

PAMĚTI PŘEDKLÁŠTEŘÍ

A

TIŠNOVSKÉHO KLÁŠTERA „PORTA COELI“.

Dle různých pramenů napsal

RUDOLF KLÁTIL.

Ve prospěch stavby pomníku padlým vojínům.

1925.

Nákladem sdružení pro postavení pomníku v Předklášteří

PŘEDMLUVA.

Když za krásného slunného odpoledne 28. června 1914 pod pružnými kroky vyrovnaných šiků Sokola poprvé zakolísala půda nedobytné bašty německého Brna, nikdo netušil, že za necelý měsíc nastane počátek katastrofy téměř celé Evropy. Nedokončila se na sletě sokolském projektovaná cvičení, neboť na blízkých jezdeckých kasárnách zavál černý prapor zvěstující blízkou pohromu. Den 26. července 1914, počátek strašlivé světové války, zůstane v mysli všech obyvatelů Evropy zapsán písmem nezničitelným. Byl to první den částečné mobilisace, která 1. srpna 1914 byla rozšířena ve všeobecnou.

Válka, která zuřila přes čtyři léta a v naší republice skončena v pátém roce po odražení bolševických čet maďarských a vyčištění Slovenska a Podkarpatské Rusi od těchto vrahů a loupežníků, vyžádala si nesmírných obětí, jak na majetcích, tak bohužel hlavně na životech lidských. Oběti tyto nebyly však přineseny nadarmo, zkvetat' z krve ubitých nám milých bojovníků nejvzácnější květina — naše Svoboda — po úplném zhroucení zpuchřelého Rakouska. Není jediné vsi, městečka, města, kde by nezeleli svých příbuzných, známých a přátel. A tak i u nás v Předklášteří postrádáme značnou řadu těch, kteří z obce odešli na pole válečné, aby se více nevrátili. Může památka těchto hrdinů zůstatí neuctěna? Nelze oceniti zásluhy všech, ať již legionářů či zahraniční politické práce, nebo Mafie, zejména pak našeho prvního presidenta tatíčka Masaryka.

Jsme povinni aspoň něčím dokázati vděčnost všem, kdož byli obětováni. Proto usneslo se obecní zastupitelstvo naší obce, první za republiky, postavití důstojný pomník, aby památka těchto hrdinů zůstala v trvalé paměti i pokolením přiš-

tím.

První dar přinesli mládenci, pak byla vykonána sbírka po celé obci a z různých podniků věnovány výtěžky. Tím dosáhl fond pro postavení pomníku značného obnosu a bylo možno přikročili ku uskutečnění myšlenky obecním zastupitelstvem navrhnuté.

Ve prospěch postavení pomníku padlým vydána jest také tato knížka, líčící dějiny starobylého kláštera „Porta coeli“. S nevšední pílí ujal se této věci autor, shledávaje velmi těžko všechny potřebné prameny, aby řádně osvětleny byly dějiny a osudy tohoto kláštera od jeho založení až po dobu nynější.

M r t v ý m t v ů r c ů m .

V Předklášteří v květnu 1924.

Dr. KAREL ŠIKOLA.

I. PŘEDKLÁŠTEŘÍ.

Obec Předklášteří rozkládá se v romantickém údolí západně od města Tišnova na pravém břehu řeky Švarcavy a jest ze tří stran ohraničena horami. „Květnice“ na straně severovýchodní vypíná se do výše 470 m a jest známa svým nádherným rozhledem, na straně jihozápadní vine se pásmo hor, z nichž vyniká „Pasník“ do výšky 544 m a na severu a západě jest řada hor, tvořících výběžky českomoravské vysočiny. Pouze na jihovýchod směrem k Tišnovu jest údolí otevřeno.

Dle posledního sčítání v r. 1921 měla obec 129 domovních čísel a 1.143 obyv., z nichž 1.103 národ. čes., 18 nár. něm., zbytek různé; 1.132 katol., ostatní buď bez vyznání neb nábož. různého.

Nejstarší částí obce jest bývalá osada „Viska“, o níž se děje zmínka v listinách ze XIII. století. Obec Předklášteří povstala koncem XV. století usazením poddaných různých řemeslníků, kteří při stavbách klášterních zaměstnání byli a pozemky na stavbu domků od kláštera darem obdrželi. V XVI. století nazývá se obec v listinách vsí před „Klášteří“ a bylo zde 35 poddaných usedlých a chalupníků.

Původní statek tišnovský patřil na počátku XIII. století rytířskému řádu Johanitů, kteří tehdy obývali nynější dům zvaný „Špitálek“ u mostu na levém břehu řeky Švarcavy.

Dvůr a hospodářské budovy stávaly asi v místech dvoru nynějšího. Ku Předklášteří patřila také až do r. 1891 nynější ulice Jungmannova v Tišnově, která počíná u splavu pod Květnicí a končí před továrnou p. Müllera v Tišnově. Celá tato část byla r. 1891 z důvodů daňových postoupena městu

Tišnovu.

Obec má trojtřídní školu národní v roce 1891 postavenou, poštovní úřad s telegr. a telef. stanicí, farní chrám „Nanebevzetí Panny Marie“, klášterní chrám s klášteřem cisterciotek a kostelík na hřbitově abatyší Barborou Konickou ze Švábenic v r. 1555 postavený.

K farnosti mimo Předklášteří patří blízká obec Štěpánovice a ulice Jungmannova v Tišnově.

Spolkový život jest velice čilý; zvláště vyniká se 200 členy čtenářsko-pěvecký spolek „Květnice“, jehož spolková knihovna má přes 2.000 svazků a jest hojně používána i z obcí sousedních. Pěvecký sbor „Květnice“ má asi 40 členů a jest řízený výborným a neúnavným sbormistrem p. Fr. Benešem; svými výkony jest známý v celém okolí. Dále jest sbor dobrovolných hasičů založený r. 1882 se 40 členy, tělocvičná jednota „Sokol“, katolická vzdělávací jednota a okrašlovací spolek. Z peněžních ústavů jest v místě pouze záloženský spolek „Reifeisenka“.

Z průmyslových závodů na prvním místě sluší jmenovati továrnu na papír a krycí lepenku firmy C. M. Kopřiva. Továrna tato, původně klášterní, byla po zrušení kláštera státem prodána 23. XII. 1782 Josefu Taubrovi za 651 zl. Vdova po tomto majiteli Josefa provdala se 19. VI. 1799 za Frant. Pollitzera a papírna jí byla připsána 29. VIII. 1801 v ceně 3569 zl. 1 kr. k. m. R. 1808 dne 7. VII. byl závod prodán v dražbě za 4628 zl. 5 kr. konv. měny Josefu Keislerovi od něhož jej koupil 9. IX. 1814 tišnovský měšťan Fr. Duchoslav za 8000 zl. k. m. R. 1828 dne 1. IV, koupil továrnu Ant. Žižka za 3720 zl. ve stříbře. R. 1848 dne 20. I. koupil papírnu Karel Kopřiva za 12.794 zl. 40 kr. a vedlejší příslušenství za 3714 zl. 43 kr. konv. m. Rodina Kopřivů, jejíž předek úplně zjištěný, Ondřej Kopřiva, byl původu

jihoslovanského, má v držení závod do dnes. Tento Ondřej Kopriva byl od císaře Ferdinanda III. r. 1653 povýšen do stavu rytířského s přídomkem „von Reichsberg und Nesselthal“ a r. 1666 nabył hodnosti svobodných pánů. Synové Ondřeje rozdělili se pak na dvě větve, z nichž jedna přešla do Vídně a odtud na Moravu. Z větve této pochází nynější majitelé firmy C M. Kopriva. Druhá větev přešla do Itálie, kde vnuk Ondřeje Koprivy, Julius Leopold (1695—1768), vychovaný od matky po italsku, změnil své jméno v Capriva a později v Caprivi a přijal přídomek „de Caprava de Montecuculi“. Synové jeho vstoupili vesměs do služeb pruských, kde nejvíce vynikl Georg Leo Caprivi, pruský generál a později kancléř Německa.

Druhým velkým závodem byl v r. 1921 zrušený cukrovar. Původní cukrovar býval kdysi umístěn v místnostech bývalého kláštera, až r. 1860 šlechticem z Baueru byl postaven na místě nynějším.

Kruhová vápenka firmy Fr. Horáček leží na tratí Tišnov-Něm. Brod. Vápenec výborného složení dobývá se v obecním kopci „Dřínové“, na jehož úpatí jest vápenka postavena.

Velká továrna na výrobu šátků a šálů poblíž tišnovského nádraží patří tišnovskému starostovi p. Aloisu Řezáčovi.

Parní pila kláštera „Porta coeli“ nalézá se na nádvoří klášterním.

Bývalý klášterní mlýn byl 1. října 1781 prodán státem Matyáši Skalákovi za 1.500 zl., od něhož ho odkoupil 6. 1. 1814 Jan Mühlbacher za 8.000 zl. Dalším majitelem byla rodina Zelinkova a nyní Fr. Dvořáček, který celý mlýn úplně novým a moderním zařízením opatřil.

Strojní pivovar, majetek kláštera, jest pronajmutý akc. rol. společnosti pivovaru v Černé Hoře

Od roku 1915 se v pivovare nevaří a užívá se ho pouze za sklad piva černohorského.

Cihelna „v Hlinkách“ se strojním Pohonem na výrobu cihel a falcovky patří p. Jos. Štěrbovi. Cihelna „v Chaloupkách“ s ruční výrobou jest majetkem J. Borkovce. Výroba jest nyní zastavena.

V obci pěstuje se dobrá zelenina, která se do blízkého Tišnova a okolí prodává.

Také ovocné sady a aleje nesou hojně ovoce a to nejen druhy horské ale i druhy vzácné, jež se vždy dobře zpeněží.

Hospodářsko-průmyslové výstavy byly v obci Předklášteří pořádány v r. 1853, 1858, 1859 a 1860.

Hostince jsou v místě čtyři: „u Sládků“, známý pod jménem „Mariánské lázně“ s výčepem výborného plzeňského a řeznictvím, má nejlepší pověst a jest hojně navštěvován výletníky a hosty z Tišnova; jest spolkovou místností „Sokola“.

Bývalý klášterní hostinec „u modré hvězdy“ byl po zrušení kláštera 23. XII. 1782 prodán Frant. Mašíčkovi za 2203 zl. Dalšími majiteli byli: 9. X. 1817 Josef Dvořáček, 1. VII. 1846 Fr. Zelinka, 20. II. 1847 Julius Lensen, 13. XII. 1849 Karban Jos. dále Langr J. a nyní Dvořáček Stanislav. Hostinec jest zájezdní a majitel provozuje také řeznictví a uzenářství; v místnostech jest „Reifeisenka“.

Hostinec Ot. Trantírka s řeznictvím a spolkovou místností sboru dobrovol. hasičů jest bývalou klášterní palírnou. Majitel zrušeného kláštera Fridrich Schell prodal palírnu v r. 1821 Abrahamu Wohlmuthovi za 16.000 zl. konv. měny. Po něm se vystřídal několik majitelů.

Hostinec Jindř. Ondřeje jest spolkovou místností čten.-pěv. spolku „Květnice“.

V místě jsou dva lékaři a to obvodní p. Dr. Jos. Jurnečka a praktický p. Dr. Kar. Šíkola.

Obchody s různým zbožím jsou celkem čtyři a dvě trafiky.

Z budov mimo klášter vyniká svou výstavností a krásným parkem vila bývalého majitele cukrovaru Th. z Baue-ru, nyní dětská osada města Brna, vila Pražákova a Benešova.

Obec Předklášteří jsouc větší částí po pravém břehu řeky Švarcavy velmi nízko položena, trpěla vždy a trpí až dosud velkými povodněmi. Při největší známé povodni v r. 1830 bylo v obci rozbořeno 17 domů. Mimo téměř každoroční menší povodně, byly velké ještě v r. 1881, 1885, 1890, 1920 a posledně 12. července 1922.

Nad samou obcí Předklášteří směrem západním, na homolovitém vrchu zvaném „Čepička“, stávala za dob klášterních pevná věž strážní, postavená na ochranu kláštera. Věž byla ohrazena dvěma příkopy a valy, jichž zbytky jsou až dosud patrné, Podání lidu tvrdí že věž byla s klášterem spojena podzemní chodbou, přímých důkazů však o tom není.

Poněkud dále na západ na příkrém vrchu nad řekou Loučkou a romantickým údolím mezihořským stával v dávných dobách rozsáhlý a pevný hrad „Hradisko“. O hradě tomto dějiny úplně mlčí, taktéž i lidové podání úplně schází. Král Václav I. v jedné listině, kterou potvrzují se výsady kláštera tišnovskému, zmiňuje se pouze již o pustém hradě „Loučky“.

Spisovatel farář Dr. Bílý napsal o hradě tomto pověst a pojmenoval jej dle blízké obce hradem „Střemchovem“. Podle zachovalých zbytků lze souditi, že hrad býval pevný a mohutný a skládal se uvnitř ze dvou budov oddělených širokým

příkopem. Na nádvoří bývala hluboká studně, která jest až dosud znatelná. Hrad byl přístupný pouze se strany od Střemchoví, z ostatních stran byl pro příkré stráně a skály nepřístupným. Domněnka, že hrad kdysi býval sídlem loupeživých rytířů, jest nesprávná, poněvadž předně jeho poloha jíž nenasvědčuje hradu loupeživému a pak tehdejší moc kláštera a blízkých pánů z Pernštýna byla příliš veliká, aby trpěla ve svém sousedství loupeživý hrad. Spíše jest pravděpodobno, že hrad býval hradem ochranným nad starou cestou obchodní, která se zde vinula z Moravy do Čech.

Hora Květnice jest jakousi přírodní rozhlednou celého kraje. Z jejího nejvyššího místa možno dohlédnouti až ku hranicím Čech a na opačné straně až k Brnu. Květnice jest známa svými ametysty a bohatou rozmanitostí svých mineralií. V potoce Besénku pod samou Květnicí rýžovalo se kdysi zlato. Až dosud udržuje se v lidu průpověď: „Květnice hora, Besének voda, dražší než celá Morava“.

Romantické a nádherné údolí mezihořské svými divokými stráněmi a nedostupnými skalami má ráz alpský a překvapuje každého pozorovatele. Ostatní pak celé okolí obce hodí se ku kratším nebo delším vycházkám a pro svoje přírodní krásy se výletníkům a turistům vřele doporučuje.

II. KLÁŠTER „PORTA COELI“.

Na počátku století XII. byly statky Tišnov a Březina pokud mohlo býti zjištěno v držení knížat českých. Vladislav I. kníže český postoupil jmenované statky svému synu Jindřichovi, který je v roce 1168 daroval bratrům řádu sv. Jana Jerusalémského, neboli Johanitům jak se tento řád později nazýval. Český král Vladislav II., bratr Jindřichův potvrdil téhož roku toto darování zvláštním listem, v němž píše: „Pro zvláštní lásku, kterou k bratrům Jerusalémským v srdci mém nepřestal jsem míti a z vřelého slibu a snahy duše, pokud pěstění řádu bratří v předu řečených v mé zemi by zapustilo kořeny silnější a početnější, dvorec v Thusnově a jiný dvorec zvaný Brezni s lukami podle řeky Svratky, které můj milovaný bratr Jindřich bratřím daroval, potvrdil jsem tímto listem za souhlasu vznešeného otce Jana, biskupa moravského. Svědci: Jindřich, bratr můj, Bedřich, syn můj, Jan, biskup moravský, Jurata, představený mělnický, Crna, arciděkan a Převoj, kanovníci olomoučtí, Slavibor, komoří, Časta, soudce, Mladota a jiní více“. Toto darování potvrdil v roce 1214 také markrabí moravský Vladislav Jindřich Konrádovi, tehdejšímu mistru toho řádu.

Konstancie, vdova po Přemyslu Otakarovi I. králi českém a dcera uherského krále Bely III., v letech 1215 měla pro sebe v užívání na Moravě tak zvanou „Břeclavskou provincii“ a nechala v Břeclavě zámek svým nákladem postavit.

Celou tuto provincii však již r. 1230 postoupila svému synu Václavovi I., jelikož pojala úmysl v Praze zřídit klášter, kde by svoje poslední, léta v klidu žítí mohla. Za tím účelem odprodala některé statky které jí byly synem králem Václavem

darovány a za obnos stržený zakoupila ku stavbě kláštera místo v Praze na Poříčí, při kostele sv. Petra od řádu rytířů Německých. Dotyčná listina vydaná v Praze v klášteře sv. Jiří zní:

„My Konstancie, z Boží milosti královna česká, kdysi manželka krále Otakara blahé paměti, jsme klášteru Tepelskému prodali se vším příslušenstvím a právy, obvody a vesnice Withsin, Vthery, Olezovic, Leschen, Pochovo, Drevohrisi, Ztara vez, Dobrawoda, Nemchici, Hristowo, Brachometry, Otrochin a Tizowo, které náš syn Václav, slavný král český nám daroval. Poněvadž však nám od řečeného kláštera Tepelského co do peněz dosti bylo učiněno, vzdáváme se výplaty peněz dosud nesplacených.

Postup výplaty se však takto změnil: pojali jsme totiž úmysl v Praze při chrámu Páně, jenž se zove sv. Petra, u kterého Špitálští bratří Panny Marie z řádů německých rytířů dosud pobývali, umístiti jeptišky řádu Cisterciáckého, k jichž výživě od týchž bratří získali jsme Glupetin se vším příslušenstvím, a některé jiné výhody za tisíc pět set hřiven a na šest set hřiven určily jsme bratřím za dlužníky opata a konvent kláštera Tepelského. Poněvadž ale u chrámu sv. Petra v Praze nemohly by panny řádu Cisterciáckého pohodlně bydleti, zřídily jsme jim na Moravě v místě řečeném Tusnovic náležité bydliště, statky však, které jsme od jmenovaných Špitálníků koupily, totiž Glupetin, odvdaly jsme se vším příslušenstvím „Špitálu sv. Františka“. Jmenovaný opat s konventem kláštera Tepelského pak nám tyto vesnice Bichcovici, Nezel, Ugezdec, dvůr v Lutomicích, Perna s vinohrady a jiným příslušenstvím za čtyři sta hřiven prodali a mimo to dvě stě hřiven jim ryzího stříbra na hotovost zaplatili. Toto pak ujednáno bylo v Praze v klášteře sv. Jiří léta Vtělení Páně 1233 dne 6. února.

Dle této listiny shledala tedy královna, dříve než ještě došlo ku stavbě kláštera v Praze, že klášter na tomto nevýhodném

místě by určenému účelu nevyhovoval a rozhodla založiti klášter na místě tichém, hluku a lomozu městského vzdáleném. Konstancie v letech minulých velmi často jezdila z Prahy do Brna za synem Přemyslem, nebo na své statky do Břeclavy a při tom používala staré obchodní cesty jež vedla Tišnovem a královna kdykoliv tudy jela, vždy se v Tišnově zastavovala. Při těchto zástavkách poznala také útulné a tiché místo kde při stoku dvou řek, kde klášter nyní stojí, a místo se jí tak zalíbilo, že nyní požádala svého syna markraběte Přemysla aby je pro založení zmíněného kláštera od řádu Johanitů získal. Markrabě Přemysl tedy na žádost své zbožňované matky koupit nejen Tišnov ale i Březinu a Tišnov pak matce ku založení kláštera daroval a ještě jinými statky rozmnožil, založený klášter pak potvrdil a všelikými svobodami a výsadami nadal. Dotyčná listina dne 31. října 1234 ve Znojmě vyhotovená, v hlavní části zní:

„Na sbožné prosby věhlasné matky naší, české královny Konstancie, dali jsme klášteru řečenému Porta coeli v Tišnově (Thussnouich) půdu a místo, které bezpečnými hranicemi jsme opatřili, aby rozeznávalo se od jiných našich statků přilehlých, aby na příště vyloučeny byly pochybnosti, pro které řečený klášter mohl by býti obtěžován nebo znepokojován. Výměnou dali jsme řečenému klášteru za místo Třebová zvané, které otec náš, muž proslulé statečnosti a věhlasu, jenž pro svojí poctivost po veškerém okrsku zemském se byl proslavil, dokud žil, na stavbu zmíněného kláštera určil; aby pak tato výměna byla uznána a nezvratnou učiněna, bratr náš Václav, nejjasnější král český, svou vážností ji potvrdil témuž klášteru chtěje, aby byl stálý a neporušitelný a kterouž my budeme vždy míti za pevnou a nedotknutelnou. Výměna pak tato jest: Giglava s mýtem a jinými vesnicemi k ní náležejícími totiž: Bolemilchichi, Wicenow, Borissow, De Pestow z polovice se všemi právy, Pobikozli, Kohhoue, Smvrchnowe, Vblazka, Legola, Byrdniche

také se svými vesnicemi a vším příslušenstvím totiž Branchewess, Cyhhowe, Jezstrabe, Ozthehouichí, Vggrinowichi, Presseka, Dubkowa, Vmalego. Wignanow však se vším příslušenstvím jeho s pouhé štědroty své přidáváme řečenému klášteru, jakož i jinou vesnici Wemisslichí řečenou rovněž.

Rozhodli jsme také, aby veškeren majetek řečeného kláštera, který měl a míti bude na Moravě zaručený, byl prost jakéhokoli druhu dávek, daní, cel, sbírek a jiných všech pohledávek, dodávající, že nikdo nesmí se odvážiti požadovati lidí klášterních na opravu neb stavbu hradů nebo pro nastalou nějakou výpravu válečnou.

Právo hrdelní také, které se dává na hlavu zloděje, „swod“ proti knížeti neb jeho obročníkům, aby se jim dostalo jsme svolili, stanovíce o zloději toto: byl-li při zločinu svém dopadem, zůstáváje na statcích klášterních, nebo byl chycen a před soudem usvědčen, majetek jeho ať připadne klášteru, sám však, jak za dobré kníže uzná ať jest potrestán. Kdyby však lidé klášterní u soudu některého našeho vinníky byly shledáni, ať ani nám, ani soudcům našim, ať dvorským, ať obročním nevzdejte nijaký prospěch, nýbrž ať u kláštera setrvá, vinu hledě odčinití, leč by snad byl povinností vázán učiniti tak svému odpůrci.

Ostatně však, abychom vše pokud možno stručně shrnuli, veškeré právo, kterého užívati sluší knížatům, klášteru promíjíme, aby plné a dokonalé svobodě se těšil, nikdo ať se neodváží jemu nových podmínek ukládati nebo práv jeho jakkoliv měniti. Aby však všechno toto mělo stálou platnost, dali jsme listinu tuto opatřiti svou pečetí a požádali jsme jasného krále českého, bratra svého jménem Václava, aby majetek tento a všechna práva tato, která jsme z pouhé štědrosti své klášteru jmenovanému postoupili, vahou své královské důstojnosti potvrditi ráčil. — Nad to pak požádali jsme ctihodného otce naše-

ho pana Roberta, biskupa olomouckého, aby i on na důkaz pravdy svou pečeť k listině této připojil, což i s ochotou učinil.

Přidali jsme také vesnici jakous, jménem Lucowe i se vším jejím příslušenstvím, aby řečený klášter jí užíval, o čemž však až naposled činíme zmínku, poněvadž až dosud nebylo úmyslem naším jemu ji přiznati. Chceme však, aby ona vesnice byla v područí onomu klášteru; podobně také tyto vesnice: Kopenich, Cheiche a Knenich, které matka naše dala témuž klášteru dle všeho predepsaného práva, a kéž těší se vši předešlané svobodě. Toto vše stalo se zásluhou bratra našeho Vác-lava, osvíceného krále českého.

„Svědci v jichž přítomnosti toto bylo vykonáno jsou tito: z Čech: Arnold, probošt Vyšehradský, Arnold, opat Třebíčský, Florian, opat Lucký, Jarloch, opat Hradištský. Šlechticové z Čech: Zdislav Kostka, komoří královský, Vítek starší, Vítek mladší, Vítek, syn Jindřichův, Březislav, bratr Chirninův, Budislav, syn Jaroslavův, Mikuláš, syn Bohutův, Boruta, syn Borutův, Albert ze Slivna, Konrád, purkrabí ze Zvíkova, Ivan, syn Klesnův, Chotěbor, syn Chotěborův, Sezima s bratrem Milotou, synové Milotovi, Soběslav, syn Odolenův, Zbraslav, podčíšník. Ze šlechticů Moravských jsou ve věci této svědky: Svatoslav, syn Vilémův, Ratibor se svými syny, Órtleb, Vilém, komoří Bítovský, Leopold, číšník, jeho bratr, Ben, purkrabí Znojemský, Hrut, syn Dětrichův, Bohobud, purkrabí Bítovský. Semislav, komoří olomoucký, Očko, purkrabí olomoucký, syn Borut, Očko, podkomoří, Vojtěch, syn Štěpánův, Lutobor, syn Prosimírův, Milič, Idik, Slavibor. Ujednáno ve Znojmě 1. Vtělení Páně 1234, a dáno rukou Hilarovou 31. října“.

Královna Konstancie dala se tedy na místě darovaném ihned do stavby kláštera a kostela a nečekajíc ani, až by budovy klášterní byly k obývání schopny, povolala sem současně mnohé jeptišky, které v prozatímních, snad dřevěných přibyt-

cích zde bydlely. Klášter měl také hned svoji abatyši. Nasvědčuje tomu listina markraběte Přemysla ze dne 6. června 1235, kterou daruje abatyši a jeptiškám řádu cisterciáckého v Tišnově ves Lomničku se vším příslušenstvím a to tak, aby se bez podmínky těšila všem svobodám a výsadám, dobrotivostí krále Václava a štědrostí Přemyslovou klášteru uděleným a vážností olomouckého biskupa potvrzeným. Aby se však nemohlo říci, že tímto darem jsou důchody markrabství ztenčeny, dala královna Přemyslovi náhradu za Lomničku 100 hřiven stříbra. Král Václav na téže listině v dodatku potvrzuje: „My však Václav, z milosti Boží čtvrtý král český, dar bratra našeho Přemysla, jasného markrabí moravského na základě jeho proseb jsme potvrdili a požádali ctihodného otce našeho Roberta, olomouckého biskupa, aby to, co svou štědrostí klášteru Tišnovskému jsme blahovolně udělili a potvrdili, svou vážností také potvrdil“.

Papež Řehoř IV. listinou danou v Perusii dne 27. srpna 1235 vzal klášter pod svojí ochranu a potvrdil všechny jemu darované statky, totiž: „místo samo, na kterém řečený klášter stojí, se vším jeho příslušenstvím, v Gíglavě statky s mýtem, Bomelici, Wicenow, Boriscew, půl Pestowa se vším příslušenstvím, rovněž statky a území v Pobikozli, Kohhoue, Smirchowe, Vblazka, Legota, Birdini se všemi právy a příslušenstvím totiž: Branchaowess, Cihhowe, Jastrabe, Ozthechowichi, Vgrinowichi, Persseka, Dubkowa, Humalego, Wignanow se všemi právy a příslušenstvím, Weimizliz s příslušenstvím, Lukow, Scahiswe, Capaniz, Chneniz, Thushenow, pozemky i statky se všemi právy a příslušenstvím, Lomniz a Selezna se vším příslušenstvím svým a lukami“.

Král Václav dne 4. dubna 1238 potvrdil klášteru všechny získané statky, práva a výsady následovně: „Pokládali jsme za nutno všem prohlásiti, že s bratrem svým Přemyslem, osvícen-

ným markrabím moravským ke zbožným prosbám paní a matky naší Konstancie, slavné druhdy královny české, pojavší úmysl založiti klášter jeptišek šedého řádu na místě zvaném Tusnowiz v Brněnské župě, zbožně a ochotně jsouc nakloněni, příznivý tomuto předsevzetí, s ochotou a velkou štedrotou spojený souhlas jsme projevili, ježto zmíněná paní a matka naše nákladem velmi hojným o samých klášterních budovách pracuje bez únavy, aby dokončila započaté dílo. Poněvadž však dobré dílo nedokončené se jeví, protože zbaví-li se podpory, od něho se upouští a jest opomíjeno, my však chtějíce, aby královskými dobrodiními vzrůstalo, veškeré statky nebo dvorce po bratru svém shora jmenovaném a jiných ať se nazývají jakkoliv, k zamýšlenému klášteru dary, záměny, prodeje nebo smlouvy jakéhokoliv rázu, řečenému klášteru, jakož i těm, které v něm Bohu slouží, na věčné časy potvrzujeme. Jména vesnic řečeného kláštera jsou: Tusnowiz, kde se klášter staví, Lomniz, Khneniz, Draszow, Scachchowiz, Szelezne, Tyzsow, Weimizliz, Luckow, Naluschan, Byrdniz, Iglaua s mýtem, Wymanow, Seysche a Capeniz.

Svědci: Bernard, pražský biskup, Eppo, probošt, Tobiáš, děkan, Heřman, probošt litoměřický, Štěpán, probošt v Sádské, Bohuslav, komoří, Mstidruch, purkrabí pražský, Albert, sudí, Rudolf, jídlonoš, Neustup, purkrabí s Přimdy, Soběslav, královský jídlonoš, Zbraslav, číšník, Bohuslav a bratr jeho Něvlas, Bohuslav, syn Protivův.

Toto ujednáno bylo léta spásy naší 1238 v Praze 4. dubna rukama notáře Viléma“. Konstancie mezi tím stále pokračovala na velkolepé stavbě kostela s křížovou chodbou i budov klášterních, ačkoli peněžní prostředky již docházely.

Dobrou pomocí královně byl dar Jimrama z Medlova, syna urozeného pána Štěpána z Medlova, který roku 1238 daroval klášteru tišnovskému desátky stříbra a jiných kovů

z dolů, které v dědičných horách jeho poblíž hradu Zubštyňa dosud byly nalezeny a také příště nalezeny budou. Úmluva tato stala se do rukou Konstancie, bývalé královny české se souhlasem Přemysla, markraběte moravského, kterýž sudímu svému na horách Jihlavských nařídil, aby nad správným odváděním těchto desátků klášteru bděl a je opatroval.

Vydatná tato pomoc však ještě nestačovala a stavba, jejíž architektonická výzdoba vyžadovala velikého nákladu, počala váznouti.

V nesnázi této žádala královna jistého svobodníka z blízké vsi Nelepče za příspěvek na stavbu. Tento poradiv se s manželkou, přinesl druhého dne plné dva koše peněz, vymíniv si za to pouze pás lesa „Lichu“, táhnoucí se od Nelepče k řece Loučce. On i jeho manželka byli po smrti jako dobrodinci kláštera pohřbeni ve chrámě v kapli sv. Ducha a dle přání zakladatelky byla za ně každoročně až do zrušení kláštera v této kapli sloužena zádušní mše, jak to ještě abatyše Concordia listinou z r. 1750 potvrzuje.

Stavby klášterní blížily se sice svému dokončení a ačkoliv skoro celé jmění zbožné zakladatelky bylo již obětováno, přece ještě stavba dokončena úplně nebyla. Královna s Přemyslem žádali o pomoc krále Václava a tento dne 12. dubna 1238 nejen že pomoc přislíbil, ale také klášteru od kohokoliv darované statky potvrdil a vzal do ochrany.

Král Václav i bratr jeho Přemysl, markrabí moravský svými hojnými dary a svojí velikou přízní ku klášteru stali se jeho spoluzakladateli.

Papež Řehoř IX. listem daným v Anagnii dne 15. října 1238 vzal klášter, který jíž jmenuje „Panny Marie v Porta coeli“, blíže vesnice Tišnova položený, opět slavným způsobem pod svou ochranu a dalším listem daným v Lateráně dne 5. lis-

topadu 1238 doporučí králi Václavovi, aby klášter nákladem královny Konstancie vybudovaný, vzal do ochrany, péče a dozoru. Zároveň uložil pražskému biskupu aby za souhlasu biskupa olomouckého klášter i kostel po dokončené stavbě posvětil. Za účelem tím udělil také všem, kteří v den posvěcení chrámu zbožně přítomni budou, čtyřicetidenní odpustky a současně žádal krále, aby čtyři neděle před a čtyři neděle po dni svěcení všem, do kostela se ubírajícím, prominul mýta a zájezdné hospody po celé zemi k bezpečnému přenocování dal otevřítí.

Zatím v klášteře samém byly konány přípravy ke slavnému svěcení, které provedeno bylo nepochybně na jaře 1239, určitý den není však znám.

Král Václav dne 1. května 1239 zvláštním listem znovu potvrdil klášterní statky. Smysl jest týž, jako listu z 4. dubna 1238 s tímto však dodatkem: „Mimo to, poněvadž jmenovanou matku svou, jíž nejněžněji milujeme, ve všem ji ctíce, chceme ji vyslyšeti a vzdáváme se proto na její prosby všeho práva, jehož bychom mohli po smrti její nabyti na jejich statcích v Uhrách“.

Téhož roku bylo klášteru uděleno patronátní právo při chrámu sv. Václava v Tišnově, které olomoucký biskup Robert zvláštním listem potvrzuje: „Známo budiž, že my na žádost Václava, jasného krále českého a jeho bratra Přemysla, osvíceného markraběte moravského a jich nejjasnější paní matky, naší královny Konstancie, potvrdili jsme právo podací i se vším příslušenstvím chrámu sv. Václava v Tišnově, klášteru, jenž slově „Porta coeli“ vystavěného ku potřebám jeptišek řádu cisterciáckého, které tamtéž Bohu slouží. Také žádala od nás paní naše a řečená královna, abychom potvrdili pokud naše pravomoc sahá, zmíněnému klášteru také desátky všech jeho kostelů. A to jsme s ochotou učinili pro zvláštní lásku a oddanost královny samé k těm jeptiškám, a na jejich prosby kněžím oněch chrámů

dostatečnou výživu upravivše“.

Svědci: „Hartman, opat velehradský, Dětřich, opat zábrdovický, Jarloch, opat hradištský, Mikuláš, arcijáhen brněnský, Zdislav, probošt brněnský, Konrád, notář brněnský, Markvard, farář ivančický, mistři Hilar, Předvoj, Jeroným, Jan a Štědroň, kaplani paní královny, Oldřich, probošt oslavanský; zemská šlechta: Příbyslav, Ratiboř, Gerard, Čestibor, Parduš, Sudimír, Crha, Častolov, Bun, Beneda, Milota, Nyněk, Čestibor z Lipnice, Vilém, číšník“.

V té době byly mezi králem Václavem a jeho bratrem Přemyslem, markrabětem moravským, politické rozbroje, které jejich zbožná matka Konstancie svými láskyplnými domluvami snažila se urovnati a také se jí podařilo, že rozvadění bratři se brzo smířili a dřívější bratrskou láskou opět k sobě přilnuli.

Krutý osud nepopřál však shodě této dlouhého trvání. Brzo po smíru neodvratná smrt rozloučila oba bratry na vždy, když dne 16. října 1239 zemřel v Brně markrabě Přemysl. Na jeho žádost a přání matky byl slavným způsobem pohřben v klášterním kostele a sice na levé straně před hlavním oltářem.

Správu Moravy po smrti Přemysla převzal sám král Václav, a žele upřímně svého bratra, na uctění jeho památky daroval klášteru tišnovskému bohatou krajinu v okolí Krňova ve Slezsku i se vším příslušenstvím k trvalému a dědičnému užívání.

Dotyčná listina 27. dubna 1240 notářem Vilémem v Brně vyhotovená jest v hlavní části tohoto obsahu: „Na naléhavé prosby vznešené paní a matky naší Konstancie, bývalé královny české, nejnovější její štěpnici, totiž klášteru tišnovskému, obvod v župě Holasické, zvaný vůbec Krňovem, se vším příslušenstvím, vesnicemi, polnostmi atd., s ochotou a radostí, právem trvalým a dědičným jsme věnovali a učinili jsme tak

hlavně pro spásu duše milého bratra našeho Přemysla, slavné paměti kdysi markraběte moravského, jehož tělo v řečeném klášteře odpočívá“.

Královna Konstancie jsouc jednak stavbou kláštera, pak žalem nad smrtí synovou a starostí o blaho kláštera úplně vysílena, trávila poslední dobu v klášteře. Dílo její jí tak k srdci přirostlo, že nemohouc se od něho odloučiti, zvolila si zde i místo posledního odpočinku. V klášteře také dokončila pozemskou svoji pouť dne 7. prosince 1240, želena a oplakávána nejen králem Václavem a jeptiškami, ale i všemi, kdož její zbožnost, milou povahu a dobrotivost poznali.

Král Václav byl přítomen její smrti a tělesné ostatky na výslovné přání zemřelé dal uložit v chrámu „Brány nebes“ uprostřed před hlavním oltářem vedle jejího syna Přemysla.

Královna ještě na smrtelném loži jsouc pamětlivá založeného kláštera darovala mu jako poslední dar statek Komín u Brna, který byla již dříve prostřednictvím českého komořího p. Albrechta ze Slivna a p. Břenka koupila od Divíše z Divíšova za 280 hřiven. Obnos však nebyl celý ještě zaplacen, poněvadž Divíš z Divíšova konal právě službu vojenskou a jeho syn Zdislav, jemuž také část peněz byla již splacena, zdráhal se přes veškeré pobídky a prosby ves Komín s patřičným příslušenstvím, t. j. lukami, rybníky, polnostmi, jakož i jinými vzdělanými i nevzdělanými pozemky, jak byl právem a spravedlivou povinností vázán, ohraničiti. Královna ve své poslední vůli tedy ustanovila, aby Zdislavovi, až vyznačí hranice a obvod řečené vesnice, zaplaceno bylo abatyší všeho vsudy 50 hřiven, poněvadž 230 hřiven bylo již dříve zaplaceno. Listina o tomto darování jest vystavena v klášteře v přítomnosti krále Václava dne 5. prosince 1240, a Konstancie se v ní nazývá „někdejší královna česká, nyní však pokorná služka Ježíše Krista“.

Král Václav zkormoucen ztrátou milené matky, z veliké synovské lásky k ní a na trvalé uctění její památky věnoval klášteřu patronátní práva kostelů sv. Petra v Brně, Budějovicích a Byteši. Listina vyhotovená v klášteři dne 7. prosince 1240 zní: „Poněvadž paní a matka naše Konstancie, někdejší královna česká nejlepší paměti zemřela, sluší se, abychom její smrti ne bez bolesti a vzdechů v srdci svém vzpomínali, a aby se o nás nezdálo, že jen s výsadou synovské lásky za živa jsme ji milovali, ale touž láskou že jí i po smrti milujeme, odevzdali jsme klášteřu Porta coeli, náležejícímu jeptiškám řádu cisterciáckého v Tišnově, kde řečená paní a matka naše chtěla býti pochována, veškeré právo patronátní některých chrámů Páně, které nám až dosud náleželo, totiž chrámu sv. Petra v Brně a kostelů v Budějovicích a Byteši, zvané též Heynrichs, aby je stále užívaly. Mimo to, zbožnou soustrastí v útrokách svých jati, přejeme si, pokud živi budeme, aby zmíněného klášteřa, jakož i osob v něm i věcí jemu náležejících, proti útočníkům mocí královskou bylo hájeno“.

Svědci: „Oldřich, vévoda korutanský, Theodor, opat zábrdovický, Jindřich, probošt kunický, Albert, probošt doubravnický, Mikuláš, Zachariáš, Valtr, bratři dominikáni, Křižan, Filip z Opatovic, Jeroným, farář z Přibyslavic, Jakub, farář z Hodonína, Předvoj, farář z Čáslavic, Petr, notář královny, Ratibor z Deblína, Přibyslav z Obřan, Milič a Idik bratři, Častolov a Crha bratři z Ceblovíc, Jiřík, Nosek, Boček, kastelán znojemský, Havel, syn Markvardův, Milota, Bun, Nynělk, Polej, Vlahen a jiní“.

Poněvadž listina tato byla zhotovena v klášteři v den pohřbu královny, museli i podepsaní svědkové býti přítomni a dle toho možno posouditi, jak veliké lásce a vážnosti se zemřelá královna těšila a jak veliká účast na jejím pohřbu byla.

Král Václav ještě ten samý den s velkým průvodem odebral se z kláštera do Brna, kde dal vyhotoviti listinu druhou, v níž znovu přijímá klášter pod svoji ochranu a potvrzuje všechny jeho statky královnou Konstancií a Přemyslem klášteru darované a to: Tišnov, jako obec trhová, v jejíž blízkosti klášter Porta coeli leží, Lomničku, Železné, Všechovice, Jamné, Humenec, Rohozdec, půl Zhoře, půl Skrbimíře, Mostišť, Vlčňovice, půl Drahnice, Kněhnice, Tečice, Výmislice, Lukov, Vyhnanov s celým obvodem přilehlých obcí, Nalužany, které daroval pro spásu duše své rytíř Klement, Čejč, Kapanice, Hohendorf u Opavy a Komín.

Výměnou pak za Brtnici a Jihlavu získané vesnice Drásov, Svatoslav a Pánov s příslušenstvím odstoupil král taktéž klášteru a znovu potvrdil patronáty kostelů v předešlé listině uvedené. Svědci na této listině podepsaní jsou titěz jako na listině předešlé, mimo mnoho jiných.

Až do té doby klášter jsa pod ochranou samého krále, stále vzkvétal a se rozvíjel, avšak již roku následujícího přihnala se prvá bouře, která klášterem sotva dostaveným, až v základech otřásla.

Dr. Jan Bílý, bývalý zdejší farář o tom napsal: „Mongolové či Tataři, lid na světě nejohavnější, před tím v Evropě neznámý, vyrojili se jako mračna kobylek z Asie do Evropy. Chtěli podmaniti celý svět. Pod vůdcem Batu táhlo jich 500.000 na západ. Rusko, Polsko, Slezsko se poddaly. Jíž stanuli na hranicích českých. Ze západu nebylo lze očekávati proti nim pomoci, všichni se báli. Jedině lev český bděl, hotově se k zápasu s nepřítelem křesťanské osvěty. Nemoha na rozepsané listy dostati pomoci odnikud, samojediný podstoupil boj s Tatary, a cokoli král Václav I. k obhájení celé Evropy byl učinil, jest zásluhou jeho a hrdinských vojinů česko-moravských, zásluhou o celou Evropu a církev katolickou. U Olomouce po-

razil je slavný Jaroslav, od Václava I. tam odeslaný 25. června 1241“.

„Mezi tím co Mongolové se pokoušeli dobýti Olomúce, více než půl země pocítilo hrůzu jejich přítomnosti. Silný houf sběře této odtrhna se od nezřízeného celku pádil k jihozápadu, hledaje kořisti. Tato část země posud zůstala nedotknutou nepřitelem a četná a lidnatá města a dědiny zde kvetly“.

„Mimo vše nadání stanuli divochové před Brnem; klášter Zábřdovický od nich spálen. Běda městům a dědinám okolo Brna! Rajhradský klášter vypálili. Jak klášteru Augustinek v Doubravníku počinili, o tom je to nejpatrnějším důkazem, že musel znovu postaven býti. Stěpán z Medlova (později z Pernštýna), kterýž jim daroval k vystavění kláštera dědinu Vír a některé pole u Olší, pak les a luka při řece Svratce, v listu nadacím připomíná spuštění kláštera způsobené od Tatarů těmito slovy: „Ku pomoci přispívající pannám Bohu neustále sloužícím v Doubravníku, jejichž klášter divostí a zuřivostí vzteklych psů, jež Tataři zovou naskrz zbořen a zpusťšen jest“.

Když tedy v Doubravníku tak řádili tito pěkní hosté: což teprve nadělali v Tišnově klášteře, který jim byl více na očích a při ruce na cestě, též v každém ohledu větší a nákladnější?“

Možno tedy pevně za to míti, že když Tataři v celém okolí tak řádili, že ani klášter „Porta coeli“ ušetřen nezůstal.

Po porážce Tatarů u Olomouce a jich vyhnání z Moravy počaly se rozprchle panny vraceti do svých opuštěných cel, ale našly veliké spáleniště. Tato první pohroma klášternice však neodstrašila, neboť daly se ihned do práce, aby dílo královny Konstancie zase brzy v plném lesku se zaskvělo.

Kláster se v brzku zotavil a počal prožívatí svoji nej-slavnější dobu, oplýval nejen bohatstvím, ale také vzornou káz-ní a zbožností.

Mnozí kněží diecese olomoucké pohlíželi však na klášter okem závistivým, a kde se jen dalo přivlastnili si neprávem mnohé desátky a různé požitky některých vsí. Sám biskup olomoucký Brůno se snažil klášter připravití o práva a požitky jeho předchůdcem biskupem Robertem klášteru udělené a potvrzené. Z toho povstala řada dlouhých a pro klášter těžkých sporů.

Tak povstal spor mezi klášterem tišnovským a konventem velehradským o nějaké desátky v Čejči, které klášter velehradský neprávem si přisvojoval. Vladislav, markrabě moravský, žádal papeže Inocence IV. o zakročení. Tento dne 21. října 1246, nařídil biskupu patavskému a opatu u P. Marie u Škotů ve Vídni, aby vzniklou při vyšetřili a spravedlivě rozhodli.

V roce 1248 povstal zase spor o desátky a jiné věci mezi klášterem a německými bratřími ve Slavkově. Spor tento měl olomoucký biskup urovnati, avšak postupoval ve věci tak, že vynesl konečně nález úplně nespravedlivý v neprospěch kláštera.

Kláster odvolal se k papeži Inocencovi IV., který dne 1. října 1248 v Lyoně nařídil proboštu Bartoloměji, arcijáhnovi a mistru Markvardovi, olomouckému kanovníku, aby nejprve nález biskupa zvrátili, a potom spor tak vyřídili, jak dle práva a spravedlnosti se ihned učiniti mělo, aby odvolání odpadlo.

Král Václav, pamětliv jsa svého daného slibu a na uctění památky své matky, daroval klášteru „Porta coeli“ při svém příjezdu do Brna dvě vesnice v Uhrách jménem Selip a Balarad, které leží nedaleko Trnavy v diecesi ostráhomské, se vším pří-

slušenstvím a právem vlastnickým. Dotyčnou listinu vyhotovil mistr Diviš, probošt vyšehradský a kancléř dvorské kanceláře, v Brně dne 13. prosince 1249.

Druhá nebezpečná bouře přivalila se na klášter r. 1252 vpádem Maďarů a Kumánů. Pole a sady spustošili, obydlí drancovali, obyvatele trýznili a vraždili neb i do zajetí odvedli, co se dalo spáliti, to spálili, ale pevně stavěného kláštera do základů rozbořiti nemohli, jelikož k tomu neměli ani času ani potřebných bořících nástrojů.

Král Václav, dobrodinec a ochrance kláštera, zemřel dne 22. září 1253, a na královský trůn dosedl Přemysl Otakar II., který dne 2. ledna 1255 potvrdil klášteru veškeré výsady jeho předchůdci udělené a zároveň žádal papeže Alexandra IV. aby klášteru až dosud udělená práva a výsady také potvrdil.

Papež Alexandr dne 7. října 1255 v Avignoně na žádost krále Přemysla potvrdil tedy klášteru všechna dosavadní práva a zvláště práva patronátní při kostelích sv. Petra v Brně, v Budějovicích a Byteši.

Brno, biskup olomoucký, však přes všechna předešlá potvrzení osmělil se na uprázdněnou faru u sv. Petra v Brně dosaditi za faráře a probošta svého příznivce kněze Alberta.

Poněvadž při tomto jmenování nebylo dbáno patronátních práv kláštera, neuznal klášter jmenování faráře Albeta a počal se svých práv domáhati; spor však nevedl ku konci, jelikož vyjednávání bylo vždy obratností biskupovou stanoveno tam, kam žádný zástupce kláštera, pro osobní bezpečnost v těch dobách, dostaviti se nemohl. Klášter stěžoval si tedy u papeže Alexandra, který svěřil vyšetřování proboštu Vilémovi, papežskému kaplanu, který vyšetřil, že farář Albert si skutečně počíná jako správce chrámu sv. Petra.

Dne 8. ledna, 1257 papež tedy opět nařídil opatu vídeňských Škotů, aby ve při této rozhodl. Opat Škotů s bratrem Habernem, z řádu Menších bratří a s mistrem Gerardem, farářem vídeňským, prohlásili, že Albert právo patronátní králem Václavem klášteru udělené má tomuto přiznati, sám však že již až do své smrti při témž kostele proboštem zůstatí může. Obě strany s tímto rozhodnutím souhlasily a král Přemysl je schváliv, dne 17. října 1258 přiznal patronátní právo klášteru znovu a nařídil, že olomoucký biskup Brůno je povinen jeptiškám zmíněného kláštera toto podací právo potvrditi.

Český král Přemysl Otakar II. dne 5. ledna 1259 pak potvrdil klášteru celou nadační listinu s nějakými malými, změnami a doplňky a k farním patronátům již dříve potvrzeným se ještě připojuje Drásov, Kynice, Svatoslav, Výmislíce, Lukov a Čejč.

Dne 29. září 1259 olomoucký biskup Brůno, když byla již pře o patronát kostela sv. Petra v Brně rozhodnuta, potvrdil konečně tento patronát a dodává :

„Poněvadž v klášteře vašem co do osob vúdaje velmi hojně bývají požadovány a stává se někdy, že míváte nedostatky, žádaly jste nás také, aby z příjmu chrámu sv. Petra v Brně na úhradu vúdajů vašich něco útěchou vám bylo, tak jsme rozhodli, že všechny užitky a příjmy vsi Bosonoh, které co do odpadu i soudu o takovýchto věcech vezdejších se jeví, a úplné desátky obilní vsi Kuřima, o kterých je známo, že k témuž chrámu sv. Petra náležejí, byste pro sebe a pro svůj klášter, po smrti v Kristu milného Alberta, nynějšího správce chrámu, každého roku bráti mohly, ale tak, aby farář jmenovaného chrámu z desátků řečené vsi Kuřima deset měřic pšenice a tolikéž měřic ovsa a ostatní všechny příjmy téhož chrámu beze vsí újmy ročně bral.

A nahlédnuvše také potřebu vašeho kláštera, abyste z příjmů jiných chrámů farních u kterých práva podacího se vám dostává, po smrti nynějších farářů mohly bráti roční podíl, totiž od kostela v Byteši 1/3 desátků a od kostela v Čejči 5 měřic pšenice staré brněnské míry a tolikéž měřic luštěnin, poněvadž správcové řečených kostelů z příjmů ostatních mohou počestně a pohodlně žíti, pohostinství zachovávat i jiné věci, které by spravedlivé byly, konati, vám postupujeme. Na to právo podací řečených kostelů v Budějovicích a v Byteši vám králem Václavem udělené potvrzujeme“. Dáno v Modřicích na den sv. Michala L. P. 1259.

Roku 1261 dne 8. ledna papež Alexandr IV. dovolil klášteru „Porta coeli“ užívati všech výsad a odpustků řádu tomuto stolici apoštolskou udělených a dne 30. ledna t. r. potvrdil opět abatyši a konventu kláštera podací právo při chrámu sv. Petra na hradě brněnském.

Dne 9. února 1261 týž papež dovolil abatyši a konventu kláštera, aby mohli přijímati a dědičně držeti všechny statky, vyjímaje feudální.

Téhož roku vznikl spor mezi klášterem a farářem bytešským, kterýž co do desátků, územních statků a jiných předmětů řečenému klášteru křivdu činil. Papež Alexandr IV. dne 9. února 1261 nařídil opatu kláštera vídeňských Škotů, aby při tuto urovnal.

Klášterní statky vzdor všem výsadám a potvrzením neměly také od šlechty okolní pokoje.

Tak vladyka Drahoslav přivlastnil si ves Lukov, která klášteru se vším příslušenstvím náležela. Abatyše Eliška stěžovala si u samého krále českého Přemysla Otakara II. Král na svolaném soudě v Olomouci dne 11. listopadu 1264 rozhodl následovně: „ať vědí, že abatyše Eliška, jménem jeptišek kláš-

tera „Porta coeli“, zvaného vůbec tišnovským, předstoupivše s některými jeptiškami před nás, v přítomnosti naší, když jsme v Olomouci s Brunonem biskupem téhož města a se svobodnými pány a šlechtici českými i moravskými na svátek sv. Martina soudu předsedali, abychom upravili mnohonásobné překážky země nám podrobené, zdvihla stížnost na Drahoslava vojína našeho, že jí násilně odňal ves Lukov. Řečený však vojín citě se zkrácen, na radu svých přátel a důtklivé jejich prosby přece dosáhl, že zmíněná ves Lukov jemu proti vůli abatyše a konventu kláštera jejího do smrti jeho v majetek byla ponechána, tím však způsobem, aby řečenému klášteru dle všeho dávného práva luka, lesy, mlýny se vším příslušenstvím, ať se jakkoliv staly jejich právním majetkem, po smrti jeho opět byly přiznány a ani manželka jeho, ani kterýkoliv ze synů jeho nebo přátel neměl ani nároků ani naděje na řečenou ves míti“.

R. 1270 povstala pře mezi klášterem a farářem z Výmyslic o desátky z jednoho lánů. Pře tato byla na soudě svolaném do Tišnova za přítomnosti čtyř opatů a několika farářů tak urovnána, že abatyše tak jako její předchůdkyně dovolila z dobré vůle faráři z Výmyslic tamní chrám i s desátky z 11 lánů ponechat; lán však pro který pře vznikla, připadne klášteru, přidávají se mu však také desátky z devíti podsedků a čtvrtina louky takovým způsobem, že bude-li uznáno za dobré jemu jinou louku téže ceny přidělit, bude povinen řečenou čtvrtinu louky klášteru ihned navrátiti, aby pokoj porušen nebyl.

R. 1272 dne 30. září biskup olomoucký Brūno obnovil klášteru tišnovskému potvrzené již právo podací chrámu sv. Petra v Brně, pak v Budějovicích a Byteši. Toto potvrzení a milost řečenému klášteru prokázanou uznává a schvaluje také celá kapitula olomoucká.

Brzy na to povstal však spor mezi klášterem tišnovským a klášterem žďárským o patronát v Byteši. Po smrti bytešského

faráře Gieselberta, kterého tehdejší abatyše tišnovská před několika roky na tamní faru dosadila, chtěla abatyše Eliška, používajíc svého práva opětně faráře dle své vůle tam ustanoviti. Proti tomu ohradil se však Gerhard z Obřan s Janem, tehdejším opatem ždárským, přisvojuje si z těchže důvodů jako abatyše právo patronátní. Gerhard odvolával se na potvrzovací listinu markraběte Otakara z roku 1252, dle níž patronátní právo v Byteši přináleží klášteru ždárskému, kdežto tišnovský probošt Jakub v zastoupení své abatyše se opíral o královskou listinu z r. 1255, dle které totéž právo králem Václavem a markrabětem Otakarem klášteru tišnovskému uděleno bylo.

Olomoucký biskup Brůno dne 6. dubna r. 1278 rozhodl, že sporné právo patronátní farního kostela v Byteši přináleží klášteru tišnovskému a abatyše dle tohoto práva jest oprávněna dle své vůle tamního faráře presentovati.

Rok 1282 byl pro klášter, celou Moravu i okolní země rokem neblahým, dostavil se totiž hladomor. Neslýchaná neúroda r. 1281, způsobená dlouhou zimou, kteráž nejen Čechy a Moravu, ale i sousední země stihla, měla v zápětí velkou nouzi a bídu. že lidé různé traviny a mletou kůru stromů za pokrm vařili, z čehož opět nemoce a nesmírná úmrtnost povstala, která několik měsíců trvala a obyvatelstvo silně zdecimovala. Po neobyčejné úrodě roku příštího pominulo toto zhoubné zlo.

Na konci XIII. století byl klášter skoro na vrcholu své slávy a svým bohatstvím předstihl všechny jiné kláštery v zemích českých. Na tomto vrcholu udržel se až do válek husitských.

Také kázeň a zbožnost jeptišek byla v té době neobyčejná a pověst o nich pronikla až za hranice. Když vévoda Jindřich založil ve Vratislavi panenský klášter řádu cisterciáckého, tu ve své poslední vůli v r. 1290 přímo nařídil, aby do nově zbu-

dovaného kláštera sv. Kříže byly uvedeny jeptišky z kláštera tišnovského.

Do r. 1287 měl klášter také úplnou volnost ve spravování svých statků na základě udělených a potvrzených různých výsad a práv, a abatyše s konventem mohla s majetkem klášterním dle své vůle nakládati. V témže roce však velehradský opat mimo vše nadání jal se počínati jako visitátor kláštera a tvrdil, že k tomuto úřadu byl generální kapitulou ustanoven. Osvojoval si zvlášť právo rozhodovati při hospodaření s klášterními statky samotnou abatyší, která na dále měla pouze s jeho svolením statky nabývati, vyměňovati neb odprodávati. Abatyše, opírajíc se o výsady klášteru udělené, neuznávala tuto pravomoc opatovu a tak vyvolán byl mezi nimi spor.

Smírčí soud svolaný do kláštera „Porta coeli“ za předsednictví čtyř opatů, přívrženců to opata velehradského dne 11. května 1287 stanovil klášteru předpisy v opatrování časných potřeb tak, že abatyší bylo dovoleno přijímati do kláštera osoby vhodné, svobodné a neodvislé příchozí ze světa, kleriky i laiky, kteří by se chtěli jhu řeholnímu zbožně podrobiti, z nichž pak někteří ze starších po složení slavných slibů a které za způsobilé uzná ku správě statků může určit, avšak pouze se souhlasem pana opata velehradského.

Jmenovaný správce však, kdyby se odvážil něčeho nad to, k čemu jest vázán anebo bylo-li by u něho shledáno, že proti zvykům se prohřešuje tím, že bez svolení paní abatyše maso jídá, nebo o dispensaci sobě svěřenou méně užitečně se stará, abatyši podvádí, tedy řečený visitátor bude moci jemu svěřenou dispensaci odňati, jej odstraniti, důvody však proč byl sesazen dlužno paní abatyší a starším oznámiti.

Dále ujednáno, aby až kostel většího majetku nabude, měl klášter právo míti dva zpovědníky, z nichž jeden samotnou

abatyši vyvolený, společně s dozorkyní cel v klášteře má vědět o všech příjmech a vydáních zmíněného správce.

Tento pak správce, kdykoliv by byl tázán, jest povinen panu opatu a paní abatyši v přítomnosti starších jeptišek podati podrobný účet.

Nařízeno bylo také, aby ani výbava ani majetek chrámový nebyl vystavován nebo zcizován bez svolení opatova a mohlo by se tak učiniti pouze dle jeho vůle a rady.

Tato pravomoc opatů velehradských způsobila klášteru mnohé nesnáze a nepříjemnosti a všechny abatyše pozdějších věků marně se pokoušely z poručení opatů velehradských se vymaniti, až teprve po více než 400 letech se to abatyši Boženě Sázavské podařilo.

Papež Mikuláš IV. na stížnost tehdejší abatyše v r. 1291 přípisem olomouckému biskupu rozhodnul, že abatyše jsou oprávněny své statky klášterní bez svolení opata libovolně zastavovati za náhradu peněžitou, vyměňovati nebo i zpět darovati. Toto pro klášter tak důležité rozhodnutí však přece nepomohlo a klášter pod pravomocí velehradského opata zůstal i na dále.

V roce 1292 nastala rozepře mezi klášterem a farářem v Čejči pro neodvádění desátků. Tuto rozepři olomoucký biskup Dětrich dne 21. prosince 1292 svěřil zábrdovickému opatu ku projednání a vyřízení, kterýž obě strany pozval do Zábrdovic k porovnání.

Zápis o této při jest následující:

„V den sv. Vincence, mučedníka, obě strany dostavily se k nám do Zábrdovic a daly se před námi navzájem do hádky.

Strana klášterní tvrdila, že pan Petr, farář Čejčský, byl povinen odváděti klášteru z jisté části desátků, každoročně 5

měřic luštěnin a 5 měřic pšenice, staré brněnské míry a již čtyři léta jím ničeho nedal. Farář Petr však tvrdil, že není povinen ničeho odváděti, poněvadž nikdo z jeho předchůdců této dávky neodváděl a že klášter jemu k mnohým jiným věcem jest zavázán. Tu řečeno bylo ve prospěch strany klášterní, že od té doby, co jeho předchůdcové řečené roční dávky přestali odváděti, on sám byl povinen všem těmto závazkům svých předchůdců od dvaceti let dostáti, kdy výsada tato byla klášteru daná od Brunona, někdejšího biskupa olomouckého se souhlasem kapituly olomoucké a ona výsada tamtéž v naší přítomnosti byla čtena, kde výslovně bylo řečeno, že sám pan biskup Bruno, uváživ rozličné potřeby kláštera tišnovského, se souhlasem kapituly olomoucké stanovil, aby klášter tišnovský od kostela v Čejči, každého roku bral 10 měřic staré brněnské míry pšenice a luštěnin, ježto dle úvahy pana biskupa Brunona, farář z ostatku může býti počestně živ.

Na naší a ostatních přisedících radu obě strany se smířily.

O tom všem jednáno bylo v Zábrdovicích na den sv. Vincence, mučedníka, za přítomnosti naší, l. P. 1293 a podepsaných přisedících pana Jindřicha, faráře z Byteše, p. Jakuba, probošta chrámu sv. Petra v Brně, p. Konráda, probošta v Tišnově, p. Ertlína, vikáře sv. Petra.

Okolní šlechta také poškozovala asi klášter přivlastněním některých klášterních statků, poněvadž papež Mikuláš IV. vydal roku 1292 olom. biskupa, aby se postaral ihned o vrácení všech statků, které byly za minulých i nynějších abatyší klášteru neoprávněně neb násilně uzmuté. Výzva tato zůstala však asi nepovšimnuta, poněvadž papež Bonifác VIII. na žádost abatyše ji znovu v r. 1295 důrazně opakoval.

R. 1293 dne 9. listopadu vyměnil Tas, pán na Lomnici se svými syny Janem, Tasem a Bznatou za ves Ivaň, kterou klášter

pro spásu duše matky Eufemie již dříve obdržel, dva lány, čtyři podsedky a malé údolíčko se dřívím v Šerkovicích.

R. 1294 povstala opět rozepře kláštera s farářem Petrem z Byteše o 1/3 desátků.

Olomoucký biskup Dětřich ustanovil opět dne 25. září 1294 opata zábrdovického k urovnání této pře. Dětřich spolu s arcijáhнем břeclavským po rozhodnutí pře podali olomouckému biskupu následující zprávu:

„My považovali jsme za dlužno k sobě povolati faráře Petra z Byteše, aby zmíněné paní abatyši a jeptiškám kláštera odpověděl. Onen však dostaviv se k nám osobně a bez hluku soudního, řídě se rozumnější radou ještě před lhůtou námi stanovenou, za přítomnosti protivné strany, sám od sebe prostě při se vyhnul a slíbil třetinu desátků svého chrámu v Byteši, které řečená paní žádala, v dobrém úmyslu a podle slov výsady p. Brunonem, biskupem olomouckým a jeho kapitulou vyjádřené, dopřáti řečené paní abatyši a sestrám podle práva, kterým jim náleží“.

„Dáno v Brně 5. listopadu l. P. 1294“.

R. 1294 dne 29. září olom. biskup Dětřich potvrdil klášteru patronátní právo kostela sv. Petra v Brně.

R. 1294 dne 27. listopadu osvobodil český král Václav klášter tišnovský a všechn jeho majetek i lidi od právomoci komořího, zemských i venkovských soudů, jakož i úředníků moravských a sice tak, že bez výslovného rozkazu samého krále nesmí od kláštera žádných služebností nebo jakýchkoliv poplatků požadovati. Mimo to zakázal šlechticům moravským i českým v případě válečných výprav neb jiných zemských služebností požadovati od kláštera neb jeho lidí pohostinství, dodávání píce a všeliké jiné služby, nebo se konečně na statcích

kláštera násilí dopouštěti.

Téhož roku zemřel Jakub, farář u sv. Petra v Brně a abatyše jmenovala na jeho místo bývalého pražského kněze Konráda, nyní faráře z Výmyslic, jež však olom. biskup zdráhal se uznati, poněvadž Konrád z pokory nosil oděv řeholní a ustanovil farářem Petra de Angelis, jmenuje ho i prvním proboštem při témže kostele.

Tak vešel spor mezi klášterem a biskupem olom. Dne 29. října 1295 arcibiskup mohučský Gerhard uložil proboštu chrámu pražského, mistru Oldřichovi a proboštu mělnickému, aby při tuto urovnali. Tito uznali, že dle patronátního práva klášteru přiznaného, abatyše jest oprávněna jmenovati faráře dle své vůle; hned na to dne 15. března 1296 arcibiskup Gerhard vybidnul olom. biskupa Dětřicha, aby zmíněnému Konrádu z Prahy, navrženému klášterem tišnovským, správu chrámu sv. Petra odevzdal.

R. 1295 dne 16. prosince papež Bonifác VIII. dovolil klášteru přijímati a podržeti od osob svobodných, které do kláštera vstoupí, majetek a všeliké zboží movité i nemovité, vyjímaje statky feudální.

R. 1297 dne 22. července král Václav potvrdil znovu klášteru tišnovskému podací právo u sv. Petra v Brně, jak bylo sborem soudců olom. biskupem Dětřichem svolaných po dlouhé při rozhodnuto. Vzdor tomu však olom. biskup Dětřich dne 7. ledna 1298 přece jmenoval správcem chrámu sv. Petra dosavadního probošta Petra u téhož chrámu a odůvodňuje toto jmenování tím, že klášter pro nedbalost, po více jak šest měsíců odkládal vhodného správce jmenovati, následkem čehož toto právo že jemu připadlo. Zároveň dovolil, aby týž farář přijal doživotně k užívání ves Bosonohy a desátky z Kuříma, které vlastně klášteru náležely. Poněvadž ale jeptišky vyslovily

obavu, aby jim z těchto událostí pro budoucnost nepovstala škoda, prohlásil biskup výslovně, že právo patronátní u sv. Petra, příjmy z Bosonoh a desátky z Kuříma, po smrti řečeného Petra opět klášteru dle zákona případnou.

R. 1298 dne 13. srpna olom. biskup Dětrich potvrdil list ze dne 22. července 1297 daný klášteru králem Václavem.

R. 1303 dne 28. října koupila abatyše kláštera tišnov. od olom. probošta Svora dům v Brně, na úpatí návrší sv. Petra, ponechala mu ho však doživotně k užívání.

R. 1305 olom. biskup velice lichotivě vychvaloval jeptišky kláštera pro přesné zachovávání řehole, pro pokoru a horlivou zbožnost.

R. 1305 dne 22. září, Jan, biskup olomoucký, podepsal a potvrdil klášteru list biskupa Brunona z 29. září 1272 a list arcibiskupa mohušského Gerharda z 15. března 1296.

Roku 1309 dne 5. března, Martin, bratr Vojslava z Křížanova a příbuzný Heřmana z Přemyslovic koupil od kláštera tišnovského ves Václavice na dobu života svého a své manželky. Smlouva sepsaná v klášteře má tento obsah:

„Prohlašuji, že jsem od paní Bohuslavy, abatyše kláštera Porta coeli v Tišnově, a celého konventu i probošta Jindřicha, jejich vesnici Václavice s pastvinami, lesy, rybníky, lukami a vším příslušenstvím, vyjímajíc toliko právo podací chrámu Páně a úplný desátek, které a který řečené paní pro sebe podržely, jakož i výbavu chrámovou, koupil za 50 hřiven denárů groší s podmínkami dole uvedenými, totiž že po dobu svého života, aniž by jmenované paní směly zasahovati, mohu ves Václavice klidně užívat, i moje manželka bude-li živa po mé smrti a ve svém sídle vdovském zůstane, touž vesnici Václavice, týmž právem, jakým já jsem ji držel, podrží po dobu svého

života. Zemře-li však má první manželka a já jinou pojmu, ona druhá manželka nebude již míti nijakého práva na řečenou ves Václavice.

Dědicové moji ale, totiž ti, kterým na smrtelném loži je odkáži, smějí si pro svoji potřebu také dobytek a hybný majetek, který tam na mém dvoře ve Václavicích bude, vzíti. Budovy ale, které si zřídím na dvoře, a také ty, které v polích zřízeny budou, náležejí ke dvoru řečené paní z Tišnova, jimž se pro jich potřebu ponechají. Aby však všechno zabezpečeno zůstalo, urození pánové, totiž pan Heřman z Přemyslovic, pan Vojtěch z Otaslavic a Bušek z Lomnice slíbili, že kdyby moji pozůstali, nebo dědicové proti tomu jednali, tito urození pánové zmíněných paní z Tišnova v jejich právu se zastanou.

Toto ujednáno v Tišnově l. P. 1309 u přítomnosti svědků p. Lovka z Klečan, Vítka z Černovíra, Jana ze Skorotic a jiných. Dáno zmíněného roku na řečeném místě 5. března“.

R. 1319 byly klášterní obce Bosonohy u Brna a Hohendorf u Opavy zaměněny olom. biskupem Konrádem za desátky vína, zvěře a nájem z obcí Čejce a Šlapanic

Týž biskup obmyslil klášter posledně r. 1326 darem 10 hřiven a dovolil abatyši kláštera, že mohla několik pustých a přes 30 roků neužívaných domků a nějaká stavební místa na náměstí v Tišnově chudým poddaným kláštera přenechat.

R. 1333 byl před 30 lety od olom. probošta Sboru v Brně klášterem koupený, jemu ale k doživotnímu užívání přenechaný dům, témuž z peněžní tísně za 10 hřiven zpět odprodán.

R. 1335 markrabě Karel, nejen že všechna práva klášterní potvrdil, ale ještě ustanovil, že obyvatelé klášterních obcí Čejce, Výmislic a Kynic pivo vařiti a na jejich prosbu také i v obvodu těchto obcí prodávati mohli. Čejč ale ještě na určité dny

týdní trhy konati směla.

R. 1336 královna vdova Eliška darovala na krytbu a opravu kláštera 50 kop grošů a druhých 50 kop ustanovila rozdělití mezi jeptišky za modlitby za ní obětované.

R. 1345 k různým rozepřím přibyl spor mezi klášteřem a farářem Onešem z Čejče o desátek, jež farář již dva roky neodváděl. Dle rozsudku měl farář polovici dluhu odvésti do polovice postu a polovice desátků byla faráři pro budoucí časy slevena.

R. 1363 osvobodil markrabě Jan opětně klášter od všech zemských dávek a povinností a vzal jej pod svojí bezprostřední ochranu.

R. 1378 prodala abatyše Anežka v Louce 3 lány od dvora ve Chvalovicích u Znojma za 30 kop grošů a hned na to zpustlý dvůr v Újezdě u Pohořelic tamnímu rychtáři Mornerovi za 12 kop grošů a 2 kopy roční činže.

R. 1386 koupil naopak klášter od Oldřicha Hechta z Rosic z jeho podílu 6 hřiven a 4 groše roční činže ve vsi Rašově.

R. 1397 skončena rozepře kláštera s kuřimským farářem Oldřichem o desátek kostela kuřimského.

Blahobyť kláštera během 14. století darováním různých statků a udělením výsad od markraběte Karla, pozdějšího císaře Karla IV., jeho bratra markr. Jana, královny vdovy Elišky, olom. biskupa Konráda a mnohých kanovníků kapitoly olom., tak se upevnil, že dosáhl vrchole slávy a bohatství v té době, když války husitské ve vlasti naší se rozburácely, tak že i dílo zbožné Konstancie v samých základech se otřásl.

Po upálení nešťastného mistra Jana Husa a Jeronýma zaplanula pochodeň válek husitských, kteréž hubily jak Čechy, tak i Moravu a všechny okolní krajiny po 15 let. Žižka, vůdce

Husitů, měl zvláště namířeno na kláštery, o nichž měl nechalé domněn, že jsou v nich naskrz jen temnomilové a zaháleči.

Jakmile se tedy voje husitské blížíly ku branám kláštera tišnovského, rozutíkaly se jeho jeptišky, kam která mohla. Za jejich nepřítomnosti husité spálili a zbořili vše co se jen dalo. Klášter i chrám byly spustošeny a vydrancovány a všechny střechy lehly popelem; jisto však jest, že zdivo a klenby větší škody neutrpěly, neboť jsou v původním tvaru zachovány. Co spustošení a ohni vzdorovalo, nechali stát a opustili obyčejně po krátkém pobytu požářiště a hrůzy válečné na jiné místo přenesli.

Husité měli v té době také již obsazený klášter v Třebíči. Císař Sigmund, jehož se Morava držela, se svým zetěm markrabětem Albrechtem, pospíšili Třebíč osvoboditi, ale nepodařilo se jim z rukou Husitů ji vyrvati. Císař couvnuv tedy k Tišnovu chtěje aspoň klášter tišnovský zachrániti. Na sv. Šimona a Judy přitřhnul k Tišnovu a položil se dne 28. a 29. října 1425 táborem v úrodné rovině mezi Malostovicemi a kdysi znamenitým a hradbami obehnaným Drásovem. Pomoc přišla však pozdě. Klášter byl již úplně spustošen a klášterní statky zabrali sousední páni, jako sokolové z hradů svých na ně číhající, rozdělili se o ně. Týž osud postihnul i město Tišnov.

Kde se jeptišky zachránily a které abatyše v té době byly, není známo; také v dopise markraběte Albrechta z r. 1437, jimž klášteru všecken majetek, výsady a práva z dob dřívějších obnovuje a potvrzuje, není ještě o abatyši žádná zmínka.

Poslední abatyše Kateřina II. udává se v roce 1412 a po ní jest dlouhá mezera v posloupnosti.

Teprve v roku 1447 naskytá se v klášteře samém abatyše Eliška IV., která hořké vede stížnosti a žaloby u tehdejšího

zemského hejtmana pana Jindřicha z Lipé, na Jana z Lomnice na náhradu 200 hřiven za užívání klášterních vsí Bělče, Ochoze a Brumova; dále na Václava Hechta z Rosic na 90 hřiven náhrady, poněvadž jeho zemřelý otec Jodek odvedl a porazil klášterní dobytek a klášter k odvádění většího poplatku na hrad Veveří bezdůvodně přinutil, pak v r. 1448 na Jana z Pernštýna náhradu 300 hřiven, jelikož vzdor písemnému slibu, danému klášteru od poddaných vyšší nájemné vybíral a statky vrátit nechtěl.

Víra bratrská, která po válkách husitských v Čechách i na Moravě převládala, nepřála životu řeholnímu, tak že mnohý chrám a klášter zůstal pustý a neobydlený, až rub času ho zcela k úplnému zániku přivedl.

Nad klášterem však vládla hvězda příznivější, jak nad mnohými jinými kláštery za válek husitských v Čechách a na Moravě zbořenými.

Rozprchlé jeptišky po válkách husitských vracely se do opuštěných cel a jali se pilně pracovati na opravách válkami zpusťšeného kláštera a kostela.

Nejvíce poškozovaná konventní budova byla znovu vystavena a kostel tak opraven, že v roce 1454 na svátek sv. Bernarda mohl býti od olom. biskupa Viléma znovu posvěcen.

Stavbou nové konventní budovy a nákladnými opravami kostela octnul se však klášter ve velké peněžní tísní, neboť Jan z Pernštýna dosud držel větší část kláštera zabraných statků a abatyše, aby si z peněžní tísně pomohla, byla nucena zbývající statky z části bud odprodati nebo zaslaviti. Tak zastavila Čejč se 2 dvory a 2 rybníky. Kapanice se dvorem, rybníkem a lesem, které však r. 1554 byly zase klášteru zpět získány.

V jakých bídných poměrech klášter v té době byl, vysvítá z dopisu abatyše na tehdejšího zemského hejtmana Hynka z Lichtenburka, kde ho prosí, aby se přimluvil u krále Vladislava, aby statky klášteru p. Janem z Pernštýna násilně odejmuté, byly opět vráceny. Dopis abatyše jest datován ze dne 14. října 1457, kde mezi jiným píše: „—jakož Vaší milosti jest svědomo, že nám drží mocí naše chudé záduší, i prosíme Tvú milost za přimluvu ... o náš chudý klášter ... milý Pane prosíme pro milého Pána Boha a pro naši sirú spravedlnost, rač se Tvá milost před královú milostí přimluviti, aby králova milost ráčila přikázati panu Pernsteinskému, aby nám naše chudé zboží prázdna pustil, kteréž jest on za mnohá léta bez práva požíval, abychme my chudé dívky mohly náš klášter tím lépi ozdobiti a naši obživnost jmíti atd“.

Zemský hejtman však sotva měl příležitost prosbu abatyše králi přednésti, poněvadž král Vladislav téhož roku v listopadu, v květu svého mládí byl neúprosnou smrtí národu svému vyrván.

Doba strádání kláštera trvala tedy dále, a ačkoliv král Jiří z Poděbrad r. 1459 potvrdil klášteru všechny jeho dřívější statky, a práva, tak přece musela abatyše Kateřina ze Šerkovic r. 1464 opět soudně navrácení klášterních statků vymáhati a to dvorů v Šerkovicích a Tisové, které Markvard z Lomnice s vesnicemi Bělčem, Ochozí a Ždarem?, pak lesy Míchovcem a Ždárnou neoprávněně držel. Žaloba tato byla r. 1480 opakována a Markvard byl konečně přinucen všechny jmenované vesnice i s Brumovem klášteru vrátiti.

R. 1470 zastavil král Jiří polovici důchodů klášterních Janu z Pernštýna za 3000 dukátů; před tím však již r. 1463, roční splatné zemské daně kláštera v obnosu 60 hřiven, po zemřelém dosavadním držiteli zástav Ondřeji ze Studnic, na téhož Jana z Pernštýna a jeho 3 syny převedl a zároveň jim

ochranu kláštera svěřil. Tuto ochranu potvrdil opět Vilému z Pernštýna r. 1486 král Matyáš a r. 1490 také jeho synům. Král Vladislav mimo to ještě jim propůjčil všechna klášterní obročí a r. 1509 vrchní ochranu se zemskou daní dědičně jim udělil.

Podotknouti sluší, že král Vladislav před tím r. 1472 zavázal sebe i své nástupce, že statky kláštera tišnovského nikdy nezastaví.

R. 1470 byl králem Janem r. 1336 od všech platů osvobozený dům v Brně, od kláštera velehradského za 300 dukátů klášterem tišnovským koupen; taktéž r. 1479 koupil klášter od Filipa z Bořitova 3 usedlé ve vsi Rysovské (Nové Vsi) a 3 v Jilmoví i s příslušenstvím za 110 dukátů, kteréž poslední z dědicství abatyše Johany z Pěčína a její sestry jeptišky Ofky pocházely a byly jimi i s hotovostí 200 dukátů klášteru darovány. Tyto sestry koupily mimo to od Jana z Veže dne 25. července 1491 velký dvůr zvaný „Věž“ se dvěma usedlíky a krčmou v Tišnově (nynější Humpolka), pak pahorek Hájek s 2 usedlíky a 3 jinými v Huníně a od Valeše z Herultic (Herotic) louku u Tišnova, a darovaly vše klášteru.

Král Vladislav schváliv kup i darování klášteru osvobodil toto zboží všech poplatků a zřejmě dodává: „—což se pak krčmy dotýče, k tomu také naše povolení dáváme, aby jmenovaná abatyše a konvent nynější i budoucí vína, piva aneb kterékolivěk pití v ní šenkovali poručili, toho spravedlivě mohly užívati, však bez obtěžování a útiskův obyvatelů téhož městečka Tišnova“.

Naproti tomu abatyše Johana r. 1486 oněch 5 lánů se čtyřmi usedlými v Rašově, které klášter r. 1412 od vdovy po Oldřichu Hechtovi z Rosic obdržel, přenechala Gallovi z Bate-lova.

R. 1499 mohl ovšem klášter Jiřímu z Olešničky u Moravce 50 hřiven zapůjčiti, zač jím tento 2½ dukátu ročně na vsi Moravci zapsal, ale vlastní statek tišnovský s příslušnými vesnicemi zůstával vzdor stálým žádostem a prosbám ještě stále v rukou Pernštýnských.

R. 1498 Vilém z Pernštýna o své újmě nejen město Tišnov, ale dokonce i všechny vesnice od úmrti osvobodil a r. 1545 ještě krejčovský cech zřídil v Tišnově a cechovní řád mu předepsal.

Nehledě k těmto nesnázím, koupil klášter přece r. 1519 od Jana z Lomnice pustý hrad Loučky s vesnicemi Loučky Horní s patronátem, dvěma osadníky v Loučkách Dol. a třemi osadníky ve Střemchoví, za 450 kop grošů.

Krátce na to předal král Ludvík ochranu kláštera své manželce Marii, která klášteru r. 1523 dovolila, že si směl za jejího vrchního dozoru, ochranného pána sám voliti, ale již po 20 dnech sama k tomuto úřadu jmenovala zemského hejtmana Artleba z Boskovic, jenž však toto právo ihned na Zikmunda z Ludanic přenesl.

R. 1528 prodala abatyše Apolonie z Boskovic jednu louku nad mlýnem v Byteši tamnímu měšťanu; v též čase přenesl také Jano Kuno z Kunštátu na hrad Veverí dosud odváděné zeměpanské poplatky z klášterních vsí Kynic, Komína, Drásova, Březiny, Svatoslavy a Hradčan na Jana z Ludanic.

R. 1535 přenechal klášter svojí pustou ves Újezd u Pohorelic se mlýnem Březinou Janu z Pernštýna za prominutí obnosu jemu klášterem za službu ochránce ročně placeného.

Tento Jan z Pernštýna si tak svrchovaně pánovitě počínal, že roku 1547 městská rada v Tišnově docela násilně byla nucena, jemu jako dědičnému pánu slib poddanosti složiti. Za toto

násilné jednání byl abatyší Barborou u zemského soudu žalován.

R. 1554 udělila abatyše Barbora Konická ze Švábenic městu Tišnovu rozličné cenné výsady a privileje, které v pozdějších letech staly se základem jeho rozkvětu. Pro důležitost těchto výsad jest list tento uveden v doslovném znění:

„My Barbora Konická ze Švábenic, abatyše kláštera tišnovského i s conventem svým vyznáváme tímto listem, všem vůbec, kdož jej uzří, anebo čtoucí slyšeti budou, že vzhlédši na mnohou poniženou prosbu a žádost purkmistra, konšelův a vši obce městečka Tišnova, poddaných věrných našich, že jsou se k nám a tomu conventu, jakožto k pánům svým po všecky léta dobře, poslušně a poddaně zachovali, chtějíce jim na budoucí časy zase dobrodiní učiniti, těmže purkmistru a konšelům, i vši obci svrchu psaného městečka Tišnova nynějším i budoucím, na věčné časy bez překážky naší, i budoucích abatyší a conventu téhož kláštera tuto milost a lásku činíme a toto obdarování na tyto dolepané artikule potvrzení pečeti naše a konventu našeho dáváme.

Item na roboty všelijaké, kterýchž jsou prve předkyním našim i conventu, ani žádnému nečinili, tolikéž jim dotčeným lidem tišnovským tu milost a lásku ukazujeme a činíme, že těch a takových robot žádných, všelijak vymyšlených nejsou a nebudou povinni nám i potomním abatyším i conventu aneb držitelům tohoto panství a záduší našeho, nyní i na časy budoucí činiti.

Item co se svobod v řekách ryb lovení dotýče, dvakrát do téhodne, totiž ve středu a v pátek dopoledne a v kalnou vodu vždycky se sakem, s čeřeněm a udicí, aby svobodu měli ryby v řece i ve strouze tekoucí u téhož městečka Tišnova lapati, a toho užívati, jakž od starodávna bez všeliké překážky užívali a

užívají, kromě podruhů. A jestliže by pak kdo mimo toto naše nadání a obdarování po polednách aneb nočním časem postižen byl, ten aby nám do kláštera pokuty povinen byl dáti bez milosti půl kopy grošů.

Item co mlýna horního u Tišnova obecního se týče, kterýž jest s vůli předkyní našich i všeho conventu od poručníků sirotků nebožtíka Jiříka mlynáře, od purkmistra a konšelů téhož městečka s loukami, se záhony a se vším příslušenstvím, což k témuž mlýnu od starodávna příslušelo, koupěn a zaplacen, tolikéž aby při něm zachováni byli, aby ten mlýn od žádné panny abatyše ani conventu našeho nynějších i budoucích potomních pánů a držitelů tohoto našeho záduší odjímán ani skupován nebyl.

Item hora, kteráž jest obecní, slove Klučan, s lesem, chrastinami i se vším příslušenstvím k té hoře, aby jí bez všelijaké překážky, tak jako za starodávna se dřívím, pastvinami a všelijakými požitky užívali.

Item též louky a role a záhony, kteréž mají dědičně koupeny a zaplaceny, kteříž leží mezi našimi klášterskými grunty, těch aby bez všelijakých poplatků a desátků užívali a při nich tak, jak od starodávna zachováni byli.

Item vína šenkování, kteréhož nebyli a nejsou povinni nám ani potomkům našim, ani žádnému šenkovati na časy budoucí.

Též soli prodávání a šenků vinných na před Klášterí a po všech na tomto našem záduší na půl míle od téhož městečka aby nebylo, ani rezníků, kteříž na překážku jsou již psanému městečku a řemeslu reznickému, aby nebylo k záhubě často psaného městečka Tišnova.

Item poručenství aneb kšaft, kdož by jej aneb jakým způsobem učinil, aby při tom tak zachováno bylo, a jestliže by pak kdo bez poručenství umřel, tehdy statek jeho aby na nejbližší přátely s městečkem trpící připadl a pakliby přátel žádných nebylo, tehdy aby takový statek na obec tišnovskou spadl; a jestliže by se po dni po roce přátelé nacházeli, a blízkost krevní prokázali dostatečně, tedy obec bude povinna jim to, což by k sobě přijali, navrátiti.

Tolikéž při odúmrtch, aby tak podle předešlého jim od předků našich a krále jeho Milosti Vladislava dobré a slavné paměti nadání, aby zachována byla na časy budoucí.

Item piva v městečku Tišnově vaření, jakož je starobylý pořádek, každý obyvatel v témž městečku, kdož k tomu právo má, ve dvou nedělích pořad sběhlých, aby vařil, a více nic jinému na škodu. A na panství a záduší naše, aby z téhož městečka Tišnova kupováno a vystavováno bylo, a z jiného panství aby bráno a na naše záduší vozeno nebylo. Také aby žádný pán potomek náš, aneb držitel tohoto panství aneb záduší našeho na vystavování a prodávání piva na toto naše záduší, na městečko ani vsi kláštera náležitě nevařil, na časy budoucí.

A protože my, nahoře psaná abatyše i s conventem našim na takové dobrovolné milostivé naše obdarování, kteréž z milosti a lásky vzhledše na častou a pokornou prosbu často psaných tišnovských chudých poddaných našich, jim tišnovským poddaným našim věrným nynějším i budoucím na potvrzení toho všeho, což se svrchu píše, pečeti k tomuto listu s našim jistým vědomím a vůlí přivěsivše, přitisknouti jsme rozkázali.

Jenž jest dán a psán na klášteře tišnovském ve středu před památkou sv. Jiřího, rytíře Božího, léta od nar. syna Božího a spasitele našeho tisícího pětistého padesátého čtvrtého po-

čítajíc“.

Na radnici tišnovské jest zobrazen výjev, jak abatyše odevzdává purkmistrovi města Tišnova hořejší výsady.

R. 1555 dala abatyše Barbora Konická ze Švábenic postavití hřbitovní kapli na Stráňově.

R. 1557 dala táž abatyše městskému písaři v Tišnově za jeho sedmnáctiletou věrnou službu doživotně louku k užívání a osvobodila jeho dům, který se nazýval „Taberna“ (krčma) od všech platů a při vytykání obilního desátku, obdržel 2 kopy pšenice a 2 kopy ovsa v snopích. Jest to vůbec první známá pense doživotní.

V témže roce postoupil klášter smlouvou městečko Čejč s opuštěnou vsí Kapanicemi, s příslušenstvím, českému maršálku Pertoltovi z Lipé za podíl jeho na Výmislicích s mlýnem, mýtem a poplatky, jakož i desátek vína ze vsí Mikulčic, potom r. 1558 patronátní právo v Byteši za 600 tolarů a patronátní právo v Mor. Budějovicích s obyčejným sypaním obilím za 500 tolarů přenesl klášter na držitele a patrona tamního statku Zdeňka z Valdštejnů a Brtnice na dobu čtyř roků. Celý tento obnos 1.100 tolarů byl klášterem císaři Ferdinandovi jako výpomoc vyplacen; držitel byl však zavázán po 4 letech práva se vzdáti, kteréž by opět klášteru připadlo.

Klášter v té době měl asi velkou peněžní tíseň, poněvadž desátek vína v Mikulčicích sotva nabytý zastavil Znatovi z Lomnice na 900 tolarů.

Nejen však peněžní tíseň, ale hlavně neutěšené poměry těch dob a náboženská zvrhlost klášteru uškodily.

Náboženské různice, jež v 16. století znepokojovaly Čechy a Moravu, neušetřily ani pokojných obyvatel kláštera. Přísná druhdy kázeň klášterní se uvolnila, nastal následkem učení

nešťastného Lutra odpor proti klášterům, tak že roku 1544, když se volila 24 letá Barbora Konická ze Švábenic za abatyši, byly v klášteře všeho všudy tři klášterní sestry. Tu napadlo biskupu olom. zrušiti kláštery v Pustoměři u Viškova a jeptišky tamní přesadili do kláštera tišnovského.

Kolem roku 1560 byl na faru v Tišnově dosazen farář, který nejen že skoro před očima abatyše počal konati služby Boží nekatolicky, ale pro své nové učení získal i panny v blízkém klášteře. Mnohým řeholnicím bylo pojednou těsno v úzkých celách klášterních, ano i samým abatyším, které přec měly býti strážkyněmi kázně řeholní, se toto nové učení zamlouvalo.

R. 1570 vedeny byly na abatyši závažné žaloby u olom. biskupa Viléma, kterýž klášteru pak hrozil církevními tresty a pokutami ale bezvýsledně.

R. 1572 nařízeno bylo také abatyši Elišce Březanské, aby vydala biskupu nekatolického faráře z Tišnova, abatyše však neuposlechla. Také následující abatyše Markéta Skorberovna Tišnovská málo dbala nařízení biskupových, ačkoliv týž po dotazu u samého císaře, radil vyšetřit stav kláštera a faráře i abatyši bude-li nutno, sesaditi.

R. 1587 dne 9. dubna byla po smrti abatyše Markéty provedena v klášteře nová volba zemským podkomořím za přítomnosti olom. biskupa, který dovedl volbu tak zaříditi, že za abatyši byla zvolena zbožná Kateřina Školastika, dosavadní abatyše kláštera v Pustoměři, která také hned s několika jeptiškami z tamního kláštera do Tišnova přesídlila. V Pustoměři zůstaly pouze 3 jeptišky, následkem čehož biskup olom. r. 1588 provedl již dávno zamýšlené zrušení tohoto kláštera. Poslední 3 jeptišky s jednou novickou a několika služebnými děvčaty dal biskup Stanislav Pavlovský dopravit i průvodu svého sekretá-

ře do kláštera tišnovského. V průvodním listě daném na zámku v Kroměříži dne 6. října 1588 se praví: „Mám naději, že ty tři jeptišky v tišnovském klášteře srdečně přijaty býti mohou, poněvadž se ničím neprovinily, ale z jiných velmi důležitých příčin toto přesídlení dobrovolně podstoupily a jsouc nadbytečně kostelním náradím, penězi, skvosty, jakož i různým dobyt看em bohatě vybaveny, mimo vším, jak si to samy přály a jak každá jeptiška v nynější době opatřena býti musí“.

Nově zvolená abatyše Kateřina však ještě téhož roku zemřela a sice dne 18. října. Biskup Stanislav Pavlovský opět se namáhal velehradskému visitátoru a zemskému podkomořímu pro novou volbu jednu z jeptišek pustoměřských jménem Kačenku doporučiti, jejíž ctnosti a zbožnost již dříve znal, a také chtěl některé tvrdohlavé a nehodné jeptišky z kláštera tišnovského přesazením odstraniti. Plány tyto se však biskupu nepovedly, neboť při předsevzaté volbě r. 1588 byla proti jeho vůli zvolena za abatyši Anežka Kutínská, která nejen že dřívější kázeň nedovedla obnoviti, ale naopak postavila se ještě na odpor visitaci konventu, kterou r. 1597 opat kláštera velehradského Jan Skardonides provésti měl.

Biskup Stanislav zřídil tedy zvláštní komisi sestávající z velehradského opata, zemsk. podkomořího, a několika duchovních i světských osob, která měla za účel bývalý pořádek v klášteře obnoviti.

Když se to abatyše dověděla, dala povolati zbraslavského opata Flamingra, který jí nejen všechny přehmaty a počínání schválil, ale i mnohé hodné jeptišky dal uvězniti, které však na nátlak biskupa ještě téhož roku v říjnu byly z vězení propuštěny.

Velehradský opat však, aby uhájil svoje 300 leté právo visitátora v klášteře tišnovském, stěžoval si u císaře a z na-

řízení biskupa pak r. 1599 osobně se do kláštera dostavil, abatyši Anežku sesadil a odvezl do slezského kláštera, kde brzo na to zemřela.

Za abatyši Anežku Kutinskou zřízen byl v Tišnově dle vzoru brněnského cech kožešníků, kterému jmenována abatyše zvláštním listem mnohé výsady udělila a jeho řád upravila.

Pro zajímavost uvádíme týž list doslovně:

„My Anežka Kutínská z Kutína, abatyše kláštera tišnovského, Anna Lyskovna Loučská, převorkyše i se svým konventem, vepsaného kláštera vyznáváme tímto listem, všem, kdož jej uzří neb čisti neb čtoucí slyšeti budou, že jsou předstoupili cechmistrí a starší mistrí řemesla kožešnického z městečka Tišnova, poddaní věrní milí naši, poníženě oznamujíce nám, kterak jsou pro dobrý řád řemesla svého, mezi sebou dobrovolně sami snesli se a od slovutných pánů cechmistrů a všech mistrů téhož řemesla kožešnického z města Brna list, z listů jejich cechovních, k společnému bratrskému dobrému řádu cechu svému užívání objednali. Kterýžto list na pergameně psaný a pečetí města Brna stvrzený, celý a neporušený před nás předložený spatřivše, jemu jsme přečtení jeho porozuměli. — I prošeny jsme se vši pokorou a ponížeností ode všech jmenovaných kožešníkův poddaných našich, abychom také tenž list pro věčnost trvanlivosti a při něm se v cechu jejich spravování, pečetmi na syny milostivě potvrditi ráčily. — V čemž my znamenajíce v tom jejich ctném řemesle užitečnou a chvalitebnou prosbu a věc býti, s dobrým rozmyslem a na místě jejich Milosti císařské s radou urozeného pána Mikuláše z Hrádku a na Novém Zámku, podkomořího v Markrabství Moravském, tak jsme učinily jim tenž list se všemi jeho klausulemi a punkty, tak jak sám v sobě slovo od slova zní, bez proměny v celosti zanechavše, jsme potvrdily a tímto listem na věčnost potvrzujeme a jej všem schvalujeme.

Prošeny jsme také od nich s všelikou pokorou, abychom jim některou obzvláštní dobrotu učinily a některé artikule k oněm v předu jmenovaném listu artykulům obsaženým beze škodně přidali a jích pro zlepšení pořádku a živnosti jejich, milostivě potvrditi ráčily, v kteréžto také ponížené prosbě oslyšeti jsme jich nemohly, ale všelijak jsme je učíce aby se pod námi poddaní a v týmž cechu kožešnickém bez všelijakých překážek, potom v bázní Boží a svornosti jednosvorně živiti se mohli, řemeslo provozovali a dále poznamenané artikule z lásky a dobroty naší jsme jim potvrdily a mocí listu tohoto potvrzujeme.

Nejprve oni často psaní cechmistrí a mistrí kožešníci, na před přede všemi věcmi od pocty Boží obchodu svého počátek brali, proto povinni jsou cechu svému do chrámu Páně Tišnovského dva postavníky koupiti a na nich svíce voskové o všelijakých slavnostech výročních, na svátky blahoslavené panny Marie, apoštolů a jiných dnů zasvěcených pálení, a ty má nejmladší z mistrů rozsvěcovati a opatrovati tak dlouho, až by jiný mladší mistr na místo jeho přišlý z toho jej vysvobodil.

Do kostela na mši svatou a na kázání slova Božího bez obmeškávání i na procesí, zvláště pak na Tělo Boží a na velikonoce, jeden každý svou vlastní svíci hořící v rukou svých nesoú, chod'te. Kdož by pak neopovědě se, leč pro hodnou příčinu, něco toho obmeškal, dá pokuty jeden verduňk vosku a pakliby se toho všetečně dopustil, dej celou libru vosku.

Kdož by se mezi nimi usaditi a řemeslo kožešnické provozovati chtěl, ten má prve list poctivého svého na svět splození, k tomu od téhož řemesla vyučení chvalitebné přinéstí a mistrům ukázati a potom buď on mistr nebo tovaryš zvandrovaný má řemeslo ukázati: totiž mužský ze tří koží a ženský z deseti jehnětin uherských kožich udělati a mistrům podle své možnosti svatčinu dáti a do cechu 2 zlatý a čtyři fun-

ty vosku dáti, potom pak za mistra přijat býti. Než byl-li by ten, syn mistrovský a pojal by vdovu zde osiřelou, nebude povinen řemesla ukazovati, ale svatčinu a polovicí základu do cechu přece dáti má. Kdož by se pak řemeslu jejich učiti chtěl, ten má tři rukojmě hodné zestaviti, tři léta se učiti a po vyučení mistru svému tři zlatý a do cechu dvě libry vosku dáti a mistr povinnen jest jemu kabát barchanový a dvě kůže na kalhoty dáti a nedoučil-li by se, aneb zběhl-li by z řemesla, rukojmové povinni jsou mistru zůplna zaplatiti a do cechu dosti učiniti. Takového zběhlého pod pokutou 5 liber vosku žádný nemá, leč by se prve doučil, mistru i cechu dobrého učinil, dílem fedrovati. Kdožby jeden druhému tovaryše odluzoval, dá 5 liber vosku do cechu.

Každého čtvrt léta se scházejte, do pokladnice po groši skládejte, o cechovní řád pokojně jednejte. Kdoby hned, kdykoliv obeslán jsouce do cechu neb k cechmistru nepřišel dá pokuty věrduňk vosku.

V poctivosti se předcházejte, o sváry sami se v cechu rovnajte, viného pokutou dvou liber vosku a vinějšího i šatlavou podle zasloužení trestejte.

Kdož by koliv z řemesla vašeho neb i hospody pan tatík i z čeledi dítek jejich zemřel, všichni na pohřeb chodte, a komu starší poručí, mrtvé tělo k hrobu noste. Kdoby pak zmeškal, až by z mrtvým tělem před druhým domem byli, dá dvě libry vosku do cechu“.

„Tomu na důkaz jsme tento list v přítomnosti pánů cechmistrů vlastnoručně podepsaly a k němu pečeti naše přitiskly“.

V klášteře tišnovském na den sv. Jiří, léta Páně tisícího pěti stého devadesátého druhého.

R. 1592 vyměnil klášter farní patronát v Mor. Budějovicích s vesnicemi Jačkovem a Lukovem, 2 mlýny se svobodným vápencovým lomem, s moravským nejvyšším komořím Hynkem Brtnickým z Valdštýnů za jeho vesnice Drahonín se dvorem, pivovarem a mlýnem, Borač, Štěpánovice, Zahradu, Újezd s farou a pustým hradem Hrádkem, Olší s farou, Střítež a Skreje, s desátkou z Řikonína, Nové Vsi Rysovské a Skrejí po srážce 100 mor. zlatých z dluhu 1.500 zl. učiněného na opravy budov klášterních.

Po sesazení abatyše Anežky Kutínské r. 1599 zvolena byla za abatyši rázná sestra Anna z Kroměříže, která nejen uvnitř kláštera brzy pořádek zavedla, ale také pro venkovní hospodářství řádného úředníka ustanovila.

R. 1617 stala se abatyší Kunhuta z Komořan; za ní se udála nešťastná bitva na Bílé Hoře.

Zdá se, že abatyše té doby uvolnily kázeň řeholní a poskytovaly ochranu nekatolickým farářům v Tišnově, aby si tím naklonily protestantské stavy, tehdy v zemi panující a v neshodě jsouc s biskupem a kapitulou v Olomouci, domnívaly se, že odvrátí nebezpečí, jež hrozilo dalšímu trvání kláštera. Byly však ve své naději sklamány. Události spěly rychlým krokem ku svému zakončení a stavové prováděli své plány s železnou důsledností.

R. 1619 zrušili klášter „Porta coeli“, statky zabrali a jeptišky byly nuceny utéci a ochranu hledati na pevném hradě Pernštýně. V době jejich útěku zakopána byla do země bedna železem pobitá ve váze 30—40 liber, naplněna stříbrnými a zlatými mincemi s rokem 1619. Zakopaný poklad byl teprve r. 1830 na zahradě patřící tišnovskému měšťanu Vošovi nalezen a pověst tvrdí, že byl jeptiškami na útěku zakopán.

Budovy opuštěného kláštera byly vojskem stavovským úplně zrušeny. Těžce zkoušená abatyše Kunhuta z Komořan ještě v mladém věku zemřela r. 1624 na Pernštýně a také nově zvolená abatyše Magdalena Guldová tamtéž r. 1625 zemřela.

Poměry po bitvě na Bílé Hoře se pomalu urovnávaly a počátkem roku 1625 vrátilo se 10 jeptišek do opuštěných cel, kde dne 11. ledna t. r. za přítomnosti opata Jiřího ze Zbraslavy za abatyši zvolily výbornou a ráznou Annu Skřimírskou z Pilsenburka. Nová abatyše snažila se spustlé budovy klášterní co nejdříve obnoviti a opravit. Ze znaku s letopočtem nad nynějším vchodem do kláštera jest zřejmo, že byla větší část budov klášterních znovu vystavěna.

V klášterní rukopisné kronice probošt Lucius Rutt zaznamenal, že abatyše r. 1633 opatřila kostel novou střechou. Týž probošt zaznamenává dále, že dne 1. června 1633 byla abatyše Anna Skřimířská ve své cele přepadena a oloupena. Skutku toho dopustili se klášterní důchodní a pekař, kteří o půl noci přelezli klášterní zeď a dostali se až do cely abatyše, kterou ranami nutili k vydání peněz, stříbra a klenotů kostelních. Abatyši však podařilo se smělym skokem z okna lupičům uniknouti a schovati se pod mostem přes Švarcavu se pnoucím. Zločinci z obavy před prozrazením sice uprchli, byli však za nedlouho v Bosonohách při prodeji pečetního prstenu, kterýž abatyši s prstu stáhli, chyceni.

Týž probošt také zaznamenal, že v té době bylo v klášteře 14 jeptišek, z nichž jedna byla 104 leta stará.

Ačkoliv výlohy na opravu kláštera byly značné, přece ještě abatyše koupila r. 1628 od Jana z Greifenfelsů za 6.000 zl. svobodný dvůr a vinice v Bosonohách.

Téhož roku byl urovnán poměr mezi městem Tišnovem a klášteřem tak, že tišnovským byla všechna dřívější nadání, svo-

body a privileje ponechány s výmínkou, že nesměli dále víno ani pivo v žádné vsi nebo krčmě klášterní vystavovati a pouze klášter měl právo tyto nápoje tam dodávati; mimo to byli povinni každoročně na radnici 3 sudy vína klášterního vyšenkovati. Také byli povinni z lesa Klučany jednu kopu vodních trub klášteru odváděti. Poddaným kláštera bylo ponecháno na vůli odbíratí sůl buď z městečka nebo z kláštera. Abatyše si obzvláště vymínila, že kdyby tišnovští nynější i budoucí od J. M. Císařské nějakou milost, neb potvrzení privilejí a nadání žádali, nemá se to bez její vůle státi. Císař Ferdinand II. potvrdil toto ujednání ještě téhož roku.

R. 1629 získal klášter 500 zl., které složila vdova po majiteli statku Vohančic, jako nadaci za sloužení jedné zádušní mše v klášterním kostele za svého zemřelého manžela.

R. 1638 upustila abatyše od vybírání desátku vína od poddaných v Bosonohách za náhradu ročních 50 grošů bílých.

Dříve však, než byla úplně ukončena obnova klášterních budov, nové hrozné neštěstí přivalilo se na konvent. Po krvavé bitvě u Svidnice vpadli Švédové na Moravu a zemi daleko široko poplenili a spustošili. Jeden oddíl Švédů na cestě od Brna přepadl klášter tišnovský dne 17. června 1642. Na štěstí většina jeptišek spasila se rychlým útekem dílem do Znojma, dílem na Pernštýn. Jeptišky, které v klášteře zůstaly, byly nemilosrdně trýzněny a abatyše jen s největším nebezpečím a námahou zachránila klášterní klenoty a spisy útekem na hrad Pernštýn. Probošt Arnold Weisskopp, vraceje se od Znojma, kam uprchlé jeptišky doprovázel, byl u Svatoslavy od Švédů dvěma ranami zastřelen.

Za švédských válek bylo i město Tišnov tak spustošeno a vydrancováno, že ani v příštích 50 letech vzpamatovati se nemohlo.

Bouře švédských válek se konečně také převalily, Švédové odtáhli, nastal pokoj a rozptýlené jeptišky vracely se do svých spustošených stánků. „Brána nebes“ po nabytém míru opět se zotavila ze svých krutých ran, ano vlivem příznivých okolností a příčinlivosti abatyší dosáhla i značného blahobytu.

Po smrti abatyše Anny Skřímířské v r. 1653 nastoupila Voršila Gamsová. Abatyše tato přenechala svým poddaným v Bosonohách 13 osmin pustých vinohradů, aby je obdělali a z nich při vinobraní ročně 3½ bílých grošů klášteru odváděli, mimo vinohrad v Zadní hoře, z něhož měl nájemce půl vědra vína odváděti.

R. 1655 dala abatyše postavit od dávných dob pustý a zbořený dům, nynější „Špitálek“, majetek obvodního lékaře Dra Jurnečky, a umístila v něm chorobinec a nemocnici pro chudé města Tišnova. Při domě tom byla kaple sv. Mikuláše se hřbitovem a k vydržování chudých patřily k majetku všechny pozemky mezi Švarcavou a mlýnskou strouhou, nyní tak zvaný „Ostrovec“.

R. 1662 postavena byla ohradní zeď klášterní směrem k „Chaloupkám“ a budova nynějšího lesního úřadu s hlavním vchodem na nádvoří klášterní.

R. 1666 koupil klášter jeden dům v Tišnově od Dětricha Glutha a od brněnských dominikánů dvůr s domem a mlýnem ve Výmislicích.

R. 1672 dne 16. listopadu opatřena byla zvonice na kostele novými zvony.

Z těch dob zasluhují zmínku poznámky od neznámého tišnovského měšťana v bibli Melantrichově, nyní majetku rodiny měšťana Cyrusa v Byteši zaznamenané:

„Léta 1654 velké zatmění se stalo měsíce srpna 12. dne o 9. hodině, tak že veliká hrůza byla toho času. Ale Pán Bůh všemohoucí ráčil nás chrániti ode všeho zlého v ten den“.

„Léta 1657 Pán Bůh mně ráčil dáti, že jsem tuto svatou biblií mohl dostati od Ondřeje Bohatého za půl šesta zlatého, z toho buď P. B. pochválen na věky věkův. Amen“.

„1658 Léta toho P. B. Vš. jest na nás ráčil dopustiti od začátku zimy až do středopostí tak velikou zimu mrazlivou, že mnoho stromoví pomrznout musilo. Též ptáků a lidu mnoho pomrzlo na cestách. Z toho buď P. B. pochválen. Téhož léta na sv. Jiljí P. B. Vš. jest na nás ráčil dopustiti tak veliké krupobití, že obilí v nic obrátilo a v stromoví veliké škody dělalo. Z čehož buď jméno Páně pochváleno. Amen“.

„Léta 1659 P. B. Vš. jest na nás ráčil dopustiti tak veliké sucho, že obilíčka mnohá na polích vyhořela; potomního léta na rozeslání milých sv. apoštolů přišel jest veliký přívál, který velké škody nadělal“.

V letech 1684 až 1687 klášter několikrát prosil císaře Leopolda I. za vrácení statků Selp a Balyarad v Uhrách, které byly klášteru již r. 1249 darovány, ale za vpádu tureckého v 16 stol. ztraceny a opět r. 1683 císařskými vojsky obsazeny; marné však byly prosby, poněvadž statky tyto byly dle sdělení klášterního zástupce ve Vídni z 11. října 1688 již dlouho v držení panen trnavských, které Turkům poplatky odváděly. Procesy protáhly se až do roku 1710, pro klášter však bez výsledku.

Obávané pustošení, které tureckým vpádem r. 1682 jižní Moravu stihlo, minulo zdejší klášter, abatyše však přece si vyprosila pro tento případ svolení u pánů perněštýnských ku přesídlení na hrad Pernštýn i se všemi jeptiškami.

Abatyše Terezie Nimišová z Nimiše dala přistavěti r. 1700 ke kostelu novou věž a opatřila ji hodinami.

Klášteř zotaviv se rychle, koupil r. 1707 od dědiců svob. pána z Podstadských dvůr v Železným za 3 000 zl.

Abatyše Benigna Deblínská z Deblína přistavěla a obnovila r. 1732 budovu nynějšího probošství.

Za této abatyše r. 1731 dne 30. května bylo veliké krupobití, takže kroupy, jak slepičí vejce veliké, bez deště padaly a zem jako v zimě sníh pokryly. Obilí i stromy byly potlučeny. Na to se rozmohly housenky a všechny stromy tak obežraly, že jako suché bez listů zůstaly. (Z poznámek Petra Svobody v bibli Melantrichově).

R. 1738 dne 22. května zvolena byla za abatyši Božena Sázavská, narozená ve Žďáře 16. května 1699. Snahou její bylo klášteř co nejdříve a nejlépe opravit i rozšířiti. Dílo se jí tak dařilo, že již roku 1740 bylo celé nové křídlo klášteřa i s 8 celami pro novicky přistaveno.

Pokračování ve stavbách bylo však roku 1741 přerušeno vpádem Prušáků na Moravu. Hůře než Švédové řádili žoldněři krále Bedřicha Velikého. Oddíl 60 mužů přepadl klášteř a hrozil vypálením, nezaplatí-li abatyše ihned 100.000 zl. výpalného. Poněvadž abatyše měla však pouze 623 zl. na hotovosti a žádaný tak veliký obnos sehnati nemohla, Prušáci vydrancovali konvent i chrám a veškerý dobytek ze dvoru odvedli. Ubou abatyši necitelní vojáci vlekli násilně až ku bráně klášteřní, probošta Lucia Rutta s kaplanem Marianem Schröttrem a klášteřním důchodním Václavem Heinzlem odvezli jako zajatce nejdříve do Olomouce, kde byli 11 týdnů vězněni, později do Nisy, odkud teprve po uzavřeném míru r. 1742 dne 22. června byli na svobodu propuštěni. Pozoruhodno jest, že Anna z Vrbna nabízela Průsakům za dřívější propuštěni probošta hotových

5500 zl. bezvýsledně.

Prušáci mimo vyrabování kláštera samého způsobili ještě mnoho škod i na jiných statcích klášterních; tak Bosonohy úplně vypálili i s klášterním mlýnem, kovárnou a dvorem, a v jiných obcích na 700 koní pobrali, tak že celá škoda na 55.000 zl. byla odhadnuta.

Všechno toto neštěstí nezlomilo však pevnou vůli abatyše, která hned po odtáhnutí nepřítelů započaté stavby s velikými překážkami hleděla dokončiti, ač hotovost byla malá a nad to ještě 28.000 zl. byla nucena vypůjčiti.

Stavby rychle pokračovaly, tak že r. 1748 nová konventní budova s velikým novým sklepem, jídelnou a hovornou byla úplně dokončena, vypálený hostinec před branou klášterní, lékárna s provisorátem znovu postaveny a zvonice kostelní mědi byla pokryta. Mimo to obstarala četná skvostná mešní roucha a vůbec tak hospodařila, že nejen část dluhu mohla splatiti, ale nad to ještě zůstalo hotových 8.000 zl. které upotřebila na splátku od Amanda ze Serenyich dne 10. srpna 1748 koupených statků v obcích Žďárci a v Dol. Loučkách, které pozůstávaly ze 16. usedlostí s 1. dvorem v Dol. Loučkách, 3. usedlostí ve Střemchoví, 3. v Nové Vsi, 3. v Lubným, 23. ve Žďárci, 7. ve Vratislávce, 1. dvůr v Řikoníně a stály celkem 52.000 zl.

Mimo to podařilo se abatyši Boženě Sázavské, oč její předchůdkyně v 16. věku marně se pokoušely, vymaniti totiž klášter z duchovní pravomoci opata velehradského. Ona totiž nepřijala za probošta kandidáta od opata velehradského presentovaného, ale podříдила klášter přes všechny protesty opatu kláštera sedleckého v Čechách.

Abatyše Božena Sázavská, nejen že vzorně spravovala statky klášterní, ale znala se výtečně i v psaní a kreslení.

Z jejich rukopisů bývala při kostele klášterním mešní kniha za zemřelé, ve které od ní připsané části jako Dies irae a j. vyrovnají se nejzdobnějším tisku a jsou mnohem krásnější než tisk knihy samé. Druhá kniha celá psaná bývala při nynějším filiálním kostele v Újezdě, kterou abatyše věnovala tamnímu faráři z téhož řádu.

R. 1748 v měsíci dubnu bylo v okolí kláštera a až k Brnu pozorováno silné zemětřesení, které dosti škod na budovách zanechalo. Na to zaplavily v měsíci srpnu a září nesmírné roje kobylek celou krajinu, zničivše svou žravostí veškerou úrodu na polích a stromech. (Záznamy Petra Svobody).

Abatyše Božena zemřela 27. ledna 1749 a její nástupkyně snažily se dále statky klášterní novými koupěmi rozmnožiti a konventní budovy novými přístavbami rozšířiti.

R. 1749 dne 1. července bylo koupeno od Amanta Serenyiho 5 usedlostí v Brumově, 5 v Bukovici a 2 s mnohými polnostmi v Huníně za 4000 zl. Proti tomu byly odprodány 22. listopadu 1750 statky ve Výmislících knížeti Emanuelu z Lichtensteinů za 12.000 zl. rýnských a 12 dukátů.

R. 1750 zvolena za abatyši Concordia Hübnerová, která dala zříditi pod střední lodí chrámovou r. 1752 kryptu pro jeptišky a v r. 1753 kryptu pod kůrem pro kněze a osoby světské, klášteru příznivé. V kryptě prvnější bylo do zrušení kláštera pohřbeno 50 jeptišek, 1 převorka a 3 abatyše, po obnovení kláštera od r. 1900 do konce roku 1924, 4 jeptišky, 1 podpřevorka, 2 převorky a 1 abatyše.

R. 1756 zrušen byl velký rybník, na jehož místě byla zřízena nynější klášterní zahrada a abatyše jí dala obehnati vysokou ohradní zdí.

R. 1761 byla křížová chodba důkladně opravena a opatřena mosaikovou dlažbou a r. 1763 byly na kůře postaveny nové varhany.

Na počátku války sedmileté našly ve zdejších klášteře útulek jeptišky s abatyší a převorkou z kláštera mařidolského v Sasku, které roku 1757 přehly před vpádem Prusů ze Saska, a zde ukončení války očekávaly.

Rozepře vzniklé v r. 1628 za abatyše Anny Skřimířské mezi klášteřem a městem Tišnovem byly teprve v r. 1760 za abatyše Concordie urovnány.

Když se totiž abatyše Anna Skřimířská rozhodla že opraví spustošený kostel a klášter, nařídila také poddaným z Tišnova, aby při těchto stavbách koňskými robotami vypomáhali, poněvadž roboty vesnic klášterních nestačovala. Při tom je napomíná, aby při sbírce na dluh p. Haugwitzovi v obnosu 2.000 zl., které v r. 1624 vypůjčili na vydržování vojska, rovnost zachovali, aby na všechno chudobní za měšťany nemusili dotahovati; vytýká jim, že mají veliké nepořádky, že sirotčí, kostelní a zádušní peníze ledaskdo, jak sám chce užívá a žádá za nápravu, konečně nařizuje, aby v přítomnosti faráře a koho ona ještě ustanoví, byly všechny věci a klenoty kostelní přehlédnuty a sepsány.

Hned druhého dne 12. června 1637 zaslali tišnovští poníženou žádost, kde se odvolávají na své privileje, že jsou od všelijakých robot osvobozeni a probůh prosí, aby je při jejich privilejích, které jsou od císařů potvrzeny; zanechati ráčila.

Za vpádu Švédů r. 1642 byli měšťané ustavičnými pochody a ubytováním vojska ještě více vysíleni a kontribucí vojenskou přetíženi, na kterou když nemohli platit přišly r. 1657 exekuce a konečně dne 23. května 1657 dala vrchnost uvězniti 8 měšťanů pod most do ošklivé díry, plné havěti a ne-

řádu a věznila je tak dlouho, až na jejich stížnost krajský hejtman nařídil, aby z vězení propuštěni byli.

Nelaskavý poměr města k vrchnosti se vždy více přirost-
oval; svědčí o tom mnohé stížnosti města k vrchnosti i k císaři.

Když r. 1663 byl obecní úřad v Tišnově obnoven, předne-
sl vrchnosti staré nářky, že jsou přetížení kontribucí nad
slušnost a povinnost, nemohou platiti staré rešty, pro které ve-
líkých škod, kvaltův exekučních, vězení robotových, z příbytků
vyhnání a jiných těžkostí zakusili, 30 krav dojných bylo jim
pro nezaplacené nedoplatky pobráno a o jichž vrácení žádali,
ale zpět jich neobdrželi.

Žaloby na nesprávně městečku vypočtenou kontribuci
nepřestaly. R. 1673 a 1674 byla podána prosba na abatyši a r.
1677 na brněnského hejtmana Bedřicha hr. z Oppersdorfu,
v níž si stěžují, že jim byla kontribuce z 655 zl. zvýšena na
1590 zl. a kdyby ji měli zaplatiti, byly by nuceni domy své
opustiti a s prázdnýma rukama odejíti. Žádali hejtmana, aby
jejich stížnost předložil tribunálu a jim úlevu vymohl.

Styk obce tišnovské s klášteřem byl nějaký čas klidnější,
neboť, když Tišnov na opravu radnice vypůjčil 300 zl., abatyše
Benigna obcí na zaplacení toho dluhu darovala 500 měřic obilí
z panských sýpek, a když po nastoupení císaře Karla VI. žádali
za potvrzení svých privilegií, obdrželi k tomu svolení vrchností
bez průtahu. Dekret královského tribunálu v Brně ze dne 6.
června 1733 oznamuje tišnovským a převoru klášteřa potvrzení
císařské.

Brzy však povstaly spory nové. R. 1740 vydala abatyše
Božena městu předpisy pro zachování pořádku v těch
vojenských časech.

Za Marii Terezii r. 1746 bylo vydáno nařízení aby, kdo má nějaké privileje, se o jich císařské potvrzení hlásil. Tišnovští žádali tedy hned abatyši, aby k té žádosti o potvrzení dala své svolení; abatyše však odmítla. Dne 24. března r. 1747 bylo znovu žádáno a abatyše ve své odpovědi vyčítá tišnovským dřívější vzpoury proti vrchnosti, neupřímnost, neposlušnost k vrchnostenským nařízením, že poslouchají více propuštěného písaře Kellnera, který je popuzuje proti klášteru a dovolují jemu honitbu v lese Klučany, že nejsou spokojeni s vínem, které jim klášter dává k šenkování a zakazuje naprosto honitbu v městském lese. Dále udává, že nechtěla neslyšeného primátora z úřadu složit, ale že chtěla, aby se mohl ospravedlniti a brániti; konečně souhlas k žádosti o potvrzení privilejí že chce dáti, když město vydá revers pod pečeti městskou a podpisy úřadu, že ani nynější ani budoucí tišnovští proti smlouvám jednati nebudou.

Narovnáním tímto definitivně byly ukončeny spory, které po tolik let nemálo škod, hořkostí a útrap oběma stranám působily. Se strany měšťanstva příčinou bylo nepříznivé smýšlení proti duchovní vrchnosti, vzniklé nejprve duchem husitským, protestantským a bratrským a oprávněná snaha zachovati neporušeně získané své privileje a svobody. Na druhé straně vrchnost klášterská hleděla svá práva, ať skutečná nebo i domnělá, co nejvíce rozšířiti a na měšťany nové roboty uvrhnouti, k čemuž ovšem práva neměla. Přidejme k tomu zlovůli a zpupnost německých úředníků, kteří nestyděli se vlastní rukou bít měšťany a bez vědomí abatyše sami různé zákazy vydávati, tu porozumíme hořkosti a nevoli měšťanů.

Jakkoliv koupě statků a stavby mnoho peněz pohltily, byli nyní příjmy kláštera přece takové, že stačily na slušnou výživu 60 jeptišek, největšího to počtu, který byl dvorním dekretem z r. 1754 dovolen.

Abatyše Concordia dala ještě před svou smrtí r. 1763 postavit nové varhany. Táž abatyše našla v pozůstalosti své předchůdkyně abatyše Maxmiliány hotových 100 dukátů, které na zaplacení dluhů použila. Celkem zaplatila 41.000 zl. a ještě 28.000 zl. dluhů zůstalo.

Od r. 1763 do r. 1764 byla abatyší Cecilie Fundulusová, která opatřila kostelní kůry kovanými mřížemi, nádherně zdobenými a umělecky provedenými; zároveň vyjednávala se sochařem Winterhalterem ze Znojma o postavení nových oltářů. Dotyčná smlouva byla sepsána 20. června 1764 a sochař Winterhalter obdržel hned téhož dne zálohu 100 dukátů, i. j. 412 zl. rýnských 50 kr., se stavbou se však počalo teprve roku 1765 za abatyše Gothardy z Putrany a provedl jí sochař Schweigl z Brna. Celkový náklad za všechny práce obnášel 27.777 zl. 50 kr.

Poslední významná událost v dějinách kláštera stala se r. 1777, kdy zřízeno bylo v Brně biskupství a klášter byl nucen zřít se patronátu při kostele sv. Petra, v náhradu však dostal právo jmenovati dva kanovníky při tamní kapitule.

Než nebylo přáno klášteru práva tohoto dlouho užívat, neboť neodvratně se blížila jeho poslední hodina.

R. 1782 dne 2. března podepsal císař Josef II. dekret, kterým se nařizovalo zrušení kláštera a již na svátek sv. Josefa dne 19. března t. r. zrušení provedl zemský komisař Jan svob. p. Ausperský z Fanálů na Rosicích. Zbožné sestry v počtu 45 jeptišek a 7 novicек loučily se smutně se sobě milým klášterem a rozešly se ponejvíce do svých domovů. Poslední abatyše Sapiencia Lojková z Nětky vrátila se do Čech, kde ještě téhož roku zármutkem a žalem v Labské Týnici zemřela.

Malá kaple sv. Kateřiny při klášteře, kde jeptišky bývaly oblékány, byla uzamknuta, bohoslužebné nádoby ze zlata a stří-

bra velmi nízce na 4.665 zl. a mešní roucha na 5.730 zl. 20 kr. ceněné, byly z větší části odvezeny a rozebrány a přešly do rukou světských.

Ke statkům klášterním při zrušení kláštera náležely tyto obce: město Tišnov, Aujezd, Bosonohy, Borač, Březina, Drahonín, Drásov, Hájek, Hradčany, Jamné, Jilmoví, Komín, Něm. Kynice, Hor. a Dol. Loučky, Lomnička, Lubný, Nová Ves, Olší, Ochoz, Rohozdec, Řikonín, Šerkovice, Skreje, Štěpánovice, Střemchoví, Svatoslava, Víška, Vratislávka, Všechovice, Předklášteří, Zahrada, Žďárec a Železný; celkem 92 35/64 lánů v ceně 286.609 zl. 15 kr.

Kostel byl převzat náboženským fondem a stal se farním pro obce Předklášteří a Štěpánovice.

Až do vyzvednutí kláštera byly v klášterním kostele od osob duchovních (1 probošt, 2 kaplani jako zpovědníci jeptišek a 1 řádový kazatel z cizího kláštera buď z Čech nebo Moravy) za účasti jeptišek následující pozoruhodné pobožností vykonávány: v oktávě vánoční po 3 dny zádušní mše a to, první den zpívané Requiem za zakladatelku kláštera královnu Konstancii a 9 tichých mší, pak tichá mše za manžele z Nelepče, kteří v XIII stol. na stavbu kostela značný obnos darovali; druhý den mše jako první den za králov. Konstancii a 2 tiché mše za manžele z Nelepče, podobně i třetí den a nad to ještě tolik tichých mší za Konstancii, kolik cizí přítomní kněží mohli odsloužiti, obyčejně 8-10 i více, zač dostávali odměnu 1 zl. za 1 mší; zároveň bylo po tyto 3 dny rozdáno chudým vždy 10 zl. a cizí hosté byli u tak zvané „královské tabule“ pohoštění a každý úředník kláštera mimo jídla u tabule obdržel ještě 1 zl. Za zemřelého probošta Lucia Rutta bylo slouženo 12 fundačních mší ročně a za Matyáše Kučeru a jeho ženu 4 mše ročně.

Na den Všech Svatých obdrželi chudí mimo chleba 10 zl., na štědrý den vánočku a 10 zl. a na zelený čtvrtek na památku 33 let Krista, bylo 33 chudých v kanceláři pohoštěno a každý z nich dostal 7 kr., ostatní chudí pak mimo sýra, soli a chleba obdrželi po 10 kr. Klášter vydržoval také v Tišnově špitál se 6 chudými v nynějším „Špitálku“.

S plnomocnými odpustky odbývala se slavnost sv. Trojice v kapli na Stráňově, kam množství procesí toho dne z okolí přicházelo. V procesí, které vyšlo z konventního kostela, nesli klášterní úředníci korouhve; v kapli pak se odbývalo slavnostní kázání a zpověď, kterou vykonávali 2 františkáni na výpomoc z Brna přibrání. Podobná slavnost konala se na Stráňově na svátek sv. Barbory, při které všichni faráři z nadačních far působili a v předvečer slavnosti v kapli nešpory odbývali.

R. 1798 dne 20. prosince dostal panství klášterní v dědičný nájem Vilém baron Mundi za 15.302 zl. 25 3/4 kr., avšak již 20. října 1799 celé panství i s inventářem oceněným na 6620 zl. 20. kr. koupil za celkový obnos 277.179 zl. 35 kr. Po něm je zdědil syn Jan a ten vyloučiv obce Komín, Bosonohy a Něm. Kynice, prodal panství v roce 1821 svobod, pánu Bedřichu Schellovi z Wittinghoffu za 200.000.

Po zrušení kláštera použil baron Mundi budov klášterních na zřízení tkalcovny, kde až 200 osob bylo zaměstnáno a odkud výborné zboží se vyváželo. V r. 1816 byla tkalcovna zrušena a budov použito z části na byty a z části zřízena byla barvírna bavlny pravou tureckou červení. Zaměstnáno bylo 10 mužů, kteří anglickou bavlnu v předenech barvili v 5 kotlích ve velkém množství. Mimo to byla zde zřízena výroba olejového mýdla, lis na olej a valchovna dle anglického způsobu. Naposled byl v budovách klášterních umístěn cukrovar.

Obrat naslal až majitelem se stal dne 21. června 1861 klášter mařidolský v Saské Lužici za obnos 480.000 zl.

Zakoupení stalo se s tím úmyslem, aby starobylý klášter znovu byl zřizen. Tehdejší probošt mařidolský P. Konrád Preis učinil potřebné kroky nejdřív u vlády rakouské, aby vymohl povolení ku znovuzřizení kláštera. Když vláda dala své svolení, vyjednával opět probošt Preis jménem kláštera mařidolského o přenechání bývalého klášterního, nyní farního kostela, novému klášteru. Vyjednávání však nevedlo k cíli, poněvadž tehdejší kostelní výbor, hlavně na popud svého předsedy v roku 1869 přenechání kostela odepřel. Nicméně chtěl probošt Preis znovuzřizení kláštera přece docílit, zamýšleje zbudovati pro klášter novou kapli, nedošlo však k tomu, poněvadž nedlouho na to probošt zemřel.

Od té doby však tato myšlenka neutuchla, zvláště brněnský biskup Dr. Bauer s největším zájmem věc sledoval a obsazení kláštera sobě přál.

Konečně věci se uchopila abatyše mařidolská Michaela Wauriková, která byvše r. 1896 za abatyši zvolena, vytkla si za zvláštní cíl, znovuzřizení kláštera „Brány nebes“. Žádala tedy prostřednictvím generálního opata ve Vyšším Brodě P. Leopolda Wackaře u rakouské vlády o přenechání bývalého klášterního kostela nově zřizujícímu se samostatnému klášteru. Vláda na tuto žádost zavedla hned úřední jednání.

Se strany kostelního výboru a obecních výborů obcí Předklášteří a Štěpánovic sestaveny byly podmínky, pod jakými jsou ochotní odstoupiti dosavadní farní kostel novému klášteru. Mezi podmínkami bylo, že si farníci přejí, aby kostel byl společným farníkům i klášteru, a kdyby to nebylo možno, aby si klášter ponechal tedy kostel sám a pro farnost zbudoval kostel nový.

Avšak proti tomuto usnesení byly mnohé protesty.

Zatím ustanoven do Mařidolu nový probošt Vincenc Vielkind a ten celou záležitost rozřešil tím způsobem, že farní kostel má zůstat i na dále farním a klášternice ho budou užívat jen o velkých svých slavnostech, pro klášter pak že se postaví kostel úplně nový, těsně ku klášteru přiléhající na místě staré neupotřebované sýpky. Za to pak, že klášter bude někdy používatí kostela farního, vezme na sebe povinnost farní kostel opravovatí a udržovatí.

Poněvadž klášter Brána nebes měl býti úplně samostatný, chtěl mařidolský klášter panství tišnovské novému klášteru darem postoupiti, saská vláda nedala však k tomu svolení, dovolila však panství to novému klášteru za mírnější obnos odprodati. Prodal tedy klášter mařidolský novému klášteru panství tišnovské za 516.492 Kor. 60 hal., čímž nový klášter stal se zároveň majitelem celého panství.

V kupní smlouvě stojí, že se znovuzřízení má státi na památku 800 letého trvání řádu cisterciáckého a 50 letého panování císaře Františka Josefa I.

R. 1899 započato s potřebnými opravami. Nejdříve byl opraven kostel z venku a potom byly opraveny budovy klášterní. V dubnu 1900 započato se stavbou nového klášterního kostela dle plánů stavitele Fr. Pavlů z Brna. Zednická práce svěřena J. Hykrdovi, zedn. m. v Tišnově, tesařské práce provedl R. Klátil, tesař. mistr v Předklášteří. Kamenickou a sochařskou práci oltářů dodal Ant. Novotný, akad. sochař v Tišnově, z pískovce ze Železného, z Hořic a z mramorů tyroských. Obraz sv. Bernarda maloval akad. malíř L. Šichan z Brna, malovaná okna dodal B. Škarda z Brna a malbu kostela provedl Fr. Kolbábek, malíř z Heřmanova.

Uplynul rok, a z troskek staré sýpky pnula se k nebi velebná svatyně v přísně gotickém slohu provedená.

V neděli dne 19. května 1901 posvětil brněnský biskup Fr. Bauer nový klášterní kostel a ve čtvrtek dne 23. května přijelo z Mařidolů 18 jeptišek, které se 7 kandidátkami a 2 chovankami klášter obsadily. Prvním proboštem ustanoven P. Bernard Gícha, z řádu cisterciáckého z kláštera ve Vyšším Brodě a po jeho odchodu do Dánska r. 1920 jmenován jeho nástupcem P. Lambert Kober z téhož kláštera. V r. 1922 byla zvolena za první abatyši Laurentie Rychtrová a za převorku Juliána Saringová, obě však krátce po sobě v r. 1924 zemřely. Dne 22. prosince 1924 byla zvolena nynější abatyše Josefa Dutschková.

V klášteře jest pro odrostlejší děvčata zřízena hospodyňská škola s pensionátem; mimo to se vyučuje řečím a hudbě.

V klášteře jest nyní celkem 27 jeptišek.

Tak dílo zbožné Konstancie po více než staleté přestávce došlo opět svého obrození.

Abatyše kláštera tišnov. od jeho založení až do vyvednutí byly: 1256 Eliška; 1257 Kateřina z Rožmberka na Jindř. Hradci, spoluzakladatelka panenského kláštera v Pohledci; 1264 — 1278 Eliška II.; 1283—1287 Anna; 1293 — 1298 Gertruda; 1305 Anna II., 1309 Bohuslava; 1328 Anežka, † 1333; 1333 Bohuslava II., † 26. listopadu 1336, za ní byla převorka Ida; 1340 — 1345 Adléta; 1346—1365 Kunka † 5. května 1365; 1378 Anežka II., † 20. ledna 1400 (Anna převorka, Markéta podpřevorka); 1406 až 1410 Kateřina II.; 1410-1412 Eliška III. Od roku 1412 až do 1447 není žádných zpráv o abatyších, poněvadž klášter byl následkem válek husitských opuštěn. 1447 Eliška IV. † 6. října 1465, považuje se za druhou zakladatelku kláštera, jelikož klášter i kostel, za bouří husitských spustošený, znovu zřídila, 1466 Jana

Drahanovská z Pěnčína † ve čtvrtek po narození P. Marie 1495. (Voršila převorka, Anna podpřevorka). 1498 Markéta z Lomnice, koupila od svých příbuzných pánů z Lomnice na Ostrovci v Tišnově stojící špitál, † na den obrácení sv. Pavla 1504; 1508-1510 Kateřina III.; 1510—1514 Benigna z Bavorova; 1514 až 1516 Kateřina z Kovačova, 1516 Apolonia z Boskovic, dcera Albrechta z Boskovic, † v sobotu před Nanebevstoupením Páně 1540, vedle ní byly pohřbeny její sestry jeptišky Markéta a Jitka z Boskovic; 1540 Eliška V. Osovská z Doubravice, † hned po svém zvolení ve středu po Všech Svätých; 1541 Kunka II. Konická ze Švábenic, † na den sv. Urbana 1544; 1544 Barbora Konická ze Švábenic, bývalá převorka, † 13. května 1559; 1560 Ludmila z Dubenky, † v úterý před Zvěst. P. Marie 1566. Týž rok byla dosavadní převorka Ludmila Ratkovská z Nové Vsi za abatyši zvolena, nebyla však potvrzena, ačkoliv Eliška Březanská o potvrzení několikrát prosila. 1567—1572 Markéta Drahanovská z Pěnčína; 1572 Eliška Březanská z Poyzldorfu, † v pondělí po Nanebevzatí P. M. 1582; 1584 Markéta Skarberovna Tišnovská, † na květnou neděli 1587; 1587 nastoupila z Pustoměře dosazená abatyše Kateřina Školastika, † v říjnu téhož roku; 1588 Anežka Kutínská z Kutína, sesazena r. 1599; 1599 Anna Kroměřížská, † 14. února 1607; 1608 Voršila z Mikulova, † 9. června 1616; 1617 Kunka Scheichenbeinová z Komořan, utekla po zrušení kláštera od nekatolických stavů i s jeptiškami na hrad Pernštýn, kde ve stáří 48 let dne 13. února 1624 zemřela; 1624 na Pernštýně zvolená Magdalena Guldová, † tamtéž 31. října 1624; 1625 dne 11. ledna zvolena Marie Anna Skřimířská z Pilsenburku, jako 30 letá po návratu z Pernštýna, † 24. prosince 1653; 1653 od 31. prosince Voršila Gamsová, † 75 let stará dne 9. března 1688, za ní bylo v klášteře 30 jeptišek, z nichž jedna 76 let a dvě 70 let staré a dvě novicky; 1688 dne 23. března Teresie Nimišová z Nimiše, † 1713 ve stáří 75 let; 1713 dne 5. července

Benigna Deblínská z Deblína, naroz. v Brně, dala presbytář kostela nově pokrýti, † 31. prosince 1732 ve stáří 64 let; 1733 dne 12. dubna Rosalie Wintirschinová, † 20. března 1738 ve stáří 71 let; 1738 dne 22. května Božena Sázavská, rozená ve Žďáru, † 27. ledna 1749; 1749 dne 16. dubna Maxmiliána Scholzová, † 26. prosince 1749; 1750 Concordia Hübnerová, † 1763; 1763 Cecílie Fundulusová, rozená z Krumlova, † 1764; 1764 Gotharda z Putrany, rozená z Friedlantu v Čechách, † 1766; 1766 Sapientia Lojková z Nětky, roz. z Krchlebů v Čechách, přežila zrušení kláštera a za krátko po tom zemřela v Labské Týnici v Čechách.

Probošti nejsou tak známí jako abatyše a až po dobu nynější byli zjištěni: 1253 Rivinus; 1278 Jakub, velehradský mnich; 1283—1294 Konrád, bývalý probošt na Petrově v Brně; 1294 Jakub; 1309 Jindřich; 1418—1420 Petr, brněnský kanovník a nejvyšší písař zemsk. desk.; 1464 Jan; 1481 — 1489 Niklas z Kyjova rozený, olom. kanovník; 1499— 1519 Ondřej Podešva, 1595 Aug. Valentin z Schönbecků, vysokomýtský mnich, později opat v Sedleci a r. 1608 u sv. Koruny v Čechách; Jan Theodor Bencius, mnich od sv. Kříže v Rakousích; 1642 Arnold Weiskopp, roz. v Halberstatě, mnich v Plasích, dne 17. července 1642 zastřelen u Svatoslavy; 1642 Matěj Heribert Steffen, roz. v Gudštatě ve Slezsku, oseký mnich, † 20. února 1648 ve stáří 40 let; 1648 Matěj Bernard Příbyl; 1651 Ondřej Glöztzl, nar. v Oseku, mnich z Králové Dvora v Čechách, † 16. dubna 1669; Bartoloměj Schulz, král. dvorní kaplan, odstoupil r. 1670; 1674 Jan Hälmann, mnich z Král. Dvora, byl proboštem jen 15 měsíců; Jan Tausch, dvorní mnich, † 30. srpna 1680; Edmund, stal se opatem ve Žďáře; Benedikt Budecius, sedlecký mnich, odstoupil; Benedikt Stohandl, velehradský mnich, odstoupil 1738. 1738 Lucius Rutt, rozený v Dubě v Čechách, plasský mnich a vikariátní sekretář, zasloužilý o klášterní archiv, vzdal se r. 1758; 1758 Theophil Khernbaum,

plasský mnich a rektor koleje sv. Bernarda. Pavlín Vogel se dvěma kaplany přežili zrušení kláštera.

SEZNAM STATKŮ A VESNIC

kteřé se v majetku kláštera od jeho založení r. 1234 až do jeho zrušení r. 1782 vystřídaly, s jejich starými názvy:

- Aujezd — Avgezd, okr. Tišnov.
Balarad — Balyarad u Trnavy v Uhrách.
Bělč — Bielcze, okr. Tišnov.
Bohumilice — Bomelici, pol. okr. Ledec, Čechy.
Bolemilčice — Bolemilzic, Bolemilchichi (Zanikly).
Bohučovice — Bohuchvalovice, Bohuwalewicz, také Hohen-
dorf u Opavy ve Slezsku.
Borač — Boracz, Perarcz, Pohorcze, pol. okr. Tišnov.
Bosonohy — Bareuoz, Parfus u Brna.
Brančeves — Branchewess, Branchaowess, Brancuze, okr.
Třebíč. R. 1466 přešly na Valdsteiny.
Boříšov — Borissow, Borisowe, Boriscew. (Zanikl).
Brtnice — Byrdniche, Byrdniz, Birdenice, Buerdniz, Bir-
dini, nyní Brtnice Trhová u Jihlavy, přešla r. 1466
na Waldsteiny.
Brumov — Broumov, okr. Tišnov.
Březina — Briesym, okr. Tišnov.
Budějovice M.
— Budwice, Budwiz, Budiwice, Budwih.
Bukovice — Bucowic, Bucowize, okr. Tišnov.
Blažkov — Vblazka, U blazka, okr. Nové Město.
Byteš — Běteš, Bytes, Bietes, Bitesche, Heinrichs.

- Čákovice — Cekouicích, Scachchoviz, zaniklá ves mezi Starým a Novým Kolínem v Čechách.
- Čejč — Setsche, Ceichowe, Cheiche, Scahiswe, Seysche, Scheische, Cheyce. Scheitz, spustla úplně r. 1594, znovu zřízena francouz. osadníky za Marie Terezie.
- Číchov — Cyhhove, Cihhowe, okr. Třebíč.
- Domaradice — Domaradiz, zanikly.
- Drahnice — Drahnisch.
- Drahonín — Drahonin, okr. Tišnov.
- Drásov — Draszov, Drazov, Dražov, Srazov, okr. Tišnov.
- Dubková — Dubkowa, zanikla. Hájek — okr. Tišnov. Hradčany — okr. Tišnov.
- Humenec — Humence, Homenze, Hvmenze, zanikl v 15 stol.
- Jačkov — Jackow, u Mor. Budějovic.
- Jamné — Jemne, Jamny, okr. Tišnov.
- Jestřábí — Jestrjabie. Jazstrabe, Jastrabe, u Jihlavy.
- Jihlava — Iglaua, Iglá, Giglava.
- Jilmoví — okr. Tišnov.
- Kapanice — Capaniz, Capeniz, Kapenich.
- Knínice — Knenich, Chneniz, Khneniz, Kniehnice, Kně-nize, okr. Mor. Krumlov.
- Kochov — Kohhoue, okr. Boskovice?
- Komín — Komin, Komyn, Comyn u Brna.
- Kuřím — Curim, Curin, Cvrin, přešel r. 1547 v majetek Brna.
- Krnov — Kyrnov ve Slezsku.
- Lhota — Helhota, Legota, u Brtnice okr. Jihlava.

- Lomnička — Lomnice, Lomniz, okr. Tišnov.
- Loučky Dol. — okr. Tišnov,
- Loučky Hor. — okr. Tišnov.
- Lubný — okr. Tišnov.
- Lukov — Lukowe, Luckow, Lucowe, okr. Mor. Budejovice.
- Malý — Vmalego, Umalego, Humalego, u Jihlavy, zanikly.
- Mostiště — Moztissche, Moztizce, okr. Vel. Meziříč.
- Nálučany — Naluschan. okr. Třebíč.
- Nová Ves — Rysovská, okr. Tišnov.
- Olíš — Olschi, okr. Tišnov.
- Ochoz — Vochoz, okr. Tišnov.
- Ostěchovice — Ozthehouichi, Ozthechovichi.
- Pánov — Panow, okr. Tišnov.
- Pístov — Pestow, Pestew, u Jihlavy.
- Pobikozly — Pobikozli, Bobikozle, nyní Kosov. Hor. u Jihlavy.
- Předklášteří — před Klášter, okr. Tišnov.
- Příseky — Presseka, Persseka, okr. Jihlava.
- Řikonín — Riconin, okr. Tišnov.
- Rohozdec — Rohošť, Rohošč, Rohose, Rohozez, okr. Tišnov.
- Selp — Selpe, u Trnavy v Uhrách.
- Skryje — Skreje, Skryj, okr. Tišnov.
- Skrbimíř — Zkirbimire.
- Smrkové — Smirchove, Smyrchnove, nyní Smrčny H. u Jihlavy.

- Štěpánovice — Stiepanovize, okr. Tišnov.
- Střemchoví — Střemchow, okr. Tišnov.
- Svatoslava — Zwatozlaw, Zwatozlauz, okr. Tišnov.
- Šerkovice — Žerkovice, Schirkewitz, okr. Tišnov.
- Tečice — Tethsice u Ivančic.
- Těšov — (Tíšov) Tyszov, okr. Tišnov, poblíž Šerkovic (zanikla).
- Tišnov — Thusnou, Thieschenowe, Tišnovice, Tusnovic, Tuznoviz, Thusnowic, Thusnoviz, Tisnovic, Thussnouich, Tuscinoiz, Thuschenow, Thusnov, Thusnoue, Tvsnowice, Tuhsnowiez, Thusnawitz, Thussnowicze.
- Třebová — Trebow, Tribouia.
- Uhřínovice — Vggrinowichi, Vgrinowichi, okr. Jihlava.
- Újezd — Vgiesd, u Pohořelic na Znojemsku.
- Václavice — Wazlaws, Waclaws, okr. Jihlava.
- Víska — nyní část Předklášteří okr. Tišnov.
- Vícenov — Wicenow.
- Vlčňovice — Wlscenowice.
- Všechovice — Vsecouiz, Vsechovicz, Wschecowice, Schemchowitz, okr. Tišnov.
- Vratislávka — okr. Tišnov.
- Vyhnánov — Wignanow, Wyananow, Wihnanow, nyní Únanov u Znojma.
- Výmyslice — Vemisslich, Vemizliz, Weimizliz, Vemeliz, Wemizlice, okr. Mor. Krumlov.
- Zahrada — Zahradka, okr. Tišnov.
- Zhoř — Na zhore, okr. Tišnov.
- Žďárec — okr. Tišnov.

Železný — Selezna, Szelezne, Schelezne, okr. Tišnov.

OBCE KLÁŠTERNÍ V DOBĚ ZRUŠENÍ KLÁŠTERA.

Panství klášterní mělo celkem 7.011 obyvatelů, z nichž bylo 3.399 mužů a 3.612 žen.

Hospodářská plocha půdy obnášela:

a) vrchnostenská:

pole	954	jochů	515	sáhů
louky a zahrady	188	„	113	„
pastviny	200	„	1239	„
lesů	2630	„	420	„

b) poddanská:

pole	9195	jochů	610	sáhů
louky a zahrady	855	„	809	„
pastviny	1421	„	1040	„
lesů	2180	„	443	„

Dobytěk:

koně	17	vrchnostenský	609	poddanský
hovězí	23	„	1062	„
ovce	3000	„	437	„

Řemesla provozovalo (mimo Tišnov) 103 mistři a sice: 8 řezníků, 21 mlynářů, 2 pekaři chleba, 1 sládek, 1 palírník, 1 hostinec zájezdný, 1 studnař, 1 bednář, 1 sklenář, 18 kovářů, 1 zedník, 1 kominík, 1 mydlář, 17 krejčích, 16 obuvníků, 4 stolaři, 1 olejník, 1 draslař, 1 sedlář, 1 řemenář, 1 barvíř, 2 koláři, 1 tesař.

AUJEZD.

Aujezd jest obec prastará. Již v r. 1334 připomíná se zde fara, jejíž patronát Půta z Újezda r. 1334 daroval doubravnickému klášteru. R. 1589 prodal Jan z Pernštýna Újezd s farou zem. purkrabímu Pavlu Katharinovi z Katharu za 10.124 zl. mor. a tento zase r. 1592 Hynku Brtnickému z Valdšteina za 11.124 zl. mor., jenž jej r. 1593 odstoupil výměnou klášteru tišnovskému. R. 1407 byl zde farářem Milota, r. 1508 Jan. Kolem r. 1568 bylo zde mnoho nekatolíků a služby Boží vykonával každou třetí neděli farář z Olší. Od r. 1593 se fara neobsazovala, nýbrž byla připojena jako filiálka do Dol. Louček.

Poddaných bylo v Újezdě celkem 10 i s mlýnem. Ti měli roboty vykoupené kromě stavení a honu.¹⁾ Platy stálé ke klášteru: Úrok sv. Jířský i za roboty 11 tol. 11 gr. 3½ d.²⁾ za desátek Aujezdský 10 tol. 10 gr. 1 d. úrok sv. Václavský i za roboty, slepice a vejce 24 tol. 5 gr. 4½ d., při témž čase z řeky Stražkovské 1 tol. 15 gr., z luk při sv. Janě 18 gr., celkem 48 tolarů 2 dinary.

BĚLČ.

Bělč patřila vždy klášteru tišnovskému, a bylo zde 10 poddaných.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský 11 gr, 3½ d., za roboty při sv. Jakubě 21 gr. 3½ d., při témž čase 6 sýrů po 2 gr. = 12 gr., 3 kopy 20 vajec při sv. Jiří, kopa po 15 kr. = 1 tol. 25 gr., úrok sv. Václavský 25 gr. 3½ d., v témž čase 22 slepic po 3 gr. = 2 tol. 6 gr., za hlásku při vánocích 15 gr., jsou též povinni každý 2 lokte plátna z panský příze napřísti, od lokte po 3 d. = 8 gr. 4 d.;

1) Povinnosti obcí jsou vypsány z klášterního urbáře z r. 1539.

2) 1 tolar = 30 grošům bílým, 1 groš = 7 bílých peněz nebo dinarů po 2 halířích.

celkem platů stálých 7 tol. 5 gr.½ d.

Platy běžné: Při té dědině jest les „Michovec“ v němž jest dříví jedlový, bukový a habrový, jehož se užívá k řezání prken, k děláni šindele, kolí vino-hradního k stavění a k všelijakým jinším potřebám, užitek 60 tolarů. Ptáčník jsouc tam jeden dává pěnkav na podzim 1 kopu za něž se pokládá 4 gr. Robotami pěšími všichni jako Ochozští jsou povinni, poněvadž k té rychtě přináležejí, té roboty se klade v sumě 20 tol. Jsou též některé prorostliny lesní, ty k obci té přináležejí. Suma platu běžného 80 tol. 4 gr.

BORAČ.

V deskách zemských děje se zmínka o Borači v r. 1368, kdy majitelem byl Bohunek z Borače (de Perarez), později přešla v držení kláštera tišnovského, jenž tam měl 20 usedlých s mlýnem a pilou, která mlynáři náležela. Všichni měli roboty vykoupené mimo k stavění a honu.

Platy stálé: Úrok sv. Jírský i za roboty 14 tol. 26 gr. 3½ d., úrok sv. Václavský, za roboty, slepice a vejce 48 tol. 7 gr. 4 d., z řeky Švarcavy při témž čase 4 tol., z kopanin při sv. Martině 1 tol. 9 gr., celkem 68 tol. 13 gr.½ d.

BRUMOV.

Brumov patřil již r. 1390 k panství lomnickému. Markvart z Lomnice prosoudil r. 1490 s abatyší tišnovskou Ochoz, Bělč, Brumov, les Žďár a Michovec. Klášter měl v Brumově 5 poddaných usedlých, kteří v r. 1749 připadli zámenou opět k panství lomnickému.

Platy stálé: Úrok sv. Jírský 8 gr. 3 1/2 d., za roboty o sv. Jakubě 6 gr. 3½ d., v témž čase 4 síry po 2 gr. = 8 gr., 4 kopy

45 vajec = 17 gr. 4½ d., úrok sv. Václavský 20 gr. 3½ d., slepice v témž čase 17 po 3 gr. = 1 tol. 21 gr., za hlásku o vánocích 7 gr. 3½ d., též jsou povinni každý po 2 loktech panské příze napřísti po 3 d. = 4 gr. 2 d. Suma platu stálého 4 tol. 3 gr. 6½ din.

Platy běžné: Při té dědině není lesů panských, toliko prorostliny obecní, jichž Pán honem užívati může. Robotami pěšími jak Ochozští a Bělečští ku klášteru ouplnými jsou povinni a klade se v sumě 10 tol.

BŘEZINA.

Obec jest prastará a s Tišnovem byla v r. 1233 pro klášter zakoupena. Klášterních poddaných bylo v Březině 14.

Platy stálé: úrok sv. Jíráský 3 tol. 25 gr., při témž čase 4 kopy 46 vajec = 1 tol. 4½ d., 21 sýrů při sv. Duše po 2 gr. = 1 tol. 12 gr., úrok sv. Václavský z jedné kopaniny 11 tol. 4 gr. 1½ d., slepic v témž čase 27½ po 3 gr. = 2 tol. 22 gr. 3½ d., za hlásku 1 tol. 12 gr. Panského přediva jsou povinni po 2 loktech napřísti, od lokte po 3 d. = 12 gr. Suma platu stálého 21 tol. 28 gr. 2½ d.

BUKOVICE.

Bukovice patřila z části od r. 1459 klášteru tišnovskému, jenž ji panství lomnickému r. 1749 výměnou pustil. Poddaní byli 3 s koňmi.

Platy stálé: Úrok sv. Václ. 29 gr. 1 d., za hlásku při vánocích 9 gr., každý po 2 loktech příze po 3 d. = 2 gr. 4 d. Celkem platu stálého 1 tolar 10 gr. 5 d.

Platy běžné: Při té vsi jsou lesy toliko porostlinky, ty přináležejí k obci, ale Pán jich honem užívá. Dobytky hovězího na

pastvu přes léto se dává 3 kusy. Užítku se pokládá 9 tol. Robotami jsou ouplnými povinni, jichž se klade v sumě 18 tol. Celkem platu běžného 27 tolarů.

DRAHONÍN.

Klášter získal Drahonín po r. 1592 výměnou od Hynka Brtnického z Valdštejnů. V r. 1593 byl zde dvůr, mlýn a pivovar. Ku klášteru patřilo i s mlýnem 20 usedlých a to 15 s koňmi a 5 chalupníků.

Platy stálé: Při sv. Jiří úrok i za všelijaké roboty 31 tol. 11 gr., úrok sv. Václavský 76 tol. 21 gr. 2½ d., při témž čase z řeky Stražkovské ročně 1 tol. 16 gr. 3½ d., z kopanin při sv. Martině 4 tol. 8 gr. Poddaní nejsou robotami povinni, nýbrž stálé platy za ty roboty dávají, kromě co se stavění dotýče. Suma platu stálého 113 tol. 26 gr. 6 d.

DRÁSOV.

Drásov jest obec stará, kdysi pevnou zdí s branami obehnaná; ku klášteru přišel výměnou v r. 1238. Poddaných, kromě dvou mlýnů bylo 52 a to 25 s koňmi a 25 podsedníků

Platy stálé: Úrok sv. Jirský 12 tol. 4 gr. 1½ d., úrok sv. Václavský 18 tol. 6 gr. 3½ d. Pšenice při sv. Václavě každoročně 11 met. 15 mír, za míru po 15 gr. = 172 tol., ovsu v témž čase 11 met 15 mír, míra po 6 gr. = 69 tol., slepic v témž čase 25 po 3 gr. = 2 tol. 15 gr., za hlásku o vánocích 5 tol. úrok při hromnicích 6 tol. 8 gr. 3½ d. Též jest v té dědině Collatura, ji se klade podle pořádku země 2 tol. Celkem platu stálého 287 tol. 4 gr. 1½ d. Na faru se odvádí desátek ze 14 lánů v té obci.

HÁJEK.

V Hájku měl klášter 6 usedlých poddaných a to 2 s koňmi a 4 chalupníci.

Platy stálé: úrok sv. Jírský 1 tol. 12 gr. 2½ d., úrok sv. Václavský 2 tol. 21 gr. 5 d., v témž čase z luk 2 tol. 17 gr. 3½ d., vosku 2 libry po 10 gr. = 20 gr., za hlásku při vánocích 18 gr., z kopanin o sv. Martině 1 tol. 19 gr., každý po 2 loktech příze napřísti po 3 d. = 5 gr. 1 d. Celkem platu stálého 9 tol. 23 gr. 5 d.

Platy běžné: Při té dědině jest lesa kus pod polmi Hájeckými ku klášteru náležející, v němž jest dříví dubové, osykové a jinší všelijaké, ku palivu potřebné; užítku se klade 3 tol. Jinší porostliny proti rolím jejich, ty lidem Hájeckým přináležejí. V týž dědině jsou 3 ptáčníci, z nichž každý povinen jest dáti 1 kopu pěnkav po 4 gr., vynáší 12 gr. Dává se dobytka jalového do té dědiny na pastvu přes léto 7 kusů. Užítku se pokládá z téhož dobytka 7 tol. Z té dědiny jsou povinni robotami všelijakými koňskými i pěšími, jichž se pokládá za 20 tol. Celkem platů běžných 30 tol. 12 gr.

HRADČANY.

Hradčany patřily vždy panství tišnovskému, byly ale také poplatny k hradu Veveří. Svobodný dvůr v Hradčanech držel r. 1674 Urban Jurnečka, jenž obdržel od kláštera osvobození od robot a jiných povinností za roční náhradu 6 zl. Klášteru patřilo v Hradčanech 11 usedlých, z nich 1 chalupník.

Platy stálé: úrok sv. Jírský 2 tol. 24 gr. 7 d.½ hal., úrok sv. Václavský 2 tol. 24 gr. 7 d.½ h. Při témž čase pšenice suté 7 met. 3 míry 2½ mejt, 1 míra po 15 gr. činí 106 tol. 25 gr. 5 d., tolikéž ovsu po 6 gr. činí 42 tol. 21 gr. 5½ d., slepic o sv. Vác-

lavě 22 po 3 gr. = 2 tol. 6. gr., za hlásku při vánocích 1 tol. 6 gr., každý po 2 loktech příze po 3 d. – 10 gr. 2 d. Celkem platu st. 158 tol. 29 gr. 4½ d.

HUNÍN.

Kláster tišnovský měl na Huníně až do roku 1749 pouze 1 poddaného, teprve v tom roce koupil tam od Amada Serenyiho 2 poddané.

Platy stálé; úrok sv. Václ. 12 gr., za hlásku 3 gr., za 2 lokty příze po 3 d. = 6 d. Celkem 15 gr. 6d.

Platy běžné: Dobytky v létě se dává na pastvu 1 kus, v užitku 1 tol. Robotami koňskými jest povinen v jisté sumě 6 tol. Celkem 7 tolarů.

CHVALSOV, MLÝN.

Ten toliko pod ochranou kláštera zůstává podle privilejí. Dává z kusu rolí od louky jednou v roku při sv. Václavě 2 tol. 4 gr., při témž čase z jiné roboty dává žita 3 míry po 15 gr. = 1 tol. 15 gr., ovsa v témž čase 3 míry po 6 gr. = 18 gr. Celkem 4 tol. 7gr.

JAMNÝ.

Jamně kolem r. 1350 patřilo pánům z Pernštejna a klášter teprve později tam získal 8 usedlých.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský s platem markrabinským a z jedné kopaniny 1 tol. 13 gr., úrok sv. Václ. s platem markr. 1 tol. 18 gr. 4½ d., o sv. Václavě 13 slepic po 3 gr. = 1 tol. 9 gr., o sv. Václavě 1 kopy 6 vajec = 7 gr. ½ d., žita o sv. Václavě 4½ míry po 15 gr. = 2 tol. 7 gr. 3½ d., ovsa 4½ míry po 6 gr. = 27

gr. za hlásku 24 gr., každý jest povinen po 2 loktech příze panské napřístí po 3 d. = 6 gr. 6 d. Celkem platu stálého 8 tol. 23 gr.½ d.

Platy běžné: Při té dědině lesy nejsou žádné, toliko porostliny k té dědině jim vlastně přináležící, těch Pán honem užívati může. Dobytka hovězího se do týž dědiny dává na léto k pasení 3 kusy, užitek se klade 3 tol. Ptáčníci jsou tam tři a povinni jsou dávatí každý kopy pěnkv po 4 gr. činí 12 gr. Jsou ti lidé povinni robotami ku klášteru jak koňskými tak pěšími úplně, ty se kladou v jisté sumě 40 tol. Celkem platy běžné 43 tol. 12 gr.

JILMOVÍ.

Jilmoví přešlo v držení kláštera výměnou r. 1593. Poddaných bylo 5 co náleželi k rychtě Loučské a 2 k rychtě drahonínské. Poslednější nebyli robotami mimo k stavení povinni a za ty roboty platili stálý plat 8 tol. 26 gr. 5½ d. Prvnější měli tyto povinnosti:

Platy stálé: úrok sv. Jíráský 2 tol. 28 gr., úrok sv. Václ. 2 tol. 7 gr., žita v témž čase 17 mír po 15 gr. = 8 tol. 15 gr., ovsa 17 mír po 6 gr. = 3 tol. 12 gr., slepic o sv. Václavě 20 po 3 gr. = 2 tol., plat z řeky Loučky 5 gr., každý 2 lokte příze napřístí po 3 d. = 4 gr. 2 d., za hlásku při vánocích 10 gr. Celkem platu stálého 19 tol. 21 gr. 2 d.

Platy běžné: Při té vsi jest lesní porostlina která jim náleží, Pán však jí honem užívá. Robotami úplně domácími při klášteře jsou povinni, za to se klade 30 tolarů.

LOMNIČKA.

Lomnička jest jedna z prvních obcí které patřily klášteru a kde klášter má až dosud svůj majetek. Původně patřila zeměpánům. R. 1235 daroval ji markrabě Přemysl tišnov. klášteru se vším příslušenstvím. Poplužní dvůr byl po zrušení kláštera r. 1789 státní komisí prodán v dražbě Janu Homoláčovi za 3739 zl. 23 kr., od jeho syna Emanuela koupil dvůr F. Kolář r. 1821 za 30.000 zl., který jej dne 18. dubna 1825 prodal majiteli panství tišnovského Schellovi sv. p. ze Schellenberku za 30.200 zl., čímž byl opět k původnímu panství připojen. Mimo dvůr bylo v Lomničce 15 poddaných s koňmi a 10 chalupníků.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský 10 tol. 15 gr. 5½ din., vajec o sv. Duše 6 kop 9 = 1 tol. 9 gr. 2 d., 4 3/4 sýrů v tom čase po 2 gr. = 9 gr. 1½ d., úrok sv. Václ. 12 tol. 9 gr. 1½ d., 18 slepic po 5 gr. = 1 tol. 24 gr., z kopanin o sv. Martině 3 tol. 23 gr., také jsou povinni přísti a přízi sami dáti. Celkem platů stálých 30 tol. 3½ d.

Platy běžné: V té dědině jsou lesy panské toliko porostliny březové v Rejholci, užitku jeho se pokládá rok k roku 6 tol. Desátkem schopným jsou ku klášteru povinni, čehož se rok k roku rovnaje schází pšenice a žita 40 kop, z kopy po 3 mírách činí 120 mír po 15 gr. = 60 tol., ječmene 2 kopy po 3 mír. = 6 mír po 10 gr. = 2 tol., ovsa 22 kop po 3 mír. činí 66 mír po 6 gr. = 13 tol. 6 gr., prosa 2 kopy po 3 m. činí 6 mír po 5 gr. = 1 tol., hrachu 4 kopy po 2 mír. = 8 mír po 10 gr. = 2 tol. 20 gr. Dva ptáčníci jsou povinni z čihadel o sv. Václavě dávat po 1 kopě pěkav, kopy, po 4 gr. = 8 gr. Potok Besejnek v němž nemálo mřenu, střevliček, časem i pstruhů se nachází, dává užitku 10 tol. Při též dědině náleží ku gruntům jejich něco lesů v Lysý, na Mezihoří, též nad Kroužkem a jinší jména majíce, rozdílně po kousku leží; těch toliko Pán honem užívati může. Lidé jsou povinni na lovy choditi a klade se za týž hon 3 tol. Ačkoliv tíž

lidé obdarovaní na roboty mají, však mimo to, co jsou se dobrovolně uvolili, toto vykonávají a vykonati musejí. Kteří koně mají, každý orati má 4 dni, počítaje na den 15 osob po 8 gr. činí 16 tol., však když orají, chléb a pivo, koním nějaká trocha sena se dává. Půl dne obilí z pole voziti jsou povinni, počítaje na každého 2 gr. činí 1 tol., též ku palivu dříví po 2 fůrách vozí, fůra po 4 gr. = 4 tol. Žítí jsou povinni jak ti kteří koně mají i chalupníci, každý 2 dni po 2 gr. na den = 3 tol. 10 gr. Když žnou, strava se jim dává. I jsou též povinni robotami k stavění pěšími i s koňmi a k vápenici kdykoliv kamení voziti a od vápenice zase vápno do kláštera odvážeti. Celkem platu běžného 122 tol. 14 gr.

LOUČKY DOLNÍ.

Loučky Dol. i Hor. patřily v r. 1353 Hrochovi z Kunštátu, který své dceři Markétě, manželce Matyáše ze Šternberku 50 hřiven tam zapsal a tyto ještě r. 1360 měl v držení. V r. 1385 jmenuje se majitelem Vilém z Kunštátu, který držel i stejnojmenný hrad na vrchu „Hradisko“ u Dol. Louček, na kterém měla jeho manželka Anna 375 hřiven zapsáno. O hradě tom je známo, že již v r. 1366 byl zde purkrabím Theodor, a že před r. 1497 byl rozbořen. Nástupci Viléma drželi Loučky až do r. 1502, kdy Kuno z Kunštátu již zpustošený hrad s vesnicí, farou a dvorem Janu a Václavovi z Lomnice prodal. Od tohoto koupila Loučky Hor. a část Loučky Dol. abatyše kláštera tišnov. Apolonie z Boskovic za 450 kop česk. gr. Zbytek Loučky Dolní koupila teprve v r. 1748 abatyše Božena Sázavská od Amanda ze Serényih na Lomnici. Fara zde byla již před rokem 1278. Od r. 1560 byla v rukou nekatolíků a teprve po roce 1620 byla znovu klášterem osazována faráři katolickými z řádu cisterciáckého. V Loučkách Dol. byli původně pouze 3 usedlí poddanými kláštera. Dvůr byl r. 1784 rozprodán.

Platy stálé: úrok sv. Jírský a z kopanin 1 tol. 16 gr. úrok sv. Václavsky 1 tol., 21 gr., slepic při sv. Václavě 12 po 3 gr. = 1 tol. 6 gr., z řeky Loučky o sv. Václavě 1 tol. 10 gr., o sv. Martině z kopanin 1 tol. 9 gr. 3½ d., za hlásku 6 gr., přediva panského jsou povinni každá hospodyně 2 lokty upřísti po 3 d. = 2 gr. 4 d. Celkem platu stálého 7 tol. 11 gr.½ d. Faře se klade vedle pořádku země 2 tol.

Platy běžné: K té dědině patří pustý zámek, k němuž náleží za dobré 2 leče chrastin, jichž užitek se klade 5 tol., též jsou povinni robotami koňskými i pěšími ke dvoru klášterskýmu, domácími ouplnými, za něž se klade v jisté sumě 10 tolarů. Celkem platu běžného 15 tol.

LOUČKY HORNÍ.

Poddaných usedlých bylo 14 s koňmi a 3 chalupníci.

Platy stálé: Úrok sv. Jírský 10 tol. 9 gr. 5½ d., úrok sv. Václ. 10. tol. 9 gr. 1½ d., z luk Chvalcovských o sv. Janě jednou v roce 14 tol., při sv. Václavě z luk jiných 5 tol. 25 gr., slepic o sv. Václavě 165 po 3 gr. = 16 tol. 15 gr., za hlásku o vánocích 1 tol. 4 gr. Celkem pl. stálého 58 tol. 3 gr.

Platy běžné: K té dědině náleží lesů za několik lečí, rozdílně ležící na větším díle borové a to Vrbka, Dubeč nad Chvalsovem a Pobočník. Užitek z nich za dřevo prodané rok k roku se čítá 15 tol., jiný užitek z lesů 30 tol. Robotami koňskými i pěšími ku klášteru ouplně jsou povinni, za něž sa klade 90 tol. Každá hospodyně jest povinna 2 lokte panské příze napřísti po 3 d. = 14 gr. 4 d. Desátek obilní farářů do Dol. Louček dávají. Celkem platu běž. 149 tol. 4 d.

LUBNÉ.

V Lubném byl pouze 1 poddaný kláštera, jenž byl odkoupen od Amada Serényiho 10. srpna 1748. Na díle tom byl r. 1678 celoláník Karel Balák. Ostatní část náležela k panství lomnickému. Poddaný kláštera nebyl žádnými robotami povinen, kromě k stavění a honu a platil za úrok sv. Jírký, sv. Václavský a za roboty celkem 5 tol. 13 gr. 3½ d.

NOVÁ VES TIŠNOVSKÁ NEB RYSOVSKÁ.

Ves tato patřila z části k panství tišnovskému, z části k panství lomnickému a zbytek k osovskému. Klášterní část prodal klášteru Hynek Brtnický z Valdštejna r. 1593 a teprve později získal klášter výměnou část lomnickou. V r. 1539 měl tam pouze 3 usedlé s koňmi.

Platy stálé: Úrok sv. Jírký 1 tol. 6 gr. 3½ d., úrok sv. Václ. 1 tol. 8 gr., žita o sv. Václavě 15 mír po 15 gr. = 7 tol. 15 gr., ova 15 mír po 6 gr. = 3 tol., každý 2 lokte příze po 3 d. = 2 gr. 4 d., za hlásku 6 gr. Celkem 13 tol. 8 gr.½ d.

Platy běžné: Lesy chrastinami porostlé jim náleží, Pán jich toliko honem užívá. Robotami ouplnými jsou ku klášteru povinni, za něž se klade 18 tol.

OCHOZ.

Od r. 1390 patřilo k panství tišnovskému 8 a k panství lomnickému 2 usedlí.

Platy stálé: Úrok sv. Jírký 13 gr. 3½ d., při sv. Jiří 3 kopy 15 vajec = 20 gr. 6 d., za roboty o sv. Jakubě 27 gr., 13 sýrů v témž čase po 2 gr. = 26 gr., úrok sv. Václ. 27 gr., slepic v témž čase 26 po 3 gr. = 2 tol. 18 gr., za hlásku při vánocích od každého 1½ gr. = 12 gr., po 2 loktech plátna z panské příze

po 3 d. = 6 gr. 6 d. Celkem 7 tol. 1 gr. 1½ d.

Ptaly běžné: V té dědině jest panský les Žďár, v němž jest na větším díle dříví dubové, osykové i habrové a může se k palivu užívati, z čehož se užitku pokládá 15 tol. Ostatek jest něco prorostlin protivá rolím jejich, ty náleží k obci. Z Ochoze jsou povinni robotami pěšími ku klášteru, totiž louky a jaré obilí síci a žítí, šindel a kolí dělati, od šindele nadělání se jim platí od tisíce 15 gr., a jinými ouplnými robotami za kteréž se v jisté sumě klade 16 tol. Celkem platu běž. 31 tolarů.

OLŠÍ.

Olší bylo až do roku 1415 majetkem Jana st. z Meziříče, bylo však brzo připojeno ku statku Drahonínu, s nímž přešlo na klášter tišnovský. R. 1482 byla zde tvrz se dvorem, kterýž byl r. 1786 rozprodán. Fara zde byla již r. 1258, kdy její patronát patřil klášteru v Doubravníku. R. 1593 byl patronát přenesen na klášter tišnovský. Koncem 16. stol. byli zde mimo farářů katolických i nekatol. pastoři. R. 1713 usadil se ve farnosti také luteránský kazatel ve mlýně; klášter však doslal rozkaz, aby byl zatknut a do Brna předveden. Klášter měl v Olši 4 usedlé poddané s koňmi, kteří měli roboty vykoupené a zapravovali za ně jistý plat.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský a za roboty 7 tol. 19 gr., úrok sv. Václ. i za roboty, slepice a vejce 17 tol. 17 gr. 1 d. Collatuře v té dědině se klade podací, vedle pořádku země 2 tol. Kdyby tam farář nebyl, ten desátek od poddaných kláš. k té Collatuře náležejících náleží klášteru. Celkem platu stálého 25 tol., 6 gr. 1 d.

PŘEDKLÁŠTEŘÍ.

Poddaných usedlých a chalupníků celkem 35.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský 3 tol. 15 gr., o sv. Duše 25½ libry sýru 1 tol. 21. gr., z řeky Švarcavy o sv. Janě od rybářů 5 tol., z řeky Loučky na sv. Jiří 1 tol., úrok sv. Václ. 3 tol. 14 gr., 30 slepic po 3 gr. = 3 tol., 9½ kopy vajec o sv. Václ. 2 tol. 3 gr., z kopanin o sv. Martině 18 tol. 18 gr., o vánocích každoročně z řeky Švarcavy 10 tol., za užívání 2 pustých chalup a zahrad o sv. Janě Křtiteli, Jarosl. Křižůj z Francouzská 4 tol. a Matoušek Zmoskypovský 3 tol. Celkem 55 tol. 11. gr.

Platy běžné: Nájem ze mlýna 140 tol., užívání skály 30 tol., ze dvou kotlů vinopalných, když v nich páleník pálí 2 tol. Rybník, který se tříletým plodem 100 kop na dvě tepla osazuje, když se loví vynáší 500 tol., za drubež 250 tol., druhý rybník osazený ročním plodem vynáší 10 tol. K té vsi náleží lesa jedlového nemálo, jehož se ku řezání prken, dělání šindele, kolíků vinohradských, k stavění mimo pivovar a jinou potřebu klášterskou užívá ročně 50 tol. Třetí rybník s plodem ročním kaprovým vynáší 10 tol. Čtvrtý rybníček z něhož se ryby pro kuchyň užívají. Strouha, která na mlejn jde, když se časem letním srážívá, z ní se všelijakých ryb a raků dostává, užitku dává 3 tol. Suma platu běžného 995 tol.

Povinnosti robotní lidí Předklášterských: Obilí zimní i jaré žítí všichni společně jsou povinni. Strava se jim dává 107 dní. Užitku se pokládá 7 tol. 4 gr. Též jsou povinni na lukách, které klášteru náleží, seno sušiti a hrabati. kromě louky pod rybníkem 10 tol., též jsou povinni na hon veliký i malý choditi, čehož se pokládá 3 tol. V zahradách kuchyňské věci při klášteře pleti, kdy se jím poručí. Chléb se jim dává. Za tu robotu 7 tol. Při rybnících jsou podsedníci povinni loviti a kteří koně mají ryby od nich odvážeti. Summa užitku za roboty 27 tol. 4 gr.

KLÁŠTERNÍ DVŮR.

Ten jest náležitě vystavěný, k němuž rolí v dobrých místech ourodných ležících jest nemálo.

Dobytka se může chovati v témž dvoře:

krav dojných	40 kusů,	užitek se klade	1020 tol.
dobytka jalov.	30	„	100 „
„ sviňského	60	„	20 „
„ ovčího	500	„	200 „

hus, slepic, kačen, indiánů a jinšího dobytka pernatého, toho se na kopy chovati může.

Při témž dvoře jsou 4 štěpnice i s těmi které v okrsku klášterním jsou, užitku z nich rok k roku rovnaje se pokládá 40 tol. Chmelnice jsou dvě a užitku nesou 22 tol. 15 gr. Na lukách se těžívá 100 fůr sena, to se pro vychování nahore psaného dobytka do dvoru svážívá. Pivovar při klášteře ležící, i se všemi potřebami k němu náležejícími, jest dobře vystavěný, v němž se sládek sám chová. Služby se jemu dává 66 tol., však povinen jest chmelnici na „Stranglově“ v těž službě vzdělávati. V pivovaře se na 16 sudů bez dolívky vařívá a do roku várek se vykonává přes 100. Užitek z pivovaru podle mírnosti, mimo náklad 1.500 tol. Suma platu a užitku ze dvoru a pivovaru 2.902 tol. 15 gr.

ROHOZDEC.

Rohozdec vyskytuje se v listinách ponejprv r. 1412. Ku klášteru patřilo 11 usedlých s koňmi a 6 podsedníků.

Platy stálé: Úrok sv. Václ. 4 tol. 8 gr., z luk a kopanin v témž čase 5 tol. 7 gr. 3½ d., 25 slepic po 3 gr. = 2 tol. 15 gr., více z kopanin o sv. Martině 27 gr., 4½ kopy vajec o sv. Vác-

lavě = 28 gr. 6½ d., každý 2 lokte příze po 3 d. = 14 gr. 4 d., za hlásku při vánocích 1 tol. 21 gr. Celkem platu stálého 16 tol. 2 gr.

Platy běžné: Při té dědině jsou lesy ku klášteru náležející, zejména Wochoz, Mostečný, Zdiar, jichž užitek se klade 20 tol. Ostatní lesy při té dědině, ty těm lidem jako obecní přináležejí, Pán jich toliko honem užívati může. Též jest v té dědině rybník, do něhož se plodu ročního 50 kop nasazuje a užitek jeho se pokládá 33 tol. 10 gr. Z té vsi dávají desátek sutý faráři do Tišnova. Jsou ti lidé robotami koňskými i pěšími při klášteře povinni, jako obilí žiti, seno na louce pod rybníkem sušiti a jiné roboty úplně odbývati. Těch robot se klade v jisté sumě 78 tol. Dva ptáčníci z té dědiny dávají každý kopy pěnkav, za něž činí 8 gr. Dobytku hověziho do té dědiny času letního se dává na pastvu 8 kusů. Užitek toho se pokládá 8 tol. Suma užitku běžného 139 tol. 18 gr.

ŘIKONÍN.

Obec tato se připomíná již v r. 1365. Před r. 1667 byl zde pivovar, na jehož místě byl zbudován dvůr, který byl r. 1786 rozprodán. Jednotliví osadníci patřili různým pánům. Klášteru náleželi 3 usedlí s koňmi.

Platy stálé: Úrok sv. Václ. 1 tol. 11 gr., z rolí Mírové v téměř čase 10 gr., úrok sv. Jířský 1 tol. 11 gr., z polí Mírové v téměř čase 10 gr., mřenku v téměř čase 2 mázy po 6 gr. = 12 gr. Žita při sv. Václavě 10 mír po 15 gr. = 5 tol., ovsa 10 mír po 6 gr. = 2 tol., každý 2 lokte příze po 3 d. = 1 gr. 4 d., Suma platu stálého 10 tol. 25 gr. 4 d.

Platy běžné: Při té vsi jest něco chrastin, které Řikonínským náležejí, Pán jich toliko honem užívá. Robotami úplnými ke dvoru kláštera jsou povinni, což se klade v sumě 17 tol.

Hořejší poddaní patřili k rychtě v Hor. Loučkách, mimo nich však byl 1 poddaný, který patřil k rychtě v Drahoníně, ten nebyl žádnými robotami mimo k stavění a honu povinen a dával za to klášteru stálý plat na úrok, za roboty a desátek Aujezdský celkem 5 tol. 26 gr.

SKREJE.

Dějepisné záznamy o Skrejích počínají v roku 1358. Od roku 1376—1447 byly spojeny s Jilmovím a od r. 1482 s Drahonínem, s nímž přešly na klášter tišnovský. Usedlých se 2 mlynáři bylo 8 a nebyli mimo k stavění a honu žádnými robotami povinni, platili však na úrok sv. Jířský a Václ., za roboty, slepice, vejce, z potoka Stražkovského, desátek Aujezdský a z kopanin celkem 24 tol. 24 gr. 4½ d.

STŘEMCHOVÍ.

Býval zde dvůr a dva lány, které kuchař markraběnky Ješek ze Suchomast prodal v r. 1358 Filipovi z Lůčky, který současně tento dvůr Vaňkovi, synu Markéty ze Střemchova odstoupil. V r. 1386 byl Bohuňek ze Střemchova morav. zem. sudím. S Loučkami Dol. připadl k Lomnici a pak ke klášteru tišnovskému. V r. 1539 byli tam pouze 3 poddaní kláštera.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský 4 tol. 10 gr., o sv. Václavě z luk 5 tol. 12 gr., 3 slepice v témž čase po 3 gr. = 9 gr., z kopanin o sv. Martině 2 tol., za hlásku 6 gr., každý po 2 loktech přediva po 3 d. = 2 gr. 4 d. Celkem platu stálého 12 tol. 9 gr. 4 d.

Platy běžné: Ti lidé jsouce všichni tři s koňmi jsou robotami koňskými úplně ke dvoru v klášteře povinni, té roboty se klade 18 tol.

Desátkem obilním jsou povinni faráři do Dol. Louček.

SVATOSLAVA.

Svatoslava jest osadou prastarou, neb již roku 1240 byla zde fara. R. 1573 propůjčil klášter tuto faru klášternímu knězi Janovi, za dlouholeté jeho zásluhy o klášter se závazkem, aby pro případ potřeby, jako farář klášterní na zavolání v duchovní správě vypomáhal. R. 1577 kněz Jan ze Svatoslavy žádal u městské rady ve Vel. Byteši o dovolení, aby své děti směl tamtéž na učení v řemesle dáti. Klášter měl ve Svatoslavě 21 poddaných s koňmi a 10 chalupníků kromě mlýna.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský 4 tol. 28 gr. 3½ d., o sv. Duše 4 kopy 10 vajec činí 26 gr. 5½ d. Sýrů měli odváděti 48, místo toho však sekli seno a otavu na louce pod rybníkem, počítá se však v stálém platu každý sýr po 2 gr. = 3 tol. 6 gr., úrok sv. Václavský 5 tol., slepic v témž čase 26½ po 3 gr. = 2 tol. 19 gr. 3½ d., za hlásku od 31 usedlých po 2 gr. = 2 tol. 2 gr., za přízi od každého 2 lokte po 3 d. = 26 gr. 4 d. Celkem platu stálého 19 tol. 19 gr. 2½ d. Collatuře se pokládá vedle pořádku země 2 tol. Jindra mlynář platí ku kostelu při sv. Jiří po 2 gr.

ŠERKOVICE.

Kolem roku 1371 byly Šerkovice v držení vladyckého rodu ze Šerkovic, jež obýval tvrz, která stávala na místě nynějších domů č. 15 a 16. Šerkovice patřily do konce XV. stol. z části k panství lomnickému, z části k panství černohorskému, největší však díl, totiž 11 usedlých s koňmi a mlýn patřilo k panství tišnovskému. Zaniklá ves Tisová stávala na nynější trati stejného jména.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský 1 tol. 23 gr. 3½ d., v témž čase 3 kopy 8 kusů vajec = 20 gr. 1 d., úrok sv. Václ. 2 tol. 9 gr.

5 d., v témž čase 22 slepic po 3 gr. = 2 tol. 6 gr., plat o Hromnicích 3 tol. 22 gr., 5½ d., předivo každý po 2 loktech po 3 d. = 9 gr. 3 d. Celkem 11 tol. 1 gr. 4 d.

ŠTĚPÁNOVICE.

Štěpánovice patřily ke zboží drahonínskému a s ním Hynku Brtnickému z Valdštejna, jenž ji s jinými zaměnil s klášterem tišnovským za patronát v Mor. Budějovicích. Obec byla do r. 1782 přifařena do Doubravníka. V r. 1539 bylo zde 24 usedlých i s mlýnem a sice 10 sedláků a 13 chalupníků. Roboty měli vykoupené, mimo k stavbě a honu. Ze mlýnu na stálé vodě o 2 složeních, pilou a kašníkem, platil mlynář do důchodu za robotu ročně 20 tol.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský a za roboty 22 tol. 9 gr. 4½ d., úrok sv. Václ., za slepice, vejce, sýry a roboty 58 tol. 16 gr. 5 d., z řeky Švarcavy o sv. Václ. 6 tol., z kopanin o sv. Martině 1 tol. 25 gr. Celkem 88 tol. 21 gr. 2½ d.

Za císaře Josefa II. vykoupili zdejší poddaní svoje statky a stali se svobodnými; čtvrtlánici platili 300 zl., pololánici 600—800 zl., výkupné z roboty obnášelo u čtvrtlánu 10 zl., u půllánu 25—30 zl., výkupné z desátků čtvrtláník 17—19 zl., pololáník 40—60 zl.

TIŠNOV.

Tišnov patřil k panství klášternímu hned po založení klášteřa. Poddaných klášteřa bylo 19. Ti měli obdarování na roboty, odúmrtí a jinší povinnosti, jak to listy, císařem Ferdinandem a Rudolfem potvrzené obsahují.

Platy stálé: Úroku sv. Jířského z ulice Cáhlovské 24 gr., 3 kopy 15 kusů vajec v témž čase 19 gr. 2 d., úrok sv. Václ.

z téže ulice 1 tol. 2 gr., 47 slepic v témž čase po 3 gr. = 4 tol. 21 gr., 6¼ kopy vajec v témž čase 1 tol. 10 gr. 1 d. Celkem stálý plat z ulice Cáhlovské 8 tol. 16 gr. 3 d. Collatura v městečku Tišnově platí vedle pořádku země 2 tol.

Platy stálé z městečka Tišnova: od postřihačů při sv. Jiří platu 6 tol., z louk při sv. Janě Křtiteli platu 53 tol., z řeky Švarcavy o sv. Janě 2 tol. 15 gr. Celkem plat o sv. Jiří vycházející 61 tol. 15 gr.

Platy stálé: Úrok při sv. Václ. 45 tol. 17 gr. 1½ d., plat markrabínský v témž čase 44 tol. 28 gr., z kopanin o sv. Václ. 40 tol. 11 gr. 3½ d., z 15 krámů masných o sv. Martině 5 tol. 9 gr. 4½ d., z řeky Švarcavy o vánocích 2 tol. 15 gr., hraničného úroku od lidí 45 tol. 17 gr. 1½ d., Plat markrabínský z ulice „Kokyrně“ při témž městě 14 tol. 28 gr., 27 slepic úročných o sv. Václ. po 3 gr. = 2 tol. 21 gr., 7¼ kopy vajec z též ulice = 1 tol. 15 gr. Při sv. Martině dávají všichni řezníci z městečka Tišnova půl hovada dobrého uherského zadního, za něj se pokládá v platu stálém 10 tol. Suma platů stálých z městečka Tišnova i z ulice Cáhlovské 213 tol. 13 gr. 4 d.

Platy běžné: Při témž městečku jest rolí orných 27 lánů, z nichž se desátek snopný, totiž pšenice, žito a oves bere, schází se pšenice i s žitem rok po roku rovnaje 40 kop, počítaje z kopy 3 míry, činí 120 mír po 15 gr. = 60 tol. Místo žita bere se a dávají pšenicí. Ječmene a ovsa se schází rok k roku rovnaje 30 kop po 3 mírách činí 90 mír po 6 gr. = 18 tol., platu při sv. Václavě z kotlů vinopalných 9 tol. a o vánocích 7 tol. 15 gr. Potok „Libis“ při témž městě, v němž se všelijakých ryb a raků drahně nachází, dává užitku 6 tol. Lesové panští při městečku Tišniovic: Hora „Kwietnicze“, v níž jest dříví dubový již si za prodaný dříví užitku rok k roku rovnaje pokládá 4 tol. Též jest při témž městečku les „Klueze“, ten k městu Tišnovu k užívání všelijakýmu, vedle obdarování téhož městečka přiná-

leží, toliko tišnovští poddaní jsou povinni každoročně na trouby vodní co potřebí do kláštera dáti nasekati. Podruzi při témž městečku se zdržující, jichž jest při nejmírněji do 70 osob, jsou povinni na rolích dvoru klášterskýho jedenkaždý den pšenici žíti. Strava se jim ve žni dává. Této roboty se pokládá užitku 4 tol. Též jsou tíž podruzi povinni na louce pod rybníkem klášter. seno a otavu sušiti a hrabati. Té roboty se klade užitku 6 tol. Suma platu stálého 115 tol. 5 gr.

Dodatečně jest připsáno: Platu stálého dávají za hlásku každoročně 30 tol. při sv. Jiří. Začátek toho platu od leta 1633.

Mlejn Cahlovský i ze dvorem. Jest mlejn při městě Czahlovský, dobře vystavěný, ten jest ku klášteru koupen od pana Václava předešlého auředníka. Platí se po letech, jakž lejstra města Tišnova ukazují. K němu náleží rolí 1½ lánů a kopanina a jedna kopanina naprotivá mlejnu a cihelni tišnovské. Na rolích se seje pšenice, žito, ječmen, oves, proso, pohanka a semenec. Z toho se v slámě těžívá: Pšenice 70 kop, počítaje z kopy po 3 mírách, činí 210 mír po 15 gr. činí 105 tol., žita 20 kop po 3 mírách = 60 mír po 15 gr. činí 30 tol., ječmene 5 kop po 3 mírách = 15 mír po 10 gr. činí 5 tol, ovsa 30 kop po 3 mírách = 90 mír po 6 gr. činí 18 tol., prosa 10 kop po 2 mírách = 20 mír po 10 gr. činí 6 tol. 20 gr., pohanky 3 kopy po 3 mírách = 9 mír po 10 gr. činí 3 tol., semence se těžívá na zrně 6 mír po 10 gr. činí 2 tol., jiného užitku se přidává 4 tol. Též přináleží k tomu mlýnu zahrada jedna, v níž jest stromoví všelijaký; ta se mlynáři přidává.

Při témž mlýně dobytka chovati se může: krav dojných 15 kusů v užitku 45 tol., jalového dobytka 20 kusů v užitku 30 tol., ovčího 200 kusů v užitku 50 tol., svinského 15 kusů v užitku 6 tol. Slepíc, hus, kačen a jinšího dobytka pernatého, toho se nemálo chovati může. Jsou při tom mlýně několik luk, z nichž se sena 15 fůr pro vychování výšepsaného dobytka těží-

vá. Mlýn pak nadepsaný mimo nadepsané užitky se v platu ročním pronajímá ve 140 tol. Strouha, kterou se voda na mlýn vede. v níž se všelijakých ryb drahně nachází, ta se mlynáři přidává. Suma užitku toho mlýna i se dvorem 448 tol. 20 gr.

R. 1750 dávaly se z Tišnova vrchnosti násl. platy: činže o hromnicích 49 zl. 41 kr., platu markrabinýho o hromnicích 17 zl. 25 kr., o sv. Jiří 56 kr., za hlásky strážné 35 zl., roční činže o sv. Janu 2 zl. 55 kr., o sv. Václavě činže gruntovní 50 zl. 37 kr., o vánocích 2 zl. 55 kr., markrabinin plat 17 zl. 25 kr., od postíhářů 3 zl. 33 kr., činže z jatek 6 zl. 13 kr., o sv. Václ. 51 slepic a 765 vajec. Z kotlů vinopalných 25 zl., činže z kopanin 4 zl. 3 kr., nájem z hostince panského domu 46 zl., z Humpolky 75 zl., od hrncířů 4 zl., z koželužny 200 zl., z Červeného mlýna 220 zl., ze dyora klášterského 115 zl., z papírny 60 zl., ze šenku 20 zl., z kopanin činže 8 zl., ze salajky 200 zl., z Předklášterských kopanin 26 zl. 32 kr. Poplatky za propuštění z vězení, povolení k ženění a učení se řemeslu, byly určeny bud pro kancelář nebo se odváděly přímo abatyši.

VŠECHOVICE.

Všechovice bývaly rytířským statkem, jehož dvůr r. 1283 propadl královské koruně a od krále Václava II. byl jako svobodný klášteru tišnovskému darován, tak že z něho žádný desátek se nedával. Dvůr byl v pozdějších dobách rozprodán. Všechovice v letech 1282, pak v XVI. stol. a opět r. 1805 a 1835 úplně vyhořely. Klášter zde měl 16 poddaných usedlých, z nichž 4 byli chalupníci.

Platy stálé: Úrok sv. Jířský 3 tol. 9 gr. 1½ d., úrok sv. Václ. 3 tol. 6 gr., z kopanin v témž čase 9 tol. 5 gr., z luk v témž čase 10 tol. 6 gr. Pšenice seté při sv. Václavě 1 meta 14 měřic, 3 mejt., míra po 15 gr. činí 22 tol. 11 gr. 2½ d., ovsa to-

likěž po 6 gr. = 8 tol. 28 gr., 3½ d., za hlásku při vánocích 1 tol. 15 gr., po 2 loktech přeřiva po 3 din. = 12 gr.6 d. Celkem 59 tol. 13 gr. 3 d. Robotami koňskými i pěšími jsou povinni jako Drásovští, kromě hnoje vození; roboty té se pokládá 17 tol.

ZAHRADA.

Zahrada od začátku 14. stol. patřila k Vel. Meziříčí a Jan z Meziříčí odstoupil jí r. 1365 s vdovským podílem 800 hřiven své manželce Anně docela. Později přidělena k Drahonínu a s ním k Tišnovu r. 1593. 4 poddaní měli roboty vykoupené kromě k stavění a honu.

Platy stálé; Úrok sv. Jirský a za roboty 4 tol. 3½ d., úrok sv. Václ., za roboty a slepice 13 tol. 23 gr. 3½ d. Za povozy z rychty Štěpánovské ze

Zahrady, ti kteří koně mají dávají 3 tol. Celkem platu stálého 20 tol. 24 gr.

ŽELEZNÝ.

Železný patřilo k tišnov. klášteru od jeho založení. Tamní dvůr patřil k brněnskému klášteru u sv. Tomáše a byl r. 1786 rozprodán. V Železném bývala kořalna a koželužna. Klášter tišnov. zde měl 5 usedlých poddaných, z nichž byli 2 chalupníci

Platy stálé: O sv. Duše 1¼ sýru, činí za něj 3 gr. 3½ d., vajec 29 v témž čase 3 gr. 1 d., úrok sv. Václ. 1 tol. 9 gr. 5½ d., 4¼ slepice v témž čase po 3 gr. = 12 gr. 5 d., z kopanin při sv. Martině 1 tol. 3 gr., za přízi 4 gr., za hlásku nedávají nic. Celkem platu stálého 3 tol. 6 gr. 1 d. Dvořák v Železném dává platu stálého každoročně na dva rozdílné termíny při sv. Václavě 2 tol. 8 gr. a při sv. Jiří 2 tol. 8 gr. Slepice dvouročních 4

kusy a 90 vajec.

III. FARNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE.

Bývalý klášterní kostel byl po zrušení kláštera r. 1782 převzat náboženským fondem a přeměněn na kostel farní. Patronát kostela s prodejem statku přešel na majitele panství.

Vnitřní zařízení kostela pochází celé z konce 18. století. Z památek starších nezachovalo se ničeho. Starý hlavní oltář v r. 1650 obnovený, byl r. 1760 darován klášteřem farnímu kostelu v Tišnově, kde až dosud stojí; také nový náhrobní oltář s křížem od Schweigla, který stával před hlavním oltářem na hrobě zakladatelky kláštera královny Konstancie a teprve v r. 1765 postavený, byl po zrušení kláštera předán farnímu kostelu v Lysicích.

V r. 1867, za faráře Dr. Bílého byly také ostatky královny Konstancie vyzvednuty a převezeny do kláštera v Mařidolu, odkud byly po obnovení kláštera vráceny a nalézají se nyní upravené na způsob relikviáře na kůře klášterního kostela.

Hrob markr. Přemysla nalézá se před hlavním oltářem po levé straně a není nijak zvlášť označen.

Kolik oltářů postranních bývalo v kostele není rovněž známo, s výjimkou oltáře sv. Marty, který již před r. 1483 stál. Tehdejší abatyše Jana z Pěňčina a její sestra Žofka za spásu duší svých rodičů a příbuzných s osmi kopami grošů roční činže ze zděděných obcí Jilmoví a Nové Vsi nadací učinila, aby za ně při tomto oltáři čtyři mše sv. týdně obětovány byly. Ze starého nádobí kostelního bylo z toho, co zbylo po zrušení kláštera ještě státu v r. 1808 odvedeno: 1 monstrance s opálem, 1 ciborium, 2 kalichy s patenami a 1 pacifikál, za kteréž se ob-

držela obligace na 130 zl. víd. měny a zbyla pouze 1 mon-strance pocházející asi z 15 století?

Nynější hlavní oltář i oltáře postranní dostaveny byly r. 1766. Spodní část oltářů a sloupy jsou zhotoveny z mramorů Květnice a Dřínové.

Když abatyše Cecilie Fundulusová chtěla v r. 1764 postavit v konventním kostele nové oltáře, povolala tehdy známého sochaře Jos. Winterhaltera ze Znojma, s nímž dne 20. června 1764 uzavřela smlouvu, dle níž měl býti hlavní oltář postaven ve dvou letech ze sádrového mramoru, ze sádry solnohradské se všemi potřebnými ozdobami celkovým nákladem 3.428 zl. bez tabernáku. Ve smlouvě jest však podmínka, že kdyby ku stavbě oltáře bylo použito místního mramoru, který by místní kameník opracoval, sraží se z celkového obnosu na tuto práci 428 zl. Stavba oltáře dle léto smlouvy nebyla však asi následkem úmrtí abatyše provedena, neboť v r. následujícím za abatyše Gothardy z Putrany provedl stavbu všech oltářů sochař Schweigl z Brna.

Dle původních záznamů bylo za tyto práce jednotlivě zapláceno: sochaři Schweiglovi za hlavní oltář 2.700 zl., za oltář na kůře 80 zl., dva poboční oltáře 400 zl., tabernákl 300 zl., náhrobek královny 60 zl., za kazatelnu 300 zl., dva oltáře v kaplích 540 zl., menší práce a ozdoby 620 zl. celkem 5000 zl. Ozdobník a pozlacovač Allezi z Brna za pozlacení mříží na zpěváckém a figurálním kůře, čtvero mříží u malých oratoří a kostelních dveří 580 zl., oltář na zpěváckém kůře 130 zl., ozdoby na zpěváckém kůře 320 zl., hlavní oltář 2.800 zl., poboční oltáře sv. Ducha a sv. Bernarda 560 zl., dvě oratoře u hlavního oltáře 80 zl., tabernákl a relikviáře 480 zl., náhrobní oltář 60 zl., kredenc a antipedium 389 zl., šest pestamentů 9 zl., kazatelna s železnou brankou 380 zl., mausoleum 100 zl., kůrové lavičky 240 zl., oltáře sv. Jana Křtitele a sv. Jana Nepom. 800 zl. a

lidový kůr 250 zl., celkem 7178 zl. Kamenickému mistru Peškovi z Tišnova za hlavní oltář 7200, za oltáře poboční 2600 zl., tabernákl 600 zl., hrob královny s oltářem 680 zl., celkem 11.080 zl.

Kamenickému mistru Ležátkovi z Tišnova za dva oltáře v postranních kaplích 2.600 zl. Dvornímu malíři Maulpertschovi z Vídně za obraz na hlavním oltáři 500 zl., za obrazy sv. Jana Křtitele a sv. Jana Nepom. 350 zl. Malíři Sternovi z Brna za obraz sv. Ducha a sv. Bernarda 120 zl. Malíři Korompayovi za obrazy sv. Filipa a a Jakuba vedle hlavního oltáře 20 zl. Zámečnickému mistru z Brna za mříž na zpěváckém kůře 344 zl. 18 kr., mříže na figurální kůry 404 zl. 15 kr., mříž nad kostelními dveřmi 91 zl. 18 kr., okutí kostelních dveří 90 zl., celkem 929 zl. 51 kr. Celkový náklad veškerých prací činil tedy dohromady 27.777 zl. 51 kr.

V kostele jest celkem šest oltářů: 1. Při vstupu do kostela hlavním vchodem úchvatný dojem učiní na každého pozorovatele, jak svojí mohutností tak i svojí nádhernou výzdobou, nejdříve hlavní oltář, vypínající se až pod samu klenbu kostelní. Spodní část oltáře a obrovské sloupy jsou z mramoru dobytého na Květnici a Dřínové, tabernákl jest z černého mramoru tyrolského. Vršek oltáře pod klenbou jest z umělého mramoru sádrového. Obraz Nanebevzetí P. Marie jest malován dvorním malířem Maulpertschem. V relikviářích na hlavním oltáři umístěné lebky jsou z ostatků sv. panen z průvodu sv. Voršily jež byly u Kolína nad Rýnem asi r. 433 povražděny od hunských bojovníků pod vůdcem Gaunusem, táhnoucích proti Maximinovi.

2. Oltář sv. Jana Nepomuckého se sochami sv. Václava a sv. Ludmily nalézá se v lodi křížové v pravo od presbytáře s obrazem od Maulpertsche. V zasklené rakvi na oltáři jsou ostatky sv. Theodory.

3. Oltář sv. Jana Křtitele se sochami Zachariáše a Alžběty jest v téže lodi na levé straně presbytáře s obrazem od Maulpertsche. Zasklená rakev obsahuje ostatky svaté Pinozy.

4. Oltář sv. Bernarda jest v kapli prodloužené pravé postranní lodě. Obraz jest malován brněnským malířem Sternem.

5. Oltář Soslání Ducha sv. jest v kapli prodloužené levé lodě postranní. Obraz jest od malíře Sterna. Na oltáři jsou sochy sv. Cyrila a Methoděje.

6. Hned poblíž tohoto oltáře jest u štítní zdi lodě příční pod kůrem, který při slavnostech používají jeptišky kláštera, postaven oltář P. Marie Lurdské z r. 1897. Nadživotní sochu P. Marie zhotovil sochař Josef Runggaldier v Grodenu v Tyrolích.

Boží hrob s malým oltářem nalézá se v pravé boční lodi, hned vedle hlavního vchodu. Nad touto místností jest malá oratoř, kde jest uloženo 34 zarámovaných velikých obrazů, představujících výjevy ze života Kristova a P. Marie. Obrazy jsou dílem českého malíře Ignáce Raaba, narozeného 5. září v Nechanicích u Bydžova. Vyučiv se u malíře Jiřího Majora v Jičíně, vstoupil r. 1744 do řádu Jesuitského v Kutné Hoře, kde potom veliké množství obrazů namaloval. Raab zůstal dosud dosti nepovšimnut a byl i podceňován. Viděli v něm přívržence t. zv. copu a jeho rozměrné komposice, svižně kreslené a živě zbarvené, pokládány za nevkusné. Zachované jeho obrazy však dokazují, že byl malíř nevšedně nadaný dekoratér velmi obratný a technicky vyspělý. Zemřel 21. ledna 1787 na Velehradě. Obrazy zakoupeny byly klášterem r. 1773 za 3.000 zl. ze zrušené kolleje jesuitské v Kutné Hoře a byly původně na zdích kostela rozvěšeny, avšak v r. 1905 před vymalováním kostela byly sneseny a jelikož mnohé z nich byly velice sešlé, uloženy zatím na oratoři. Tři z těchto obrazů byly již na náklad soukromých osob akad. malířem N. Pokorným z Tišnova opraveny

a jsou nyní pověšené v levé boční lodi. Bylo by žádoucí, aby se v brzku našlo tolik dobrodinců, aby všechny tyto obrazy mohly být opraveny, než v uzavřené oratoři úplně se zničí.

Proti Božímu Hrobu v levé boční lodi jest schodiště na hlavní kůr.

V obou bočních lodích jsou umístěny na zvláštních podstavcích skleněné rakve s ostatky svatého Floridusa a sv. Aureliusa.

Barvotiskové obrazy křížové cesty jsou darem mařidolské abatyše Marie Novákové r. 1887.

Dubové vykládané lavice v presbytáři a na kůře pochází z 18. století.

Malbu kostela provedl v r. 1905 malíř Jan Kolbábek z Heřmanova. Tentýž malíř r. 1924 vymaloval také vedlejší kostel klášterní.

Do r. 1771 bylo v kostele 130 náhrobních kamenů zde pohřbených abatyší a proboštů, které však téhož roku při kladení nové dlažby byly odstraněny a až na několik úplně zmizely, byvše upotřebeny jako stavební kámen. Jest věru s podivením, že nenašel se v té době nikdo tak uvědomělý, aby se o zachování těchto památníků postaral. Zbývajících 7 kamenů jest postaveno venku při čelní zdi klášterního kostela. Jsou to:

1. Náhrobní kámen abatyše Anny Kroměřížské, † 14. února 1607.

2. Náhrobní kámen Adama Sadovského ze Sloupna a členů rodiny.

3. Abatyše Barbory Konické ze Švábenic, † 13. května 1559.

4. Náhrobní kámen královny Konstancie z r. 1650 se znaky zemí českých a dlouhým latinským nápisem, kterýž v překladu zní:

„Památce zbožného ducha, kostí a popele zde v klidu odpočívajících, vznešené Konstancie, dcery Bely III., krále uherského, manželky Přemysla Otakara, krále českého, proslulé bezúhonností života, zakladatelky a velmi štědré obdařitelky tišnovského kláštera „Porta coeli“, kteráž dokončivši stavbu jeho a útulek všemožně vybavivši, dočasný život za věčný zaměnila zde léta Páně 1240, po založení kláštera roku sedmého. Ve snaze, aby všem budoucím věkům tato věčně pamětihodná událost se zachovala, poručila do tohoto mramoru to vrýti abatyše Anna Marie Skřimířská z Pilsenburku, která kráčejič ve šlépějích svaté památky této zakladatelky, větší část tohoto kláštera i chrám sám obnovila v roce 1650“.

5. Abatyše Markéty z Lomnice † 1504.

6. Abatyše Kateřiny z Kovačova, † 1516.

7. Abatyše Jany z Pěňčina, † 1495.

Kostel byl po zrušení kláštera od r. 1782 až do r. 1859 lokálním a od tohoto roku teprve farním.

Jako lokalisté zde působili:

Pávek Frant. z Tišnova od 30. XII. 1782 až do 20. VIII. 1787, kdy byl dosazen za faráře do Olší.

Brychta Vavřinec z Vyškova od 17. XII. 1787 10. IV. 1797 odešel jako farář do Nēm. Kynic.

Penninger Jan z Tišnova od 17. VI. 1797 do 15. 11. 1809. Stal se farářem v Bytýšce Vev.

Bořecký Leopold z Turkova ve Slezsku přeložen 16. V. 1819 do Bytýšky Vev.

Penninger Jiří z Tišnova od 1819—1824. Stal se vicerektorem biskup. alumnátu v Brně. Penninger Josef z Tišnova 1824—22. IV. 1837, odešel jako farář do Dol. Louček.

Pouchlý Maxmilián z Lomnice v červenci 1837, odešel Již za měsíc jako farář do Drásova. Herzig Josef z Bergenu 1837 a v r. 1843 stal se farářem v Olší.

Svítil Josef z Nového Města od r. 1844 do 1848 Opravil téměř úplně zbořenou kapli hřbitovní, že v ní opět pobožnosti se konati mohly. Byl jmenován farářem v Dol. Loučkách.

Svoboda Jan z Tišnova od 1. I. 1849 do 1. IX. 1853. Přeložen byl do Žďárce. Od něho pochází nadace nynějšího chudobince v Předklášteří.

Dr. Bílý Jan Ev. byl prvním skutečným farářem v Předklášteří od 20. XI. 1853 do 5. V. 1872. Stal se farářem v Dol. Loučkách. Byl velmi plodným spisovatelem věcí církevních, dobrým politikem, říšským poslancem a horlivým vlastencem.

Buchal Jan od 1. VII. 1872 do 25. VI. 1888. Byl známý svojí milou povahou a lidumilností, odešel jako farář do Dol. Louček. Za něho byl v r. 1876 sochařem Břenkem opraven kostelní portál nákladem 256 zl.

Čermák Ludvík ze Strážnice na Moravě od 12. XI. 1888 do 1. I. 1896. Stal se farářem v Tišnově.

Kolísek Leopold z Protivanova, církv. spisovatel; opravil kapli hřbitovní a dal vymalovati farní kostel a přestaviti varhany. Také oltář P. Marie Lurdské a kaple v Mezihoří, byly jeho přičiněním postaveny a krypta jeptišek v kostele byla v roku 1897 po více než 100 letech, ponejprv otevřena a veřejností přístupna. Byl zde farářem od 1. IV. 1896 do 12. III. 1911, kdy se stal farářem v Blansku.

Koudelka František od 29. IV. 1911 do 25. III. 1919. Stal se farářem v Dol. Loučkách.

Šalamoun Antonín z Jevišovic působí zde jako farář od 1. VII. 1919.

Při prvním biskup. biřmování ve zdejším kostele v srpnu 1804 bylo 2.300 biřmovanců, v červnu roku 1834 — 237 biřm. a v červnu 1852 přes 2.000 biřmovanců.

IV. STAVEBNÍ POPIS.

Bývalý klášterní, nyní farní kostel v Předklášteří jest basilikou, postavenou ve formě kříže, hlavním oltářem k východu a kůrem k západu směřující. Celá délka vnitřní jest 65,30 m, z čehož na presbytář připadá 17 m. Před presbytářem jest příčná loď, mezi zdívem v šířce 10 m a v délce 30,50 m. Šířka hlavní loď střední jest taktéž 10 m; obě tyto lodě zvedají se do výše 18 m. Postranní lodě jsou mezi zdívem pouze 5,60 m široké a 8,20 m vysoké. Deset mohutných pilířů odděluje loď postranní od loď hlavní a dělí tyto lodě na pět dílů, z nichž 2 díly v lodi hlavní při čelní zdi zaujímá kůr a jeden díl v lodích postranních, vpravo Boží hrob a vlevo schodiště. Obě lodě postranní ústí do loď příční a končí za touto na obou stranách kaplemi. Šířka presbytáře jest stejná se šířkou loď hlavní, která protíná loď příční ve středu a tvoří tak před presbytářem pravidelný čtverhran.

Ku levé postranní lodi přiléhá klášterní křížová chodba s kostelem dvěma vchody spojená, z nichž vchodu za kazatelnu užívá se až dosud, kdežto druhý vchod vedoucí na kůr jest nyní zazděn. Hluboce promyšlená stavba kostela a křížové chodby, svojí mohutností, bohatou ornamentikou a ladnou harmonií působí na každého pozorovatele zvláštním dojmem. Na první pohled lze poznati, že stavba provedena jest ve slohu přechodném, jaký na počátku 13. století panoval. Presbytář a obě postranní absidy jsou ovšem ve slohu gotickém provedeny a hlavní zdě, vyjma severní, opěrnými pilíři zvenčí ztuženy, ale všechna okna jsou však románská, toliko v presbytáři jsou okna gotická, obloukem špičatým zaklenutá. Tento špičatý oblouk také v celé vnitřní stavbě převládá. Profilované klenbové pásy a žebra přenáší zatížení křížové klenby na mohutné pilíře v lo-

dích podélných i v lodi příčné. Klenba, jak ve svém provedení a rozklenutí do pasů, tak i svojí formou dokazuje zvláště v lodích postranních, že jest klenbou původní, kdežto podklenutí kůru hlavního i obou postranních v lodi příčné nemá již tohoto článkování ani formy a silně se od slohu gotického liší a není tudíž původní, nýbrž teprve v době pozdější provedeno.

Střední loď jest oddělena od obou postranních nižších lodí po každé straně pěti pilíři, z nichž první dva pilíře slouží za podporu kůru. Dva pilíře poslední u lodě příční jsou mohutnější a bohatěji článkovány než pilíře ostatní. Na pilířích se strany střední lodě připojeny jsou vždy tři štíhlé polosloupky, které se po stěně pnou až k patce klenbových žeber, kde zakončeny jsou listovou hlavicí s krycí deskou, nad níž se nosné pásy a žebra hlavní klenby rozbíhají. Patky pilířů hluboce profilované spočívají na krychlových podložkách o čtvercové základně. Se strany pobočných lodí jsou tříčtvrtěsloupy zakončené lupenkovou hlavicí, která nese žebra křížové klenby lodě postranní a se strany vnitřní jsou sloupy, nesoucí gotické, do špice vyklenuté pásy mezi jednotlivými pilíři se pnoucí. V lodích postranních proti pilířům jsou nástěnné tříčtvrtěsloupy ze zdi vyčnívající a nesoucí pásy a žebra klenby nižší. Pásy mají formu nepravidelného pětiúhelníku a spočívají na patce, která nad hlavicovou deskou mnohoúhelníkový abakus tvoří, jehož jednotlivé strany jsou jako štíty, hladké a nahoře zakulacené.

Hlavice nástěnných sloupů i sloupů arkádových zdobeny jsou buď jednoduchými silně žebrovitými listy zakulacenými i špičatými, neb listy prodlouženými, jichž stonky se dvojité proplétají. Mnohem více jsou však zdobeny oba silnější pilíře na křížovatce lodí. Profil těchto jest tvaru dvou křížem položených pravoúhlých obdélníků, na jejichž čtyř rovných stranách přiléhají oblé tříčtvrtěsloupky, kdežto v rozích, kde se

obdélníky protínají, jsou umístěny slabé polosloupky. Většina hlavic těchto sloupů jest, podobně jako v lodi podélné, ozdobena vkusnými lodyhovými listy s pupeny, jen na hlavicích sloupů slabších jest proveden ornament révový, který se i na kůře a ještě více a v pěknějším provedení v přilehlé křížové chodbě vyskytuje. V křížovatce lodí jest klenba zakončena kruhovým otvorem, nad nímž jest umístěna zvonice.

V klenbě nad presbytářem v prvním skřížení žeber jest vsazen závěrečný kámen, jehož reliéf znázorňuje tři labutě ve zvláštní poloze, tak že všechny tři otevřenými zobáky snaží se uchopiti hvězdu uprostřed na štítě se vznášející. Má-li toto zobrazení nějaký zvláštní význam, nebo jest pouze dekorativní, nelze s jistotou určit.

Presbytář jest pouze o jeden stupeň nad dlažbu kostelní vyvýšen a má tři gotická okna slabým sloupkem na dvě části rozdělená a nahoře kruhovou kružbou zakončená. V postranních stěnách presbytáře jsou po každé straně dvě okna románská. Mezi okny presbytáře pne se nástěnný pilíř, jako podpora klenbového pasu. Presbytář jest za oltářem zakončen pěti stranami osmiúhelníku.

Ku jižní straně presbytáře přistavena jest sakristie v před-síni, ze které vede schodiště na oratoř v r. 1331 nad sakristií vybudovanou.

Hlavní vchod do chrámu na straně západní jest portálem, který se mezi největší a nejvzácnější stavební památky století 13. počítá. Stlačený špičatý oblouk, jakých se v době přechodní užívalo, rozpíná se v šířce 6,80 m nad vnějším otvorem portálu a od něho se celý vnitřek stupňovitě sužuje až ku vchodu, který 2,30 m obnáší. Výška portálu v prvním oblouku jest 7,60 m.

Nad vchodem umístěn jest vypouklý reliéf, v jehož středu nahoře jest v elipsovitém ozáření sedící postava žehnajícího

Spasitele s knihou života na kolenou rozloženou.

Po obou stranách elipsovité obruby umístěny jsou dle starodávného zvyku znaky čtyř sv. evangelistů a sice nahoře orel, znak Jana a anděl Matouše, dole býk Lukáše a lev Marka. Pod žehnajícím Kristem spatřujeme dvě klečící hluboce sehnuté postavy, které na jakési ploché míse malý model kostela drží. Vpravo jest korunovaná paní v řasnatém rouchu se závojem na hlavě a šíjí; vlevo vousatý muž s korunou na hlavě. Z postavení jejich jest zřejmo, kterak s neobyčejnou pokorou a oddaností založený kostel králi králů obětují. Postavy klečící značí nesporně šlechtitou zakladatelku kostela královnu Konstancii a syna jejího krále Václava I., stojící mužská postava za královnou v řasnatém plášti, a na straně krále postava ženská se závojem jeptišky značí bezpochyby syna královny Přemysla a její dceru abatyši Anežku.

Práce sochařská, která celý portál vyplňuje souměrně, jest nádherná a velice umělecky provedená.

Klenba portálu dělí se v pět dílů širších, každý s jiným ornamentem, a pět dílů užších s ornamentem stejným. V prvním oblouku vinou se listy akantové ve spirálovitých zatáčkách, v druhém širší listy na větvích, poseté něžnými perlami. Třetí oblouk vychází ze zobáku jakéhosi ptáka a sestaven jest z listů révy, ornament oblouku čtvrtého má podobu listů jetelových a pátý oblouk jest z větve spirálovitě propletené s trojdílnými listy špičatými. Mezi tyto hlavní oblouky vloženo jest pět prutů užších, stejně ozdobených listy palmovými na koncích přehnutými. Vnější obruba celého reliéfu jest rovněž z arabeskového pasu. Oblouky portálu jsou od spodní části odděleny kladím, které probíhá pod všemi oblouky od zdi venkovní až po obrubu dveřní a zdobeno jest arabeskou z listů révových.

Spodní část portálu spočívá na zvýšeném soklu s římsou, který tvoří podezdívku, na níž po obou stranách na krychlových podstavcích stojí pět sloupků na sploštělé podložce s malou konsolkou. Sloupky jsou v polovici výšky rozděleny sponou na dva díly a končí nahoře pod kladím hlavicí s žebernatými listy akantovými. Prostora mezi sloupky ve spodní části vyplněna jest jako horní oblouky listovým věncovím, bohatě prolamovaným a v závitnicích pleteným, které končí nad sponou sloupků podložkou, na níž jsou umístěny volně stojící sochy 5 apoštolů po každé straně. Dvě sochy apoštolů stojí ve stejné výši po obou stranách portálu na venkovní zdi na vsazených konsolách se sloupky, které spočívají na hřbetě lvů, přední částí těla ze zdi vyčnívajících a na soklovém podstavci ležících, jsouce symbolem strážců svatyně. Kamenné futro dveří jest na vnější hraně zdobeno arabeskovým pasem, který u postranic pod nadpražím končí andělem ve způsobě konsoly.

Na vnější zdi pne se nad celým portálem gotický oblouk do zdiva vsazený. Nejdolejší kámen na konsole z vinných listů spočívající jest rozvětven, jako počátek žebra další klenby. Z toho možno souditi, že buď před portálem stávala již kdysi nějaká předsíň jako ku př. před podobným chrámem v Třebíči, nebo byl zde úmysl tuto teprve později přistavěti.

Celý portál byl za nepřátelských vpádů silně poškozen a teprve v r. 1876 za místního faráře Jana Buchala z dobrovolné sbírky farníků nákladem 256 zl. od sochaře Břenka velmi dovedně opraven.

Po pravé straně portálu jest ve výklenku umístěna renesanční skupina, představující modlícího se Krista na Hoře Olivetské se spícími apoštolý.

Nad portálem nalézá se veliké kruhové okno, jehož vnitřní kružba skládá se z devíti menších kruhů se silným žlábkovnicovým profilováním.

Kolem štítu jest obruba románská. Na štítě jest železný monogram abatyše Anny Skřimiřské.

Postranní vchod má obrubu jednoduchou z doby pozdější. Kulaté okno i štít mají tytéž formy jako nad vchodem hlavním.

Na hlavní římse střední podélné lodě jsou dosud znatelné ozdoby pupencové z první gotiky. Kolísání mezi starými a novými tvary jest na zevnější straně stavby vůbec nápadné. Obruba štítu a okrouhlá okna jsou jistou známkou slohu románského, naproti tomu okna presbytáře, hlavní římse, opěrné pilíře a sokl jsou neklamné důkazy prvního vývinu gotiky.

Nad křížovatkou lodí chrámových vypíná se nad střechu jednoduchá nízká zvonice, která jest významnou známkou kostelů cisterciáckých v dobách dávných. Na zvonici jest nyní pouze jediný zvon od abatyše Voršily Gamsové z r. 1672. Tři zvony, měděné pobíjení zvonice a zvony hodinové byly v poslední válce na účely válečné státu odvedeny.

Ku severní podélné straně kostela přistavena jest klášterní křížová chodba, vzácná to stavební památka, která bohatými ozdobami svých arkád, oblouků a sloupů podává zajímavou látku ku studiu stavebního umění XIII. století.

Křížová chodba tvoří pravidelný čtverec, jehož každá vnější strana má sedm oblouků oddělených navenek vyčnívajícími opěrnými pilíři a má délku 38 m. Pod každým obloukem jsou tři okenní otvory překlenuté gotickým obloukem, jehož žebra spočívají na pilířích s vyčnívajícími sloupky. Hlavice těchto sloupků zdobené jsou stylisovanými listy špičatými a

listy pupencovými.

Pásky a žebra klenbová spočívají na protější stěně na konsolách různými ornamenty velmi bohatě ozdobených. Přečerné ozdoby těchto konsol, v porovnání s mnohem jednoduššími motivy toho druhu ve vnitřním kostele, dávají svědectví o vysokém vývinu, techniky a neobyčejném rozpětí umění sochařského.

Umělec, který dal v kostele převládati jednoduchým pupencovým ornamentům, užil svého nadání jemným prolamováním a výzdobou portálu v daleko větší míře; avšak při nádherné výzdobě křížové chodby uvolnil úplně svojí fantazii a vytvořil celou spoustu různých půvabných motivů ku tvorbě hlavicových ozdob. Na mnohých hlavicích jest upotřebeno i fantastické podoby zvířat, na jiných opět poupat rozpuklých i plným květům podobných, jiné jsou zase formy kalichové, listy a květy zdobené.

Ačkoliv klenba celého ochozu jest podobně provedena jako v kostele, přece však tvary gotické jsou zde již mnohem určitější. Možno pozorovati, že silné plné zdivo kostelní jest v křížové chodbě mnohem slabší a již gotice přiměřenější, mocné a silné opěrné pilíře jsou nahrazeny slabšími do hlavního zdiva zavázanými. Stavitel však přece i zde užil románských oblouků a zubořezu ku výzdobě zdiva vnějšího. Z celku jest pak viděti, že byl sice se slohem gotickým právě se vyvíjejícím obeznalý, neodvážil se ale tento na mohutné stavbě kostela se vši důsledností uplatniti, kdežto při nízké méně zatížené stavbě křížové chodby žádných obtíží k provedení systému opěrných pilířů nebylo. Na severní straně ochozu jest východ do zahrady, v jejímž středu jest stará studna. V chodbě proti východu jest do zdi vsazena mramorová deska s nápisem *Vetat ConCorDIA LapsVM*. Deska jest vsazena r. 1761 za abatyše Konkordie Hübnerové, která opatřila křížovou chodbu

mosaikovou dlažbou.

Uprostřed východní strany křížové chodby jest vchod do kapitolní síně, v níž jsou všechny stavební formy křížové chodby zachovány. Osm nástěnných sloupů, a dva uprostřed volně stojící pilíře tvoří podporu mohutných žeber gotické křížové klenby.

Nad křížovou chodbou v prvním patře nalézají se na straně východní a západní cely jeptišek, kdežto na straně jižní a severní jsou pracovny.

Na straně východní a severní křížové chodby, přiléhají jednopatrové budovy klášterní o dvou dvorech čtvercových. V budovách těchto jsou umístěny v přízemí různá skladiště, klášterní kuchyně, bývalý reflektář, nyní divadelní sál a jiné hospodářské místnosti. V prvním patře jsou cely jeptišek, byt abatyše, učírny hospodyňské školy, pensionát a místnosti pro sbírky.

Na straně západní přiléhá ku křížové chodbě v r. 1900 nákladem kláštera postavený gotický klášterní kostel.

Proboštství má samostatnou na několikráte postavenou budovu, která skoro v půlkruhu uzavírá prostranství před hlavním portálem kostela farního a novým kostelem klášterním.

Na prostranství tomto stávala kdysi kaple sv. Kateřiny, v níž bývaly jeptišky oblékány; byla však po zrušení kláštera zbořena.

Při pozorování vpředu popsané stavební památky vyskytuje se otázka, v jakém poměru tato k současným podobným stavbám stojí, který stavitel ji prováděl a co mu bylo při stavbě vzorem?

V základních a hlavních formách konstruktivních není pozorovati žádných odchylek od pravidel v době přechodní v kostelní architektuře panujících, poněvadž nebyly od pevně stanovených pravidel v té době, zvláště u kostelů klášterních, vůbec přípustny pouze při provádění detailů mohlo se růzností a změn použití, což pak mohlo míti zvláštní vliv na umělecký ráz stavební. Důkaz podobného vlivu v tomto případě jest však velmi nesnadný. Pohlédněme především na podpory klenby kostelní. Zde pozorujeme, že na sloupových hlavicích, z většího dílu ve slohu přechodném provedených, jsou silně žebernaté listy s poupětem ve špičce a že čistě gotické hlavice listové jsou jen jako výjimkou na některých sloupcích. Hladké štítky nad krycí deskou sloupů v kostele a zvláště v křížové chodbě vyskytují se však již i na jiných stavbách, jako ku př. v křížových chodbách klášterů sv. Kříže a v Lilienfeldě, dále v děkanském kostele v Kouřimi, v kostele ve Vyšším Brodě, v kostele sv. Jana v Jindř. Hradci a jinde. Také spodky sloupů, které tvoří stlačený talířovitý podklad, jsou u sloupů chodby sv. Kříže i v Lilienfeldě vesměs upotřebeny; tvary ostatního článkování při jmenovaných stavbách mají však podstatné rozdíly.

V ochozu u sv. Kříže jsou sloupy arkádových otvorů kulatými oblouky překlenuty a v každém jednotlivém oblouku jsou tři kulaté otvory a ornamenty hlavic a konsolí nemají takové jemné a rozmanité zdobení, jakému se v křížové chodbě zdejší každý obdivuje. Větší podobnost jest již ve velkolepé křížové chodbě kláštera v Lilienfeldě, kde nespatřujeme podstatné rozdíly nejen v obloucích, ale také v uspořádání celkovém. Na portále v Porta coeli vyskytující se sloupky vždy na dva na sobě postavené se společnou základnou, vyskytují se často také v Německu, ačkoliv jen jako hladké kruhovitě vydutiny.

Velice podobná památka stavební jest v Praze kostel sv. Františka, založený Anežkou, dcerou královny Konstancie. Kostel tento jest menších rozměrů, jeho křížová klenba jest mohutnými, ze zdí vyčnívajícími pilíři podepřená a článkování žebíř jest totéž jako v kostele zdejší. Také mohutné vnitřní nástěnné sloupky jsou téže formy a článkování. Ačkoliv zase v Porta coeli hlavice sloupů jsou ponejvíce jednoduché, pupencové, jsou v kostele sv. Františka čistě gotickým prolamováním zdobené a mají velikou podobnost a stejné motivy s hlavicemi klášterní křížové chodby zdejší. Také krycí deska a nad ní štítová patka pod klenbovým žebrem i talířovitá podložka sloupů jsou téhož způsobu jako v Porta coeli.

Celá konstrukce, jakož i technické provedení detailů v kostele sv. Františka má vůbec tolik stejných a charakteristických tvarů s kostelem v Porta coeli, že při porovnání obou těchto staveb ihned každému napadne, že obě tyto stavby byly provedeny jedním a týmž stavitelem. Bohužel, že kostel sv. Františka, jako významná stavební památka nebyl zachován a ušetřen a po zrušení tamního kláštera byl později jako pustá stavba vsunutím trámových stropů na více pater rozdělen a jako skladiště různých věcí používán. Nyní se jedná o jeho novou úpravu.

Porovnejme však také podobné stavby cizí. Tak portál kostela P. Marie z r. 1206 v Toscanelle v Itálii má velkou podobnost s portálem zdejším, neboť také tam jsou sloupky pasem děleny a hlavicemi zdobené, z nichž mnohé mají tytéž motivy, také oba lvi na zevnější straně jsou tam stejně umístění, avšak i při vši bohatosti práce sochařské nemůže přece býti s množstvím tak čistě provedených ornamentů portálu Porta coeli porovnán. Známo jest také, že lev u vchodu kostelního byl ve středověku zvláště užíván u kostelů románských v Itálii a spatřujeme jej u portálu román. kostela sv. Zeno z XII. st. ve

Veroně, katedrály v Modeně, kostela v Chiusi, dómu ve Ferrare, na portále bisk. kostela v Tridentě a jest známým typem a neklamným znakem italských katedrál. Pozoruhodno jest, že také u mnohých kostelů v jižní Francii přichází sloupky spočívající na lvích figurách a strany portálu hojně jsou sochařskými pracemi zdobeny, avšak horní část portálu jest úplně bez ozdob.

Při porovnávání předešlých staveb musíme si přiznati, že na portále Porta coeli jihoevropský umělecký směr jest význačným a že měkké formy plastické a ohebnost vypouklých ozdob předčí také mírné a střízlivé formy a ornamenty staveb německých z doby přechodní.

Rovněž bohatost ornamentů a ozdob v architektonickém modelování všude jinde skoro mizící, ukazuje na zvláštní, v zemích našich se teprve vyvinující stavební směr a jest důkazem, že tento velkolepý portál i celá původní stavba klášterní a kostelní s křížovou chodbou jest dílem domácího, jménem sice neznámého, ale velice nadaného a zkušeného stavitele, který dle vzorů italských nádherné toto dílo vytvořil.

Druhým důkazem, že stavbu prováděl umělec domácí jest, že původní nádherné výzdobě a originálním motivům zdejšímu nemůže se žádná cizí stavba rovnati a také cizí stavitel by nikdy nevytvořil u nás díla lepšího a nádhernějšího než jsou díla v zemích jeho vlastních.

Svojí stavbou a umělecko-historickým významem mohou se klášterní stavby v Porta coeli postavit čestně do první řady všech jiných architektonických památek naší republiky, a litovati jest jen toho, že celá tato památná stavba, byla téměř po staletí málo známá a skoro úplně nepovšimnutá a zapomenutá a že teprve v době poslední budí v širších kruzích větší zájem.

Konečně nutno poukázati na to, že následkem neprováděných nutných oprav jest celá stavba velice sešlá a ozdoby portálu

vlivem povětrnosti se pomalu rozpadávají a pukají a jest nejdříve nutno, aby této umělecké starožitné památky povšimly si příslušné úřady, zvláště zem. úřad pro zachování památek a důkladnou opravou o zachování celého díla věkům budoucím se postaraly, dříve ještě než zub času zhoubné svoje dílo úplně dokoná.

V. POMNÍK PADLÝM.

Po prohlášení naší samostatnosti v r. 1918 počalo se v naší obci hned pomýšletí na postavení důstojného pomníku všem padlým vojínům z obce Předklášteří, kteří Osudem určení byli k tomu, aby na válečném poli svoje životy obětovali za svobodu svého národa.

Nebylo však prostředků a zdálo se již, že myšlenka tato úplně jest zapomenula. Dne 5. února 1922 v zasedání obecního zastupitelstva radní p. E. Tengler však podal návrh, aby této záležitosti uchopilo se obecní zastupitelstvo. Návrh byl přijat a zvolení pánové M.U.Dr. K. Šíkola, Ed. Tengler a Jan Holas byli pověřeni k vykonávání potřebných prací.

Zásluhou p. Dr. Šikoly sestaveno později samostatné „Sdružení pro postavení pomníku“, do něhož byli přibráni zástupcové všech místních spolků. Tak povstal první výbor, jehož členy byli pánové: Dr. Kar. Šíkola, předseda; Kar. Kopřiva, továrník jako pokladník; Arnold Navrátil, zahradník jako jednatel; Fr. Vrchlabský, učitel; Fr. Beneš, rada zem. výboru; Ed. Tengler, zahradník; Ant. Hort, stav. asistent; Rud. Klátil, tesařský mistr; Jan Klátil, obchodník; R. Hort, krejčí; F. Muзикant, rolník; Jan Holas, dělník.

Dne 20. dubna 1922 svolána byla první schůze na níž příjemně překvapil všechny členy výboru první dar 1000 Kč, který odvedli mládenci jako čistý výnos z hodové zábavy a dar 50 Kč, odevzdaný školními dětmi jako výtěžek z dětského divadla. V této schůzi bylo usneseno uspořádání dobrovolné sbírky po obci na den 1. května, která vynesla celkem 3.803 Kč 50 hal.

Tím byl položen první základ ku postavení pomníku a v dalších schůzích jednalo se již o volbě vhodného místa pro pomník. Jako nejlepší a nejvhodnější místo bylo vyhlédnuto prostranství před farním kostelem na pozemku klášterním. Když pak i příbuzní a přátelé padlých po dotazu o volbě místa téměř všichni vyslovili svůj souhlas s volbou místa u kostela a správa klášterní vyšla také ochotně vstříc a skoro bez podmínek přenechala potřebné místo pro postavení pomníku, bylo toto místo stanoveno definitivně.

Povolany architekt p. Mráček z Brna, jako zástupce památkové komise, vyhlédnuté místo schválil a ku vypracování návrhu doporučil p. Václava Macha, akadem. sochaře a docenta české techniky v Brně, který pak na požádání se zavázal bezplatně několik vhodných návrhů vypracovati a výboru předložiti.

Do konce roku 1922 hlavně zásluhou p. pokladníka byla hotovost 7.686 Kč a během roku 1923 vzrostla výtěžkem z divadla, květinového dne a sbírky „u Sládků“ na 11.018 Kč 70 h.

Dne 18. ledna 1924 bylo ve společné schůzi p. Machem předloženo 5 návrhů pomníku, z nichž vybrán nejlepší návrh s nápisem „Mrtvým tvůrcům“.

Dne 3. srpna t. r. byla uzavřena smlouva s akad. sochařem Machem, v níž se jmenovaný zavázal zhotoviti pomník dle vybraného modelu z umělého kamene bez jmen padlých za obnos 18.400 Kč, Dodatečně vsazená kovová jména padlých stála Kč 2.351,53, tak že celkový náklad bez úpravy místa před pomníkem byl vypočten na 20.731,53 Kč.

Hned na to za osobního dozoru p. Macha provedl stavbu pomníku akad. sochař J. Rejnart z Brna a již dne 28. října t. r. konala se slavnost odhalení pomníku pod protektorátem

obecního zastupitelstva.

Slavnost byla zahájena večer dne 26. října v sále dětské osady města Brna slavnostním divadelním představením, k němuž vybrán kus „Václav Hrobčický z Hrobčic“.

Hlavní slavnost odhalení pomníku počala dne 28. října před 10. hod. ráno shromážděním všech spolků a korporací v sále dětské osady, odkud se vyšlo průvodem k pomníku černou rouškou zahalenému. Když byly k pomníku položeny nádherné věnce se stuhami v národních barvách, darované súčasťnými spolky, zapěl sbor „Květnice“ za řízení p. sborníka Beneše „Kdož jste Boží bojovníci“, čímž byla hlavní slavnost zahájena.

Po uvítání všech přítomných spolků, korporací a hostů panem předsedou Dr. Šikolou, převzal slovo slavnostní řečník p. Dr. A. Seyfert, který ve své promyšlené a velmi pěkně podané řeči výstižně vysvětlil význam stavby pomníků vůbec a zdůraznil zvláště smysl stavby našeho pomníku vzhledem ku dějinně významným dnům národa českého. Po slavnostním řečníku promluvil zástupce zemského velitelství z Brna plukovník p. Dr. Navrátil, vzpomínaje padlých hrdinů, jímž byl pomník postaven.

Na to zapěl sbor dojemný Prausův „Chorál Čechů“, při jehož zvucích byla rouška s pomníku stažena a pomník odhalen.

Pan předseda předal pak v kratší řeči pomník obci a starosta obce p. Kar. Kopřiva vřelými a srdečnými slovy poděkovav předně „Sdružení“ za postavení pomníku a pak všem, kteří jakýmkoliv způsobem ku zbudování pomníku byli nápomocni nebo přispěli, doporučil pomník ochraně obecního.

Zapěním hymny „Kde domov můj“ byla tato významná a dojemná slavnost za veliké účasti obecenstva ukončena.

Slavnosti se účastnili následující spolky, korporace a osoby: za okresní polit. správu v Tišnově pan místodržitel. rada Wachsmuth, zastupitelstvo obce Předklášteří, rada města Tišnova s panem starostou Řezáčem Al., dp. Lambert Kober, probošt a zástupce klášteřa, dp. Ant. Šalamoun, místní farář, důstojníci zemsk. voj. velitelství v Brně p. Dr. Navrátil a p. Červenka, čtenářsko-pěvecký spolek „Květnice“ v Předklášteří, sbory dobrovolných hasičů z Předklášteří, Štěpánovic a Dol. Louček, tělocvičná jednota „Sokol“, Národní Jednota, Lidová vzdělávací Jednota a Družina invalidů, všechny z Předklášteří.

Tak postaven jest pomník, aby po věky příštím pokolením byl trvalou vzpomínkou na naše padlé hrdiny ve válce světové a památkou osvobození národa československého po dlouhá staletí porobeného a neuznávaného.

Padlí a zemřelí do obce Předklášteří příslušní:

Borkovec Vladimír, operní pěvec.

Balák Jan, kočí.

Dvořák František, kočí.

Harák Rupert, koželuh.

Handl Jan, obuvník.

Hloužek František, koželuh.

Hort Jan, zedník.

Just František, zámečnick.

Klíma Dagobert, obuvník.

Kopřiva Josef, dělník.

Klobouk Václav, strojník.

Korec Antonín, hajný.

Kotas František, obuvník.

Kvasnica Arnold, kožešník.
Kvasnica Rupert, čalouník.
Krejzek František, zámečnick.
Langer Otmar, průvodčí vlaku.
Mikeš Josef, dělník.
Roháček František, zedník.
Rambousek Josef, krejčí.
Rybář Josef, sazeč.
Rybář Jaroslav, krejčí.
Sládek Karel, hostinský.
Smejkal Václav, kočí.
Svoboda František, rolník.
Škoda Antonín, finanční úředník.
Špaček Antonín, krejčí.
Tengler Edmund, kupec.
Tengler Otto, četnický strážmistr.
Trtílek Ladislav, zahradník.
Večeřa Alois, kovodělník.
Večeřa František, krejčí.
Vejrosta Ludvík, obuvník.
Žlebský Josef, elektromechanik.
Šebek Josef, zámečnick.
Bajer Václav, dělník.

Padlí a zemřelí z jiných obcí, jichž rodiny se však v Předklášteří zdržují, nebo kteří zde působili:

Čičatka Leopold, kočí z Tišnova.
Hlavička Josef, účetní z Bořitova.
Klíma Jan, kočí z Bobrůvky.
Korec Karel, tkadlec z Veselí.
Lujka Cyril, hospodářský úředník z Vážán.

Matyska Josef, zámečník z Drahonína.
Odvářka Alois, zámečník z Pohořelic.
Ryšavý Josef, sládek z Brna.
Svoboda Josef, šikovatel z Vel. Bilovic u Vídně.
Ticháček Josef, čeledín ze Suchodolu v Čechách.
Urbánek Josef, bednář z Netína u Vel. Meziříče.

DODATEK.

Ku konci pokládám si za milou povinnost, abych jménem „Sdružení“, jehož nákladem tento spisek vyšel, srdečně poděkoval na tomto místě všem, kteří ku vydání tohoto díla bud přispívali nebo nápomocni byli a sice: Cizineckému svazu v Brně za laskavé a bezplatné zapůjčení štočků; ředitelství zem. musea v Brně za ochotné zapůjčení štočků za nepatrný poplatek, firmě C. M. Kopřiva v Předklášteří za darování papírů vlastní výroby na obálku knihy, p. K. Maškovi, řediteli měšť. školy v Tišnově za přehlédnutí rukopisu a konečně všem, kteří mně různé staré rukopisy a knihy týkající se kláštera laskavě zapůjčili.

K váženým čtenářům pak mám přátelskou prosbu, aby tento skromný spisek můj s takovou láskou přijali a četli, jakou jsem já sám jejímu sepsání věnoval, snaže se různé zprávy a záznamy týkající se paměti kláštera tišnovského, jež byly dosud roztroušeny v různých archivech, listinách, spisech a jiných pramenech sebrati, a pokud mé schopnosti jako historika — laika stačily, v jeden celek sestaviti a tak svým spoluobčanům podati co možná úplný obraz dějin jejich domova a nejbližšího okolí.

Také odbornou veřejnost prosím, by toto mé dílo shovívavě posuzovala a nahodilé snad nedostatky laskavě prominula.

V Předklášteří v dubnu 1925.

R. K.